Brabantse Orgelfederatie

gratis Brabantse Orgelkrant 2009

In 2008 werd de Brabantse Orgelkrant voor de eerste maal uitgegeven. In een oplage van 10.000 exemplaren vond deze krant haar weg via VVV's en orgelkringen. Een gratis krant die veel nieuws biedt over orgels en orgelconcerten in de provincie Noord-Brabant. Met een uitneembaar middenkatern met alle orgelconcerten die vanaf verschijnen bekend waren. Het is een groot succes geworden. De krant vond gretig aftrek. Ook orgelliefhebbers van buiten de provincie wilden graag een nummer van de Brabantse Orgelkrant in hun bezit hebben.
En ook dit jaar kunnen wij u weer de Brabantse Orgelkrant aanbieden, mede dankzij de steun van het Noord-Brabants Prins Bernard Cultuurfonds.

Vereniging Brabantse Orgelfederatie
De Brabantse Orgelfederatie, die begin 2007 werd opgericht, is een vereniging van orgelkringen, organisten en orgelliefhebbers. Zij stelt zich ten doel om het culturele erfgoed dat het orgel vormt in stand te houden en om de orgelcultuur in het algemeen en die van Noord-Brabant in het bijzonder, te bevorderen. Door diverse activiteiten probeert de Brabantse Orgelfederatie de belangstelling voor het orgel te vergroten en de samenwerking tussen de orgelkringen te versterken. Ook biedt zij daadwerkelijk hulp bij het beheer van het orgel als cultureel erfgoed.

In deze krant
Deze krant biedt u weer veel nieuws op orgelgebied. Hoe wij als federatie het project Beheer invulling geven, welke orgels gerestaureerd worden, excursienieuws, actualiteiten uit diverse orgelkringen en over orgelbouwers, en uiteraard de uitgebreide orgelconcertagenda 2009. Bladert u eens rustig door deze krant. Lees van alles wat er op orgelgebied in onze provincie gaande is. Geniet ervan!

Namens het bestuur wensen wij u een plezierig en muzikaal jaar!

De redactie,
Wijtse Rodenburg
Wim van der Ros

.....Vollebregt excursie.....

.....jeugd en orgel.....

.....het beheer van orgels.....

gratis orgelkrant met alle orgelconcerten en méér over Brabants orgelrijkdom

gratis Brabantse Orgelkrant met orgelagenda en veel Brabants orgelrijkdom

Brabantse Orgelfederatie

De provincie Noord-Brabant heeft een rijk orgelbezit dat zeer de moeite waard is om als cultureel erfgoed in stand te worden gehouden. Veel grote en kleine orgelkringen waar regelmatig concerten worden georganiseerd, rekenen op een grotere belangstelling dan de laatste jaren het geval was. In de loop der tijd is het orgel steeds onbekender geworden mede als gevolg van de ontkerkelijking. Veel mensen komen niet meer als vanzelfsprekend met dit prachtige instrument in aanraking. Om het tij te keren en de orgels en de orgelmuziek een nieuwe impuls te geven, heeft de Brabantse Orgelfederatie ambitieuze plannen. Zij is gestart met enkele leden en met de inzet van een actief bestuur, in de overtuiging dat het perspectief zoals geschilderd, overtuigend is om alle Brabantse orgelkringen in een actieve samenwerking te verenigen en de doelstellingen van de federatie te realiseren.

Doelstellingen
De Brabantse Orgelfederatie heeft tot doel om het culturele erfgoed dat het orgel vormt in stand te houden en om de orgelcultuur in het algemeen en die van Noord-Brabant in het bijzonder te bevorderen. Zij wil dit bereiken door de interesse voor het orgel te vergroten, door de samenwerking tussen de diverse orgelkringen te stimuleren en door het organiseren van diverse activiteiten op het gebied van het orgel. Brabantse orgelkringen, maar ook individuele organisten en belangstellenden kunnen lid worden van onze vereniging.

Activiteiten
Een aantal gebieden heeft nadrukkelijk de aandacht van onze vereniging. Hieronder vindt u een korte samenvatting van de activiteiten binnen de Brabantse Orgel Federatie.

presentatie Brabantse Orgelkrant 2009 in Tilburg rond gerestaureerd Loret-orgel.....

Op zaterdag 18 april 2009 werd deze Brabantse Orgelkrant 2009 gepresenteerd in de St.-Jozefkerk in Tilburg. Het eerste exemplaar van deze krant werd overhandigd aan mevr. Helmi Huijbregts. Zij is voorzitter van de Raad van Toezicht van UIT IN BRABANT, de organisatie in onze provincie die als motto heeft 'Thuis in toerisme en cultuur'. Mevrouw Huijbregts is lid van de Eerste Kamer der Saten Generaal en was voorheen onder meer gedeputeerde in Noord-Brabant en burgemeester van Oosterhout. Het concert rond de presentatie werd gegeven door Clemens Abers en Ad van Sleuwen op het Loret-kooororgel. De orgelmakers Elbertse uit Soest restaureerden in 2008 dit orgel uit 1859, dat inmiddels zijn vijfde locatie kent.

Brabantse Orgelkrant 2009
2e jaaruitgave.

Met deze uitgave wil de Brabantse Orgelfederatie belangstelling voor het orgel wekken, zodat steeds meer mensen, en vooral ook jongeren, alle kwaliteit die er op orgelgebied in Noord-Brabant voorhanden is, gaan ontdekken!

Correspondentieadres:
Brabantse Orgelfederatie
De Naaldenmaker 6
5506 CD Veldhoven.

E-mail: info@brabantorgel.nl

Rabo-bankrekening
1109.35.837
t.n.v. Brabantse Orgelfederatie.
K.v.K. Oost-Brabant 1720 2724.

Redactie en fotografie:
Wim van der Ros,
Wijtse Rodenburg en anderen.

Vormgeving:
Wijtse Rodenburg

Druk:
Flevodruk Harlingen bv
Drukkers aan zee

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Prins Bernardfonds.

Alle informatie in deze orgelkrant onder voorbehoud.

www.brabantorgel.nl

Beheer van orgels

Hulp bij het ***beheer van orgels***.
Dit is een belangrijke prioriteit, waarbij ook de Provincie heeft aangegeven dat er in het kader van monumentenzorg grote behoefte is aan een inventarisatie van de status van het orgelbezit in Noord-Brabant, met name gericht op de staat van het beheer en onderhoud. Bij deze functie wordt ook gedacht aan het gebruik van de orgels in de liturgie en bij concerten.
Dit nummer van de Brabantse Orgelkrant staat voor een groot deel in het teken van dit onderwerp.

Contactpersoon is Bert Augustus
via beheer@brabantorgel.nl

Brabantse Orgelkrant en orgelagenda

De jaarlijkse ***Noord-Brabantse Orgelagenda en krant,*** waarin alle concerten en excursies bijeen staan in één overzichtelijke agenda.
Deze agenda vindt u midden in deze orgelkrant en de steeds actuele versie op onze website www.brabantorgel.nl.

Contactpersoon is Wijtse Rodenburg
via info@brabantorgel.nl

Informatie- en documentatiecentrum

Voor de Openingsmanifestatie van de Nationale Orgeldag 2006 in 's-Hertogenbosch hebben enkele bestuursleden van de Orgelkring Waalwijk en een afgevaardigde uit Veldhoven een fototentoonstelling samengesteld met als titel **Brabants Orgelrijkdom**. Bij de oprichting van de Brabantse Orgelfederatie in het voorjaar 2007 is deze groep binnen de vereniging voortgezet als projectgroep ***Informatie- en documentatiecentrum***. Dankzij de verkregen subsidie van de Stichting DELAfonds wordt de beeld- en klankdocumentatie van de Brabantse orgels steeds verder uitgebreid. Inmiddels is er, naast deze fototentoonstelling op twaalf panelen, ook een uitgebreider digitaal beeldverhaal beschikbaar waarop Brabants Orgelrijkdom door de eeuwen heen getoond wordt. Ook op de website van onze federatie wordt een steeds groter aantal Brabantse orgels gedocumenteerd. Dankzij de schenking van één van onze leden beschikken wij ook over een groot aantal ingebruiknameprogramma's van nieuwe en gerestaureerde orgels uit de 50-er en 60-er jaren. Deze zullen nog gedigitaliseerd worden. Met de bibliotheek van de Universiteit van Tilburg is de afspraak gemaakt, dat zij binnen de Brabant-Collectie alle boeken zullen aanschaffen die documentatie bevatten van Brabantse orgels. Deze collectie kan daar door iedereen worden geraadpleegd.
Daarnaast streeft de Brabantse Orgelfederatie ernaar tweemaal per jaar een nieuw klankdocument op te nemen van drie tot vier orgels op cd. Het afgelopen jaar hebben wij dat gedaan rond de excursies. Voor 2009 staan ook weer twee nieuwe cd's gepland. Voor het verkrijgen van deze cd's wordt verwezen naar de website.
Mede dankzij het gedigitaliseerd informatie- en documentatiecentrum kan ook in deze Brabantse Orgelkrant 2009 weer veel over orgels gepubliceerd worden.

Contactpersoon is Wim van der Ros
via docucentrum@brabantorgel.nl

Internet en digitale nieuwsbrief

Internet speelt een belangrijke rol:
www.brabantorgel.nl is een belangrijk communicatiemiddel tussen de leden en informatiebron van alles wat met de Noord-Brabantse orgelcultuur te maken heeft.
Voor de ***digitale nieuwsbrief*** kunt u zich opgeven via de website van de Brabantse Orgelfederatie.

Contactpersoon is Wijtse Rodenburg
via info@brabantorgel.nl

Excursies

Jaarlijks belegt de Brabantse Orgelfederatie *(veelal in samenwerking met het maandblad de Orgelvriend)* twee ***excursies*** naar bekende en minder bekende orgels in onze provincie. Daarbij wordt getracht een thema-excursie en een regio-excursie te beleggen. Vorig jaar was de thema-excursie die in het voorjaar naar een viertal Smits-orgels. De regio-excursie ging in het najaar naar Midden-Brabant (Sprang-Capelle, Waspik en 's-Gravenmoer).
Dit voorjaar wordt de thema-excursie georganiseerd rond de orgelmaker Vollebregt.
Op **zaterdag 16 mei** bezoeken wij drie orgels van hem in het oosten van onze provincie *(zie pagina 20 en 21)*.
Op **zaterdag 17 oktober** wordt de regio-excursie belegd in Oosterhout. Meer daarover leest u op pagina 20.
Bij iedere orgelexcursie wordt een klankdocument gemaakt. Er verschijnt dan een cd waarop de klanken van de te bezoeken orgels zijn vastgelegd. Eerder verschenen cd's zijn te bestellen. Zie voor alle info www.brabantorgel.nl.

Contactpersoon is Piet Groenendijk
via excursie@brabantorgel.nl

Orgelfestival voor nieuwe muziek

In de vorige editie van deze Orgelkrant schreven we `***Orgelfestival Nieuwe Muziek*** in 2009 ...' Achteraf blijkt dat dit iets te optimistische was, er moesten namelijk een aantal hobbels worden genomen, waarmee we u niet zullen vermoeien. Momenteel durven we u door te geven wanneer we dit festival willen organiseren:

24 april 2010 in Eindhoven.

Het orgel in de Cathrien zal vanzelfsprekend een rol van betekenis krijgen, maar ook een andere kerk en concertzaal kunnen worden opgenomen in de programmering. Uitgangspunt is het presenteren van nieuwe orgelmuziek, profaan of geestelijk, het orgel als solo-instrument, maar ook in combinatie met zangstem(men) en instrumenten. Dat ***Brabantse componisten*** hierbij een rol van betekenis zullen krijgen, moge duidelijk zijn. Zij zullen voor het grootste deel het programma bepalen, voor ons even spannend als voor u. Hun bijdragen zullen tevens bepalend zijn voor de locaties waar de muziek zal worden uitgevoerd.
Bent u geïnteresseerd als deelnemer, dan raden wij u aan onze website in de tweede helft van dit jaar te raadplegen. Ook via de nieuwsbrieven kunnen we u nader informeren.
Bij de diverse Brabantse orgelkringen zal mogelijk ook nieuwe muziek op de programma's verschijnen. Wij houden ons als federatie graag aanbevolen voor suggesties.

Contactpersoon is Piet Groenendijk
via festival@brabantorgel.nl

.....sponsoren Brabantse Orgelfederatie.....

De realisatie van de doelstellingen van de Brabantse Orgelfederatie vergt niet alleen veel inspanningen van de leden en het bestuur van onze vereniging. Ook financiële middelen zijn nodig om dit te bereiken.

Provincie Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant heeft een ruime subsidie toegekend om ons project Beheer van de grond te tillen en daar uitvoering aan te geven. Elders in deze krant leest u uitgebreid over dit project. Voor dit project is brede steun verkregen van o.a. de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de provincie, de bisdommen en de Commissie Orgelzaken van de PKN.

Prins Bernhard Cultuurfonds

Het Prins Bernardfonds en het Cultuur Amateurfonds kenden onze federatie een subsidie toe. Mede dankzij de bijdrage uit het laatstgenoemde fonds was het in 2008 mogelijk de eerste Brabantse Orgelkrant in een oplage van 10.000 exemplaren als gratis editie te verspreiden via VVV's, bibliotheken en orgelkringen. Dit jaar is dit mede mogelijk door de steun van het Prins Bernardfonds.

stichting DELA fonds

De Stichting DELAfonds kende onze federatie een forse subsidie toe. Mede hierdoor is het mogelijk de documentatie van onze Brabantse orgels vast te leggen en te digitaliseren. Zowel een belangrijk deel van de inhoud van de website, de digitale beeldverhalen Brabantse Orgelrijkdom en de uitgegeven cd's als klankdocumenten kunnen hierdoor worden gerealiseerd.

Ook een aantal orgelbouwers, en o.a. landelijke orgelverenigingen en –stichtingen, alsmede uitgevers van bladmuziek en cd's steunen onze activiteiten financieel. Daarnaast stellen de leden, zowel orgelkringen als particulieren, met hun bijdragen ons in staat te realiseren wat ons als vereniging voor ogen staat.

interview met

Bert Augustus

door Wijtse Rodenburg

bestuurslid van de Brabantse Orgelfederatie, betrokken bij het beheer van orgels in de provincie.....

Brabantse Orgelfederatie

.....Brabants orgelbeheer...

St.Martinuskerk met Smits-orgel in St.-Oedenrode

Bert Augustus is campanoloog bij klokkengieterij Koninklijke Eijsbouts te Asten. Hij studeerde eerst natuurkunde, daarna orgel aan het Brabants Conservatorium en beiaard. Hij was enige tijd werkzaam bij het Philips Natuurkundig Laboratorium, en organist in Geldrop, Berkel-Enschot en de Thomaskerk te Eindhoven, beiaardier in Waalre en aan de Philips-beiaard.
Sinds 2002 is Bert Augustus vaste bespeler van het Smits-orgel in Sint-Oedenrode en betrokken bij de orgels van Geldrop, Helmond en Erp.

Bert Augustus (1952) komt uit een muzikaal gezin. Zijn vader speelde viool, zijn moeder piano. Toen hij elf was kwam er een piano in huis en hij wilde ook graag piano leren spelen. Op de nieuwe muziekschool in Geldrop ging hij met veel plezier naar pianoles. In zijn parochiekerk, de Brigidakerk in Geldrop, stond een piano waar Bert ook wel op speelde. Op verzoek van de toenmalige pastoor-deken G.P.P. Vrins speelde hij tijdens de stille zondagavondmis ook wat intermezzi. Deken Vrins, die ook als kunsthistoricus aan het Museum voor Religieuze Kunst in Uden verbonden was en Kerkelijke kunst in het Bisdom 's-Hertogenbosch inventariseerde, zette hem korte tijd later ook op de orgelbank van het Geldropse Vollebregt-Smits-orgel. Mede daardoor stapte Bert op zijn negentiende over op orgelles, thuis bij Richard Kroes, orgeldocent aan de muziekschool. Toen de organist van het mannenkoor vertrok werd Bert gevraagd zijn plaats in te nemen. Zo heeft hij een aantal jaren dat koor, maar ook het jongerenkoor, en nog later het gemengd koor als organist begeleid.

Het Vollebregt-Smits-orgel van de Brigida-kerk in Geldrop.
Bert Augustus trof in zijn parochie een historisch instrument, oorspronkelijk door Vollebregt in 1848 voor de middeleeuwse kerk van Geldrop gebouwd. Deken Vrins deed in de tijd dat Bert het ging bespelen historisch onderzoek in de parochiearchieven en vond daarbij onder meer het originele contract uit 1848 van pastoor van Beek met Johannes Vollebregt voor de bouw van het orgel. Dat orgel heeft daarna een geschiedenis van ombouw en wijzigingen meegemaakt tot op de dag van vandaag.
In 1887 werd besloten een nieuwe kerk te bouwen ontworpen door architect Ch.Weber (1820-1908) te Roermond. Het orgel werd gedemonteerd en opgeslagen. Het werd in 1894 door de Reekse orgelbouwer Frans Smits II in een bijzondere orgelkas herplaatst. In samenspraak met Smits was deze kas ontworpen door de architect, passend bij het nieuwe roosvenster. Het werd vervaardigd door Jan Custers. Smits breidde het orgel bij die gelegenheid uit o.a. met een zelfstandig pedaal.
Op 5 juni 1927 diende Pastoor Hansen bij de bisschop van 's-Hertogenbosch een verzoek in om een nieuw orgel te mogen aanschaffen. Hij komt tot de conclusie dat de firma Valckx en van Kouteren te Rotterdam dat *'het best en het voordeeligst'* zal kunnen doen. *'Het zal dan een nieuw orgel worden, behalve de orgelkast, blaasbalg en sommige registers waarvan de pijpen nog goed zijn. Het zal gebouwd worden volgens het pneumatische kegelsysteem'.* Dat het nog geen vijfendertig jaar oude Smitsorgel zo versleten zou zijn, dat alleen een nieuw orgel nog uitkomst zou bieden, lijkt zeer onwaarschijnlijk. Het zal wel de wens van pastoor Hansen en de organist geweest zijn om het orgel te moderniseren en toen Smits de onderhoudswerkzaamheden had beëindigd, zagen zij hun kans schoon. In 1928 was het vernieuwde orgel gereed.
Dit was het instrument dat Bert Augustus in de 70-er jaren (foto rechtsboven) aantrof. *"Het was er slecht aan toe, maar bruikbaar."* zegt Bert nu. *"Men werd zich er toen wel van bewust dat het instrument historische waarde had, met origineel pijpwerk van Vollebregt en Smits, alleen de pneumatische lade en de slecht onderhouden tractuur maakten dat het wat week klonk en vals klonk. In die tijd kwamen Frans Jespers en Ad van Sleuwen in het kader van hun Vollebregt-onderzoek in Geldrop langs en Jan Boogaarts voor zijn Smits-onderzoek".*
In 1977 onderzocht drs. Jan Boogaarts, adviseur van de KKOR, op verzoek van deken Vrins het orgel en zijn historie. Een jaar later komt hij met een historisch rapport en een beschrijving van de toestand van het orgel. Het was duidelijk geworden dat, na een restauratie met herstel van de oorspronkelijke tractuur, dit instrument een verrijking van het Noord-Brabantse orgellandschap zou zijn.
Bert Augustus maakte in deze periode, terwijl hij het orgel zo goed en kwaad als mogelijk in stand hield, de discussies over de toekomst van dit orgel mee en zo werd dit zijn eerste confrontatie met het beheer van een historisch orgel. Het zou overigens tot 2004 duren eer de restauratie werd uitgevoerd.

Natuurkunde studie
Zijn orgelactiviteiten speelden zich in de vrije tijd af, maar intussen was Bert aan de HTS in Eindhoven natuurkunde gaan studeren. Een behoorlijk technische, wiskundige opleiding, zoals hij zelf zegt, geïnitieerd door Philips. *"Een hogere beroepsopleiding met wetenschappelijke aspecten, fysica, een brede technische opleiding, gegeven in kleine klasjes. Na het afstuderen werd het op prijs gesteld dat je bij Philips ging werken".*
Na zijn militaire dienstplicht kwam Bert inderdaad bij het Natuurkundig Laboratorium van Philips terecht bij een afdeling waar het oppervlak van vaste stoffen bestudeerd werd, bijvoorbeeld in het kader van halfgeleidertechnologie. *"Ik heb daar vooral geleerd hoe onderzoek in te richten, projectgewijs en systematisch werken. Na zes en een half jaar ben ik orgel gaan studeren; het voorbereidend jaar deed ik nog naast het werk bij Philips".*

Orgel en beiaard
Bert Augustus studeerde orgel bij Maurice Pirenne. Toen hij de mogelijkheisd kreeg om het bijvak beiaard te studeren bij Arie Abbenes, de huidige Dom-beiaardier van Utrecht, heeft hij daar meteen ook voor gekozen. Abbennes, leider van de toenmalige adviescommissie van de Nederlandse Klokkenspel Vereniging, vroeg Bert, vanwege zijn technische achtergrond, het secretariaat van deze commissie te gaan doen. *"Zo kwam ik als technicus en orgelstudent in het advieswerk rondom klokken en beiaarden. En in contact met klokkengieters".*
In 1988 behaalde hij zijn eindexamen orgel en kwam het jaar daarop als 'campanoloog' in dienst bij klokkengieterij Koninklijke Eijsbouts in Asten. Dat houdt in dat hij het voorbereidende werk doet om de klokken te kunnen gieten. Hij bepaalt de toonhoogte, de stemming, het gewicht en de diameter, maar ook de vormgeving met opschriften, reliëfs en versieringen. Dat werk doet hij nu inmiddels meer dan twintig jaar.

Klokkengieter Eijsbouts
Eijsbouts maakt maatwerk. Er worden bijvoorbeeld instrumenten gebouwd in historiserende stijl. Het ontwerp gebeurt vaak samen met de opdrachtgever. Maar ook vernieuwende uitdagingen worden niet uit de weg gegaan.

Zo wordt nu bij Utrecht in Leidsche Rijn gewerkt aan een instrument met glazen klokken die worden geplaatst in een glazen toren. Er is nogal wat onderzoek gedaan voordat die glazen klokken gemaakt konden worden, uiteraard met de glasblazer. Daarbij werd de specifieke kennis over klokken toegepast om dat in glas mogelijk te maken. Ook de tractuur (de bediening van de klokken) is vernieuwend ontwikkeld voor deze 'beiaard'. Zo worden de klepels met servomotoren en elektronische aansturing aanslaggevoelig tegen de klokken bewogen.

"klokkengieten is een heel technisch vak, met veel natuurkunde en geluid..."

Bij de historiserende opdrachten worden de eigenschappen van de te restaureren klokken geanalyseerd.

..vervolg blz 4

..vervolg van blz 3

De klassieke verhouding van het brons van klokken is 80% koper en 20% tin, maar klokkengieters uit de 17e eeuw, zoals de beroemde gebroeders Hemony, konden dit brons niet zuiver gieten. Er zaten altijd wat verontreinigingen in de legering, maar daardoor ontstond juist de karakteristieke klank van zo'n klokkenspel. De kunst is dan nu om dit opnieuw te realiseren.
Bert Augustus is op dit moment betrokken bij zo'n historiserende restauratie van de Hemony beiaard uit 1647 in de toren van de Lebuïnuskerk in Deventer. Samen met adviseur Henk Verhoef is een plan gemaakt waarbij klokken worden hersteld en enkele bijgemaakt. Ook worden de klokken weer teruggeplaatst naar de oorspronkelijke plekken in de vensters aan de buitenzijde van de torenlantaarn, waardoor ze vanaf de straat weer zichtbaar zijn. De Hemony's slaagden als eerste er in zuiver gestemde beiaarden te maken, waarbij dit hun tweede instrument was, het oudste dat van hen nog bestaat.

"beiaard en orgel hebben veel gemeenschappelijk..."

Detail van een Hemony klok uit Deventer, 1647

Het is frappant om te zien hoeveel overeenkomsten er zijn tussen beiaard en orgel. Beiden zijn meestal vast geplaatste, op maat gemaakte instrumenten, met reeksen geluidsvoortbrengers van groot naar klein, voor elke toonhoogte een klok of, bij het orgel, een pijp, die via mechanische constructies en een klavier tot klank worden gebracht. Zelfs de namen van deze constructies hebben overeenkomsten. Zo hebben orgel en beiaard een wellenbord, facturen en mensuren, de voor de klank zeer belangrijke maatverhoudingen van de klokken. Er zijn natuurlijk ook verschillen. Zo staat het orgel binnen en de beiaard hangt buiten. Verder kent het orgel meerdere pijpreeksen voor verschillende klankkleuren, terwijl een carillon één reeks klokken heeft. Ook de decoratieve functie van het uiterlijk is bij een beiaard ondergeschikt omdat hij meestal in weer en wind is weggestopt in de toren, terwijl die bij het orgel juist heel belangrijk is.
Een overeenkomst is weer dat het voor beiden van groot belang is dat ze goed worden beheerd. Het zijn tenslotte vaak historische instrumenten van grote waarde en dat is wat Bert Augustus motiveert om bij de Brabantse Orgelfederatie de beheeractiviteiten te coördineren.

Contacten in Geldrop bleven
Bert is na zijn studie als organist van Geldrop naar Berkel-Enschot gegaan en bespeelde daar het Loret-orgel. Ook was hij een periode organist in de Thomaskerk in Eindhoven. Bert bleef ook in contact met de Brigida-kerk. Zo werd hij vanaf 1995 weer betrokken bij het Vollebregt-Smits-orgel, en nam plaats in de restauratiecommissie. De adviezen van Jan Boogaarts uit zijn eerdere onderzoek waren de basis voor de voorgenomen restauratie, waarbij de situatie van 1894 uitgangspunt was.
In 2004 leverde Flentrop Orgelbouw te Zaandam, met Frans Vermeulen als projectleider en intonateur, het orgel op.

Organist in Sint-Oedenrode
Bert hoorde via de Geldropse restauratiecommissie van Jan Bogaarts dat in Sint-Oedenrode een vacature was voor organist op het zojuist - ook onder leiding van Frans Vermeulen - door Flentrop gerestaureerde prachtige Smits-orgel uit 1839. Hij werd zo begeleider van het Martinuskoor, een enthousiast koor, nu onder leiding van Kees Doevendans, dat elke zondag de diensten opluistert met vierstemmige gemengde koormuziek, van Latijns tot eigentijds repertoire. Bert speelt daarnaast literatuur op het Smits-orgel en het Verschueren-koororgel wordt gebruikt voor de koorbegeleiding. Hij is intussen zeer verknocht geraakt aan het Smits-orgel, waarop ook veelvuldig concerten worden georganiseerd. Bert zit in de Stichting Smitsorgel Sint Martinuskerk die het orgel beheert en deze concerten organiseert *(zie de orgelconcertagenda)*.

Verwarmingssysteem
Bert vertelt enthousiast over zijn werkzaamheden voor het behoud van het orgel in Sint-Oedenrode: *"Ik heb in mijn tijd als organist hier een klimaatbeheerssysteem zien komen. Er is een heteluchtverwarming die zo wordt aangestuurd dat er geen schade aan de meubels plaats vindt. Dat is samen met Henk Schellen en zijn medewerkers van de TU Eindhoven gedaan. Het risico van heteluchtverwarming is dat er te snel wordt opgewarmd, zodat met name houten meubilair daar onder lijdt. De TU heeft daarvoor technologie ontworpen die de installatie zo aanstuurt, dat bepaalde kritische waarden niet overschreden worden. De temperatuur en de vochtigheid mag niet te snel veranderen. Net als de moderne thermostaat van de centrale verwarming thuis, moet ook dit systeem heel beheerst langzaam stoken. Dat betekent dat de planning van diensten van tevoren bekend moet zijn, zodat het systeem daarop kan anticiperen. Een gunstig bijeffect is een behaaglijker klimaat en waarschijnlijk is het ook energetisch beter.*
Voor mij als organist komt daar nog bij dat het tijdens diensten en concerten in de kerk stiller is omdat de verwarming dan laag staat. Het is een grote verbetering voor het instrument: er zijn minder storingen en het blijft beter op stemming".

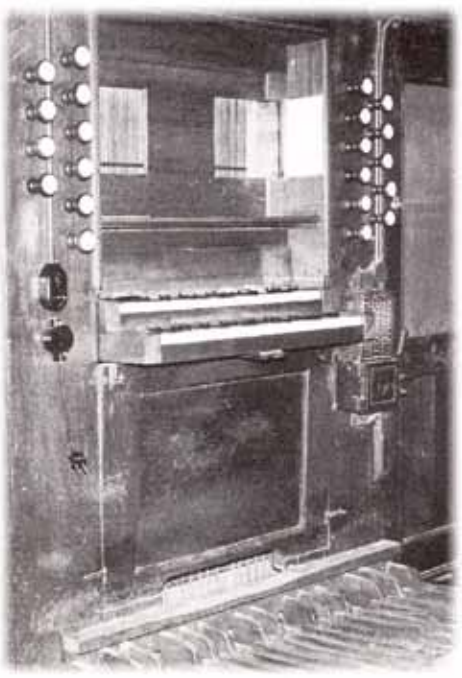

De speeltafel van St.-Oedenrode voor en na de restauratie.

Brabants

Brabantse Orgelfederatie wordt regiobeheerder Monumentenzorg.
Het bestuur van de federatie stelde vast dat het beheer van orgels soms te wensen overlaat. En de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), voorheen de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, streeft naar een beter beheer van monumenten en initieert momenteel in Nederland het zogenaamde regiobeheer. Daarom heeft Bert als bestuurslid van de Brabantse Orgel Federatie voorgesteld dat de Federatie het regiobeheer inzake orgels in Noord-Brabant als een van haar taken op zich neemt. Uiteraard niet nadat ook uitvoerig overleg is gepleegd andere betrokken instanties, zoals de Katholieke Klokken- en Orgelraad (KKOR) en de Bisdommen Breda en 's-Hertogenbosch. Het beleid van de RACM is er op dit moment op gericht door een goed beheer algehele restauraties van orgels zoveel mogelijk te voorkomen.
Rudi van Straten van de RACM juicht onze initiatieven toe: *"Wij hebben voorgesteld om voor Brabant regiobeheerder te worden en dat is door hem zeer omarmd. Wij hopen nu dat de eigenaren van de orgels, zoals de katholieke en protestantse kerken, hier ook aan willen gaan meewerken", aldus Bert Augustus.*

"een beheerplan is van essentieel belang voor het instandhouden van een orgel..."

De Federatie wil in eerste instantie gaan inventariseren of er een klimaatbeleid is, een meerjarenplan met betrekking tot de instandhouding van het instrument en of een vaste bespeler zich het lot van het orgel aantrekt. Dat gebeurt dan mede aan de hand van een checklist van monumentenzorg: 'Klinkende monumenten' *(zie ook blz. 5 rechtsboven)*. In Helmond bijvoorbeeld, bij het beroemde Robustelly-orgel van de Lambertuskerk wordt begonnen om aan de hand van deze checklist de situatie in beeld te brengen.
Er is door de Brabantse Orgel Federatie een plan gemaakt voor dit beheer- en inventarisatiewerk. Het is voorgelegd aan de Provincie en die heeft een subsidie ter beschikking gesteld, omdat ook de Provincie gelukkig het belang van dit werk inziet. Als het goed werkt, wordt op termijn ook geld bespaard met deze aanpak.

Bert: *"Ik vind dat het orgel in het algemeen meer aandacht moet krijgen. Vanuit mijn technische interesse voor het instrument wil ik daar graag een bijdrage aan leveren. Ik zie daarom uit naar het interessante werk dat voor ons ligt bij al die prachtige Brabantse orgels, die we absoluut in stand moeten houden!"*

Commissie Orgelzaken van de PKN staat achter ons 'Beheer' project....

De Commissie Orgelzaken (C.O.Z.) van de Protestantse Kerk in Nederland heeft o.a. een adviserende rol naar de aangesloten kerken ten aanzien van het beheer van orgels. Teneinde een beter zicht te krijgen op het totale orgelbestand van de PKN, is vorig jaar besloten vanuit de C.O.Z. hiertoe een inventarisatie te doen verrichten naar cultuurhistorische en architectonisch relevante orgels. Daartoe riep zijn orgelkenners en –auteurs op dit project te ondersteunen en te helpen uitvoeren. Uiteindelijk moet deze inventarisatie o.a. leiden tot het vaststellen van de staat van onderhoud van de betreffende orgels, de advisering inzake onderhoud, subsidiemogelijkheden en beheer, en op termijn tot concrete adviezen over onderhoud en/of restauratie.
De Brabantse Orgelfederatie heeft vorig jaar de C.O.Z. haar plan van aanpak gezonden inzake het project Beheer. Daarin staan de uiteindelijk gewenste doelstellingen van het plan van de C.O.Z. concreet verwoord. Op de eerste landelijke bijeenkomst belegd door de stuurgroep van de C.O.Z. op 24 januari j.l. te Nijkerk was ook de Brabantse Orgelfederatie vertegenwoordigd. Anco Ezinga, voorzitter van de stuurgroep, benoemde in zijn inleiding ook de stappen die al gezet zijn in de diverse provincies, waarbij met name Groningen (Stichting Groninger Orgelland), Noord-Brabant (Brabantse Orgelfederatie) en Utrecht (Stichting Utrecht Orgelland) werden genoemd. Vooralsnog wordt per provincie een inventarisatie gemaakt van alle orgels in PKN-kerken. De Brabantse Orgelfederatie zal in het kader van het project Beheer trachten ook vanaf dit jaar verdere stappen te zetten in het door de stuurgroep van de C.O.Z. van de PKN ingezette plan.

KVOK
Koninklijke Vereniging van Organisten en Kerkmusici

Doelstelling van de vereniging is bevordering van:
- het gebruik van het orgel, het orgelspel en de orgelcultuur in het algemeen
- de verantwoorde verzorging van de muziek in de eredienst
- alles wat het peil en de waardering van de kerkmuziek ten goede kan komen
- een goede opleiding van organisten en kerkmusici

De vereniging is uitgeefster van de tijdschriften:
- *Het Orgel* [website: www.hetorgel.nl]
- *Muziek&Liturgie* [website: www.muziekenliturgie.nl]
- *NotaBene*

Meer informatie? Lid worden? Zie: www.kvok.nl

....'klinkende monumenten' en beheer.....

....In 2007 gaf de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) de nota 'KLINKENDE MONUMENTEN' uit; een document over de instandhouding van orgels. Het besluit met een checklist voor een periodiek instandhoudingsplan.

We citeren hier graag inzake het beheer van orgels.....

Onderhoud en beheer
Een eenmaal gerestaureerd monument kan door regelmatige inspectie en systematisch onderhoud in goede staat gehouden worden. Hiermee kunnen dure restauraties worden voorkomen. Dit idee ligt ten grondslag aan het Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten (Brim) dat sinds 2006 van kracht is. Het Brim is de opvolger van het Besluit rijkssubsidiëring onderhoud monumenten (Brom) en het Besluit rijkssubsidiëring restauratie monumenten 1997 (Brrm 1997). Voor de instandhouding van orgels is naast goed en regelmatig onderhoud ook goed beheer en een goed binnenklimaat van belang.

Instandhouding
Het beschermde monumentale orgel vraagt om een zorgvuldige instandhouding waarbij het van belang is te onderkennen dat deze instrumenten als gebruiksinstrumenten onderhevig zijn aan slijtage. Als muziekinstrument dient het daarnaast op regelmatige tijdstippen te worden onderhouden en bijgestemd. Van belang is daarbij dat het instrument in een geschikte omgeving staat en dat het gebruik op passende wijze plaats vindt. In een tijdperk waarin kerkelijke gebouwen meer en meer een multifunctioneel karakter krijgen, waarbij de oorspronkelijke functie niet of nauwelijks meer in beeld is, is het van belang dat we ons realiseren dat een dergelijk gebruik consequenties heeft voor de uitgangspunten rondom het totale binnenklimaat. Met name in relatie tot deze omgeving, kan gesteld worden dat het instrument als 'barometer' functioneert: de fijnmechanische aanleg en het gevoelige pijpmateriaal kan snel ontregeld of ontstemd raken in een omgevingsklimaat dat niet "orgelvriendelijk" is. De storingen of ontstemmingen die dan optreden zijn vaak te zien als voorboden voor andere schades elders in het gebouw. De bespeling van het instrument, als noodzakelijk middel om het instrument in stand te houden, stelt eveneens eisen aan het beheer van instrument en ruimte.

Meerjaren onderhoudsplan
Meer en meer maken ook besturen van parochies een meerjarenplan voor het onderhoud van hun kerk. In een tijd waarin financiële middelen kleiner worden is het verstandig tijdig voor onderhoud te reserveren. Voor orgels wordt een dergelijk plan nog zelden gemaakt. Deelaspecten van een dergelijk plan kunnen zijn de geraamde kosten voor de stembeurten, maar ook de kosten voor een schoonmaakbeurt, voor de vervanging van onderdelen als de windmachine, en uiteraard ook voor een (een zo beperkt mogelijke) restauratie na enkele tientallen jaren. Het periodiek nagaan van de checklist is een leidraad voor het maken en bijhouden van het meerjaren onderhoudsplan.

http://www.racm.nl/content/xml_racm/n_klinkende_monumenten.xml.asp

orgelbeheer.....

Gesprek met P. Broeders en G. de Rooij, economen van de bisdommen 's-Hertogenbosch en Breda.

Wijtse Rodenburg

.....orgelzorg.....

De Brabantse Orgelfederatie (BOF) wil de komende jaren behulpzaam zijn bij het beheer van Brabantse orgels, om te helpen bij het scheppen van betere omstandigheden, zodat de kans dat deze instrumenten voor de toekomst behouden kunnen blijven wordt vergroot.
De provincie heeft voor deze taak een substantiële subsidie beschikbaar gesteld en daarom wordt nu een aanvang gemaakt met de activiteiten.
Een van de belangrijke partijen die daarbij een essentiële rol spelen, zijn de eigenaren van de orgels: in Brabant zijn dat van een groot deel de parochies van de katholieke kerken. Omdat de financiën bij het behoud ook een grote rol spelen heeft de BOF gesprekken gehad met de economen van de beide Brabantse bisdommen:
P. Broeders van 's-Hertogenbosch en G. de Rooij van bisdom Breda, zodat die weten wat onze plannen zijn en omdat we een gemeenschappelijk belang hebben.

Het blijkt al snel dat de beide economen graag de Orgelfederatie willen helpen om de voorgenomen taak te realiseren, waarbij ze benadrukken dat de Federatie-inbreng los staat van de procedure, dat de KKOR wordt ingeschakeld bij groot onderhoud en restauraties. *"Als er membramen geplakt gaan worden, moet er een KKOR-adviseur bij komen, maar bij reguliere stembeurten natuurlijk niet..."* verwoordt Broeders de zorg over eventuele onduidelijkheid waar verantwoordelijkheden liggen. Als in het gesprek weer benadrukt wordt dat de BOF haar taak vooral ziet in het in eerste instantie inventariseren van de status van de aanwezige orgels, daarna samen met de betrokkenen een beheersplan samenstellen en behulpzaam te zijn bij educatie van de gebruikers, dus de organist of een andere beheerder van het betreffende orgel, raken de beide bisdomvertegenwoordigers overtuigd van het nut dat die activiteiten kunnen hebben. Zij hebben dan ook af en toe ervaringen met - overigens goedbedoeld - ondeskundig behandelen van orgels.

"Voor je het weet zit het orgel vol met plakband en punaises..."

De BOF kan zorgen voor een laagdrempelige aanwezigheid, zodat gebruikers zich gesteund weten in de praktijk van het regelmatig gebruik, waarbij, indien nodig, tijdige doorsturing naar andere betrokkenen erger kan voorkomen.

Zorgen
De bisdom-economen hebben natuurlijk niet alleen zorgen om het orgel. Zo is het al een hele opdracht voor een parochie om het kerkgebouw wind- en waterdicht te houden. En als dan de betrokken parochiebestuurders niet zo heel veel hebben met muziek, laat staan met het orgel, dan kan het instrument gauw het kind van de rekening worden. De parochie is uiteindelijk zelf verantwoordelijk hoe ze met de beschikbare geldmiddelen omgaan. Broeders: *"Vanuit de kerk gedacht is het orgel wel iets belangrijks, dat blijkt wel uit het feit dat de KKOR vanuit de bisdommen ooit is opgericht, maar toch eigenlijk niet meer dan een dienend middel voor de liturgie. In de praktijk zien we dat sommige organisten liever een elektronisch instrument met veel registers hebben, dan voor hetzelfde bedrag een eenvoudig pijporgel met gekoppeld pedaal. Wij moeten dan steeds weer uitleggen waarom dat niet zo'n goed idee is. Maar ook die instrumenten zijn gevoelig voor het klimaat in de kerk, en dan komt het argument van 'nou, dan gaat ie maar 10 jaar mee, tegen die tijd hebben we misschien wel helemaal geen organist meer...' Dat zijn de spanningsvelden waar wij als bisdom in staan. Maar wij blijven het orgel als bij uitstek geschikt instrument zien voor de liturgie, als koorbegeleiding en ook bij volkszang"*
Zorg is er ook omdat het aantal beroepsorganisten en kerkmusici afneemt. Er zijn steeds minder situaties dat een deskundige het orgel onder zijn permanent beheer heeft. De Rooij: *"We zien dat er stichtingen zijn die zich gelukkig het lot van het orgel aantrekken en geld inzamelen. Dat moet dan wel in samenspraak en met toestemming met het parochiebestuur gebeuren om spanningen en belangentegenstellingen te voorkomen. Het parochiebestuur is ten slotte juridisch namens de bisschop eigenaar en beheerder van het orgel. Voor een restauratie is altijd een machtiging noodzakelijk vanuit het bisdom".* Broeders vult aan: *"Als er geld voor een orgelrestauratie is samengebracht, moet telkens gekeken worden naar meerdere zaken, zoals, in hoeverre speelt de toekomst van het kerkgebouw een rol, of is het wel verantwoord om zo'n groot bedrag uit te geven, terwijl er zoveel andere noden kunnen zijn in die parochie."* De BOF begrijpt deze stellingnamen terdege en die zijn dan ook uitgangspunt bij de problematiek, die ze met haar beheerplannen wil aanpakken.

Links P.Broeders, rechts G.de Rooij. Foto Wijtse Rodenbrug

Klimaatbeheersing
Een heel belangrijk aspect van een goed beheerplan is de klimaatregeling in de ruimte waar het orgel staat. Daar zijn wat nieuwe inzichten in vanuit de TU Eindhoven, die nu in praktijk worden gebracht. Betere elektronische aansturing van de verwarming en vochtigheid is daarbij een essentieel aspect. Die knowhow wil de BOF ook inzetten om de omstandigheden voor behoud van orgels te verbeteren. Overigens: andere belangrijke, vaak houten meubelstukken in de kerkruimten profiteren daarvan mee. De Rooij: *"Ik heb eens een geval meegemaakt dat men dacht dat de kerkruimte constant op een hoge temperatuur gehouden moest worden. Dat de temperatuur ook gelijkmatig laag zou mogen zijn was niet meteen begrepen."* De BOF wil de betreffende parochie ondersteunen aan de hand van bijvoorbeeld de checklist 'Klinkende monumenten' van de RACM. Dat kan het begin van een goed beheer zijn. Broeders: *"Ja, als een organist bijvoorbeeld constateert dat het orgel toch wel sneller ontstemt, dan kan hij de BOF erbij roepen om eens te kijken wat het best gedaan kan worden. Maar als er een compleet klimaatadvies nodig is of andere concrete maatregelen overwogen worden, dan zal de afdeling Bouwzaken van het bisdom en de KKOR er toch ook bij betrokken moeten worden"*.

De Brabantse Orgelfederatie (BOF) heeft zich o.a. ten doel gesteld om behulpzaam te zijn bij het instandhouden van de orgels die in de provincie aanwezig zijn. Nu zijn er op dat gebied ook andere organisaties werkzaam. Zo is de RACM (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten) verantwoordelijk voor het behoud en de duurzame ontwikkeling van archeologische waarden, gebouwde monumenten en cultuurlandschappen, waaronder ook monumentale orgels vallen. Verder is de KKOR (Katholieke Klokken- en Orgelraad) een college van orgeldeskundigen, opgericht door de Nederlandse bisschoppen, die met hun kennis parochies in Nederland ter zijde staan op het gebied van restauratie, onderhoud etc. van orgels en klokken. Dan zijn er nog de orgelbouwers en -restaurateurs bij betrokken en verder bekommeren zich gelukkig ook nog de vele organisten en andere musici zich om de pijporgels die in kerken gebruikt worden. Allemaal zijn zij vanuit hun eigen invalshoek met die instrumenten bezig.

Brief naar de parochies en gebruikers
De BOF wil graag inventariseren wat de situaties van de orgels in de diverse kerken is. Worden ze regelmatig bespeeld, kijkt er iemand naar om en hoe gaat die dan met het instrument om. De gesprekspartners vinden elkaar bij de stellingname dat het voor de parochies in ieder geval heel duidelijk moet worden wat de verschillen tussen de activiteiten van KKOR en Orgelfederatie zijn. Dat vooral het dagelijks beheer het aandachtsgebied van de BOF zal zijn. De BOF wil na dit gesprek de parochies in de komende tijd schriftelijk informeren over de diensten die geboden kunnen worden. Ook via de organistenverenigingen zullen de orgelgebruikers op de hoogte worden gebracht van de plannen en mogelijkheden. Want ook deze mensen wil de BOF ondersteunen in hun dagelijkse omgang met het instrument en hun kennis over het beheer ervan vergroten. Het argument, dat met deze aanpak op termijn de noodzaak van grote restauraties vermindert, spreekt de economen ook aan. De Brabantse Orgelfederatie ziet het vooral als haar belang dat zo de orgels en daarmee orgelmuziek voor de toekomst behouden kan blijven.

door Jacomien Kramers

...uitbreidingsplannen voor het Moreau-orgel van de...

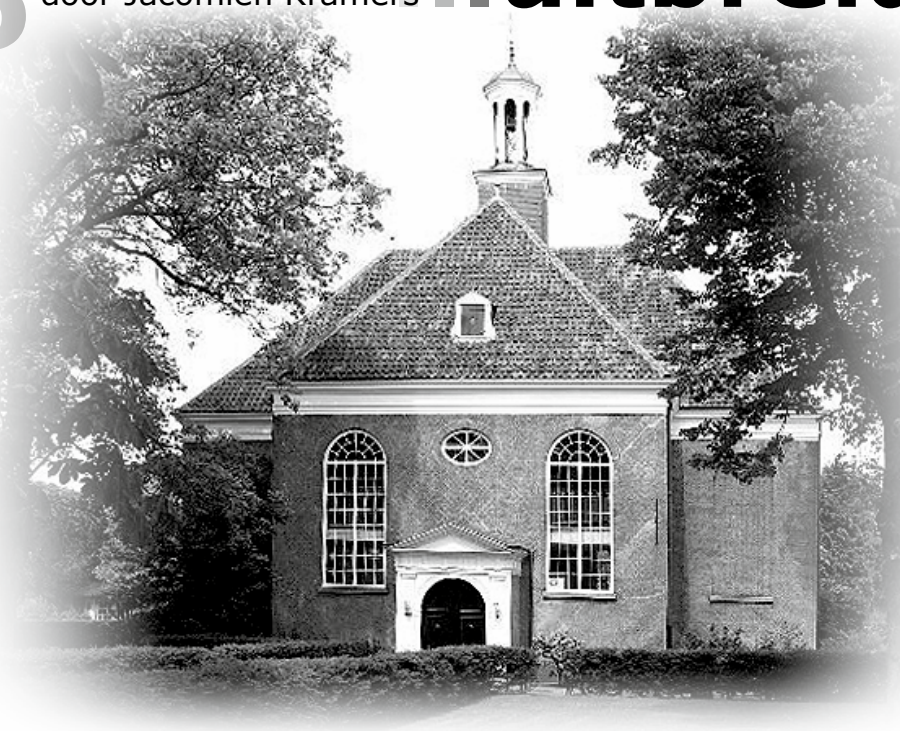

...Vredeskerk te Oosterhout...

De najaarsexcursie, die de Brabantse Orgelfederatie op 17 oktober organiseert, doet ook dit prachtige orgel aan (zie pagina 20).

De orgelcommissie van de Protestantse Gemeente Oosterhout wil het historische Moreau-orgel graag uitbreiden met een zelfstandig pedaal. Er wordt naar gestreefd om in maart 2011 deze uitbreiding gerealiseerd te hebben. De kerk bestaat dan 200 jaar.

In 1810-1811 werd de Hervormde kerk aan de Rulstraat gebouwd met geld van het Ministerie van Waterstaat, omdat sinds mei 1809 de St.Janskerk met orgel was toegewezen aan de katholieken en de protestanten deze kerk moesten verlaten. In de RK-schuilkerk in de St.Janstraat was in 1753 een orgel geplaatst, gebouwd door J. Moreau en zoon met een klavier van 13 stemmen en aangehangen pedaal en een orgelkas met rijke rococoversierselen van Willem Dübblens uit Antwerpen. Dit orgel werd overbodig omdat de St. Jan al in het bezit was van een orgel. Het Moreau-orgel werd in 1810 verkocht aan de protestanten en voor 1000 gulden in de nieuwe Waterstaatskerk geplaatst door C. van Oeckelen uit Breda. Hij breidde het orgel uit met o.a. een Bourdon 16 vt. In 1901 vond er een grondige restauratie plaats door Maarschalkerweerd uit Utrecht; twee klavieren werden gerealiseerd aan de zijkant van het orgel en er vonden dispositiewijzigingen plaats.
De laatste restauratie werd in 1969-1970 uitgevoerd door Van Vulpen uit Utrecht. Daarbij ging men terug naar de oorspronkelijke situatie met één manuaal aan de achterkant. Verder werd de 16-voet verwijderd en zoveel mogelijk de oorspronkelijke dispositie gereconstrueerd.
Het orgel staat op de Monumentenlijst; in het najaar van 2008 is een monumentenvergunning afgegeven voor de uitbreiding met een zelfstandig pedaal. Ongeveer € 30.000,- moet verzameld worden om Pels & Van Leeuwen uit 's-Hertogenbosch de opdracht te kunnen geven voor het plaatsen van een Subbas 16 vt en een 8-voetsregister voor het pedaal. Goed bruikbaar historisch materiaal is bij deze orgelmaker gereserveerd. Het instrument zal door deze uitbreiding aan waarde winnen, zowel voor ondersteuning van de gemeentezang als voor het uitvoeren van concerten. De Vredeskerk beschikt namelijk over een uitstekende akoestiek. Diverse acties binnen de protestantse gemeente zijn al gevoerd of worden nog uitgevoerd. Mogelijke subsidiegevers zijn aangeschreven. De orgelcommissie heeft goede hoop dat de benodigde gelden ter beschikking komen en de plannen doorgang kunnen vinden.

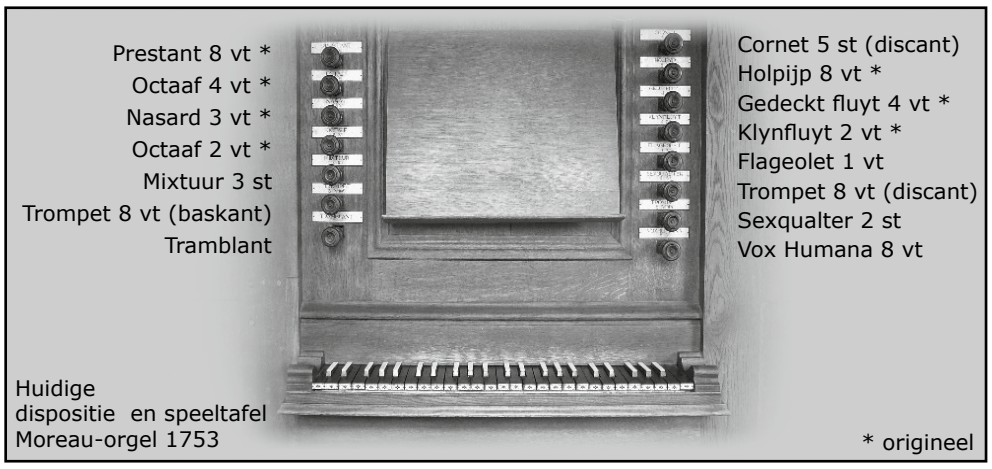

Het kabinetorgel van de St.Trudokerk in Stiphout

door Wim van der Ros

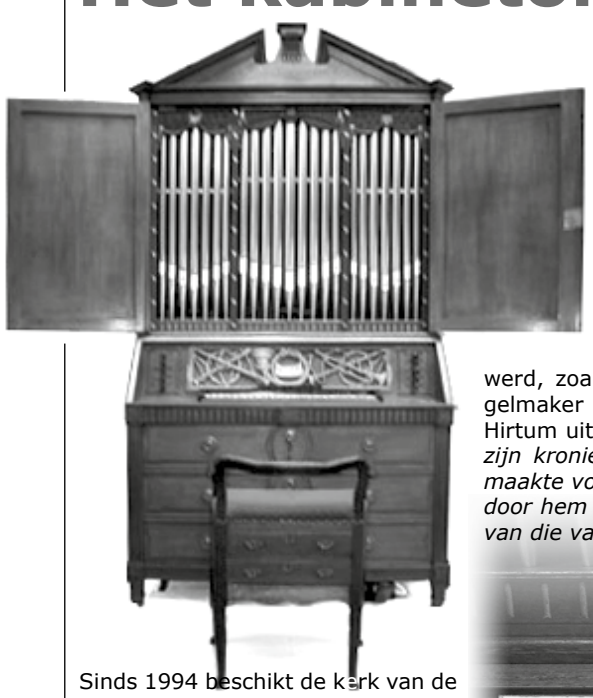

Sinds 1994 beschikt de kerk van de parochie St.Trudo in Stiphout over een kabinetorgel uit de tweede helft van de 18e eeuw. Het orgel, oorspronkelijk geplaatst in Kasteel Croy, werd geschonken door de stichting "Geloof, Hoop en Liefde". De laatste particuliere eigenaresse en bewoonster van het Kasteel Croy, Jonkvrouwe J.J.C.W. van der Brugghen, vermaakte haar bezittingen na haar overlijden in 1873 aan genoemde stichting, die conform de laatste wilsbeschikking van deze freule van het kasteel een bejaardenhuis liet maken. Toen het kasteel niet meer in gebruik was als bejaardenhuis en het als bezinningscentrum en kantoorruimte verhuurd werd, schonk eerdergenoemde stichting het orgel aan de parochie in Stiphout. Restauratie was dringend noodzakelijk, zodat onze Brabantse orgelmaker Hans van Rossum opdracht hiertoe kreeg. Bij de restauratie in 2005 en 2006 heeft hij getracht de herkomst van het kabinetorgel te achterhalen. Er werd, zoals hij aangeeft, gedacht aan de orgelmaker Hess uit Gouda, maar ook aan Van Hirtum uit Hilvarenbeek. *"De laatste schrijft in zijn kroniek dat hij in 1789 een nieuw orgel maakte voor de heer van Croy te Helmond. De door hem opgegeven dispositie wijkt echter af van die van dit kabinetorgel."*
Hans van Rossum herkent elementen in de kas, welke hij kent van het door hem gerestaureerde kabinetorgel in de Oude Kerk te Delft, waarbij ook aan Hess wordt gedacht. *"Of handelt het om een door hem of een van zijn leerlingen uit de Goudse school (Geerkens of Friedrichs) omgebouwd instrument? Het pijpwerk wijst niet direct in de richting van Hess."*
Van Rossum vervaardigde bij de restauratie een geheel nieuwe eikenhouten achterwand en maakte ontbrekende profielen van de kas bij. *"De windlade werd geheel gedemonteerd, hersteld en met warme beenlijm weer in elkaar gezet, en de lade werd beplakt met nieuw leer. De ventielen zijn aangebracht op de wijze zoals in de Goudse school te doen gebruikelijk was. Pas na de demontage van het instrument was duidelijk in de onderkas te zien hoe de balg in de kas bevestigd is geweest en op welke plaats de trapper bevestigd is geweest. Dat heb ik geheel gereconstrueerd, waarbij ik ook een ventiel en een nieuw windzicht heb gemaakt."* Ook de mechaniek en het pijpwerk werd gerestaureerd. *"Voor wat betreft de klaviatuur werden de toetsen schoongemaakt en voorzien van een nieuw scharnier door middel van perkament. De stoters van de toetsmechaniek werden gerestaureerd en waar nodig nieuw bijgemaakt en afgeregeld. Het metalen pijpwerk had gelukkig de meeste beschadigingen alleen bij de pijpvoeten. Na reiniging, restauratie en het aanbrengen van de benodigde stemkrullen bleek de toonhoogte ongewijzigd te kunnen blijven."* Zoals vaker bij kabinetorgels heeft het front houten pijpwerk. Dat werd opnieuw voorzien van tinfolie. "In de loop der eeuwen was de winddruk verhoogd naar 86 mm Wk. Dat was teveel voor dit instrument. Op basis van proeven met zowel houten als metalen pijpen bij een lagere winddruk, hebben wij deze uiteindelijk op 48 mm Wk bepaald, waarna wij de intonatie konden herstellen. Daarbij hebben we bewust de opsneden onveranderd gelaten en alleen gewerkt aan kernspleten, kernhoogte en voetopeningen."
Dit hernieuwd klinkende en ogende kabinetorgel werd in april 2006 in gebruik genomen bij een concert, waarbij Jan van de Laar het orgel liet horen in solospel en in samenklank met hoorn en met viool en basso continuo.

door Wim van der Ros

Lambertuskerk in Vught kreeg hernieuwd orgel

De recent volledig gerestaureerde Lambertuskerk van de Protestantse gemeente in Vught beschikt sinds begin 2008 over een hernieuwd orgel van Pels & Van Leeuwen.

Vught
Lambertuskerk
Pels & Van Leeuwen, 1979
voor Koudekerke, Immanuelkerk
plaatsing in Vught en wijziging:
Pels & Van Leeuwen, 2008

Sinds 1975 beschikte dit oudste monument van Vught over een bescheiden eenklaviers orgel van dezelfde bouwer. Toen het orgel uit de Gereformeerde Immanuelkerk van Koudekerke door kerksluiting overbodig was geworden en bij de orgelbouwers in de werkplaats een tijdelijk onderdak vond, beijverde Willem Visscher, de organist van de Lambertuskerk, zich ervoor dit instrument in zijn kerk te krijgen. Mede dankzij zijn inzet werd deze aankoop, uitbreiding en plaatsing ook haalbaar.
Voor de plaatsing in Vught kregen de drie torens zeer passende bekroningen in de vorm van zwaar lijstwerk, terwijl ook de zijtorens aan de onderzijde voorzien werden van lijstwerk en consoles. De dispositie is voor zijn gebruiksmogelijkheden aangepast door op het hoofdwerk een tweetal samengestelde registers te splitsen, waarbij in 'halve stand' een enkele stem uit dit register klinkt. Zo werd ook uit de Mixtuur 4 st de Octaaf 2 vt afzonderlijk bespeelbaar gemaakt. De Sesquialter 2 sterk, welke vanaf a° liep, is uitgebreid naar volledige manuaalomvang, waarbij de Quint 2 2/3 vt als aparte stem kan klinken. Op het nevenwerk is de Quintfluit 1 1/3 vt met bijplaatsing van enkele pijpen en door opschuiving gewijzigd in een Quintfluit 2 2/3 vt. Overigens is de oorspronkelijke opzet van het orgel gehandhaafd, waarbij zoveel mogelijk de voetopeningen gerespecteerd zijn. Waar nodig is het pijpwerk iets opgesneden.
Het orgel is, zeker ten opzichte van de oude eenklaviers situatie, een prachtig aanwinst voor deze kerk. In zijn relatief beperkte omvang biedt dit orgel een rijke registratiekeuze. De klank van dit vernieuwde orgel is breed en draagkrachtig, waarbij het tongwerk van het nevenwerk niet alleen een prachtig aanvulling is op een plenum, maar ook als solostem een verrassende rol kan invullen.

Dispositie:

Hoofdwerk:	
Prestant	*8 vt*
Roerfluit	*8 vt*
Octaaf	*4 vt*
Quint [1])	*2 2/3 vt*
Octaaf [2])	*2 vt*
Sesquialter	*2 st*
Mixtuur	*4 st*
Nevenwerk:	
Holpijp	*8 vt*
Roerfluit	*4 vt*
Quintfluit	*2 2/3 vt*
Prestant	*2 vt*
Schalmey	*8 vt*
Tremulant	
Pedaal:	
Subbas	*16 vt*

[1]) uit Sesquialter 2 st
[2]) uit Mixtuur 4 st

Nationale Orgeldag op 12 september 2009.... en Open Monumentendag

Traditiegetrouw wordt het tweede weekend van september de Open Monumentendag gehouden. En het is ook al weer acht jaar traditie om op de zaterdag van Open Monumentendag de Nationale Orgeldag te beleggen. Veel historische gebouwen zijn dan geopend, en veel organisten en orgelcommissies laten hun monumentale orgel zien en klinken.
Het thema van Open Monumentendag 2009 is *'Op de kaart'*. Ook in Brabant staan veel historische orgels op de kaart. Maar ook recentere orgels kunnen als monument worden betiteld. Steeds meer mensen staan stil bij ons rijke cultuurbezit. En de Brabantse Orgelfederatie wil dat graag stimuleren, zowel voor de orgelliefhebber als voor de "toevallige passant" die geen weet heeft van orgels.
Het orgel is meer dan een instrument dat gebruikt wordt in kerkdiensten, hoewel orgels in veel gevallen niet los te zien zijn van hun kerkelijke gebruik. Maar er is veel boeiends te zien en te horen aan deze instrumenten, meer dan we alleen maar horen in kerkdiensten.
Dat willen parochie- en kerkbesturen, organisten en orgelcommissies u dan ook graag aanbieden op de Nationale Orgeldag. Veel kerken staan open, veel orgels worden gepresenteerd en gedemonstreerd. Welkom en geniet van al dat moois.
Actuele informatie over welke kerken geopend zijn en welke orgels gedemonstreerd worden, kunt u vinden op www.brabantorgel.nl.

....in gesprek met orgeladviseur ir. Henk Kooiker....

door Wim van der Ros

....nieuwe subsidieregeling voor onderhoud van rijksmonumenten een onverwacht avontuur....?

In 2006 werd van overheidswege aangekondigd dat de toen geldende regeling inzake de Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten zou overgaan in een Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten, de zgn. BRIM-regeling. Daarnaast werd in het kader van het wegwerken van restauratieachterstanden een apart bedrag door de overheid beschikbaar gesteld (zie bladzijde 5 bovenaan). Ook orgels die als rijksmonument zijn aangemerkt vallen onder deze nieuwe regeling. Aan deze nieuwe regeling zitten meer haken en ogen dan menig eigenaar zich nu bewust is. Reden daarover in gesprek te gaan met ir. Henk Kooiker, lid van onze federatie, die als orgeladviseur ook nadrukkelijk geconfronteerd wordt met de consequenties van deze regeling.

Henk Kooiker die al op zijn 10e jaar bezig was met het bouwen van een klein pijporgel, kreeg het advies van zijn vader niet 'de muziek in te gaan' maar iets te gaan studeren. Hij studeerde af aan de toenmalige TH te Delft in de elektrotechniek met als specialisatie akoestiek. Daarnaast heeft hij toen zijn orgelopleiding afgesloten met het staatsexamen en wist hij zijn beroep en zijn hobby goed te combineren. Om bij zijn hobby te blijven: hij bouwde zelf een tweeklaviers huisorgel met maar liefst 21 stemmen! Dan moet je van wanten weten. Als orgeladviseur was hij onder meer betrokken bij de restauratie van het orgel in het Concertgebouw in Amsterdam en dat in de Philharmonie in Haarlem. In onze provincie is hij als adviseur aangesteld bij o.a. de restauratie van het Houben-orgel in Sprang (zie bladzijde 9 in deze krant).

Het gebouw
met alles wat er op en aan zit
"De regering is, uitgaande van het feit dat veel historische gebouwen maar ook orgels gerestaureerd zijn, tot een regeling gekomen waarbij een continu onderhoud moet leiden tot een in goede staat houden van rijksmonumenten. Maar één van de grote problemen voor de eigenaren van orgels die als rijksmonument zijn aangemerkt, is in de huidige situatie dat (kerk-)gebouw en orgel als één geheel worden gezien in het kader van subsidieregelingen. Een monumentale kerk is duur in onderhoud en slokt geld op. Want het is niet alleen het gebouw met zijn dakbedekking en de ramen, het zijn ook de eventuele muurschilderingen, de preekstoel, de (luid)klokken en het orgel of de orgels wanneer men meerdere instrumenten heeft."
En tot welk bedrag reikt de subsidie in die nieuwe BRIM-regeling? *"Dat is een bijkomend probleem. De nieuwe regelgeving draagt 65% bij van maximaal € 100.000,- over de onderhoudskosten over een periode van 6 jaar. Dat impliceert dat er jaarlijks netto € 10.833,33 aan subsidie beschikbaar is voor het gehele gebouw (inclusief orgel e.d.). Het overige èn het meerdere moet de betreffende eigenaar zelf op zien te brengen."*
Wat gebeurt er met orgels die rijksmonument zijn en nog gerestaureerd moeten worden? *"Daar is dus de regeling voor het wegwerken van restauratieachterstanden voor in het leven geroepen. Daaraan zitten nogal wat mitsen en maren, en daarvoor moet al het werk voor eind 2010 gereed zijn."*
Zou het beter zijn voor de orgels wanneer deze een aparte monumentenstatus zouden bezitten los van het gebouw? *"Daarover zijn al veel gesprekken geweest, waarbij zowel vanuit b.v. de orgeladviseurs, de Commissie Orgelzaken van de PKN en het Nederlands Instituut voor de Orgelkunst aangedrongen wordt op aanpassing van de regeling. Er is een positief gevoel ontstaan en we hopen in samenwerking met de Rijksdienst dat er In 2012 een nieuwe regeling komt, die er hopelijk beter uitziet."*

Consequenties
voor eigenaren van orgels
Wat betekent dit nu voor de eigenaren van orgels die als rijksmonument zijn aangemerkt? *"Die eigenaren, dat zijn dus veelal parochie- en kerkbesturen, zullen een zesjarig instandhoudingsplan moeten opstellen. Daarvoor kunnen ze gelukkig aankloppen bij instanties die hen de weg kunnen wijzen. Daarin kan de Brabantse Orgelfederatie als adviseur en richtingwijzer fungeren. Daaraan worden ook eisen gesteld inzake klimaatbeheersing alsmede op het gebied van milieu en akoestiek."*
Welke stappen moeten de eigenaren nu eigenlijk zetten? *"Het is voor ieder kerk- of parochiebestuur van belang dat zij een goed instandhoudingsplan opstellen voor hun kerk en orgel. Voor rijksmonumenten is dat verplicht. Daarbij zullen zij ook de financiele dekking hiervoor moeten meenemen in hun meerjarenbegroting. Belangrijk is dat zij daarbij de juiste adviseurs inschakelen die weten waarmee rekening moet worden gehouden. En uiteraard vindt ook de rijksdienst het van belang dat in zulke gevallen een lid van het College van Orgeladviseurs Nederland* (CvON, zie ook www.cvon.nl, red.) *waar nodig daarbij betrokken is. Het is dan ook noodzakelijk dat voor ieder orgel een toezichthouder wordt aangesteld, die o.a. het instandhoudingsplan opstelt."*
Dus regeren is vooruitzien? *"Dat is het belangrijkste. Denk erover na welke consequenties verbonden zijn aan het hebben van een rijksmonument, en ga daar niet al te gemakkelijk aan voorbij. Die orgels zijn cultuurmonumenten die goed beheerd en goed bespeeld moeten worden. In de voorlichting daarover kan ook de Brabantse Orgelfederatie provinciaal een belangrijke rol spelen."*

....Rijkssubsidie ook voor Brabantse orgels...

In juni 2008 werd in het kader van het wegwerken van restauratieachterstanden van monumenten door de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (de RACM) bekendgemaakt welk bedrag voor welk soort monumenten nu beschikbaar werd gesteld. In de Najaarsnota 2006 werd 140 miljoen beschikbaar gesteld voor het wegwerken van die achterstanden van toen 17% naar een acceptabele 10% met als streefdatum 2010.

Brabantse orgels

Vorig jaar werd in dat kader bekendgemaakt dat vier miljoen euro is toegezegd voor de restauratie van een aantal monumentale orgels in Nederland. Deze restauraties moeten dan wel op korte termijn ter hand worden genomen. Graag noemen wij de kerken met daarachter het bedrag dat aan subsidie van de Rijksoverheid is toegezegd. In onze provincie betreft het de orgels van de St.-Lambertus te Vessem (€ 106.282,-),
de St.-Lambertuskerk te Someren (€ 144.617,-),
de NH Kerk te Sprang-Capelle (€ 173.172,-),
de Gertrudiskerk te Bergen op Zoom (€ 186.327,-)
en de St.-Willibrordus te Deurne (€ 186.736,-).
Op deze pagina's treft u korte berichten over deze restauraties. Gelukkig worden buiten het wegwerken van de restauratieachterstanden nog meer orgels in onze provincie gerestaureerd. Ook daarover leest u meer in deze Brabantse Orgelkrant 2009.

....Vessem...

In 1868 bouwde F.B. Loret (uit het Belgische Mechelen) een tweeklaviers orgel met aangehangen pedaal voor de St.-Lambertuskerk te Vessem. De kosten bedroegen *'Twee Duizend twee honderd guldens'*, dat was exclusief transport *'als mede de onkosten voor logimenten en voeding der knegten en de heer Loret' ('voor rekening van de Eerwaarde Heer Pastoor J.F. Bussing')*. De dispositie uit het contract wijst op een transmissielade, waarbij de vier stemmen van het positief ook op het manuaal konden klinken. Bij oplevering waren deze stemmen echter niet op het positief aanwezig en was geen transmissielade toegepast.
Bij de bouw van de nieuwe (huidige) kerk tegen de oude toren in 1883 werd de orgelkas verfraaid door Cornelis van Opstal, terwijl toen mogelijk ook de (huidige) windvoorziening met trapinstallatie werd aangebracht. In elk geval is de bij Loret gebruikelijke zwengel met krukas voor het bedienen van de balgen niet meer aanwezig; ook het aantal schepbalgen is anders dan in het contract werd beschreven. In 1929 wijzigde Vermeulen de dispositie, terwijl door hem bij herstelwerkzaamheden in 1952 een windmotor werd geplaatst. Verschueren tekende voor een restauratie in 1968, waarbij mechanieken, lades, conducten en windkanalen naar de geest van die tijd werden aangepast of vernieuwd. Zowel de orgelkas als de dispositie doen sterk denken aan het orgel van Gradussen uit 1871 in Hoogeloon. Hier in Vessem zijn echter de beelden van Gregorius en Ambrosius (de beide patronen van de kerkzang) aanmerkelijk groter uitgevoerd.
Het orgel is mede door windlekkage momenteel slecht bespeelbaar en dringend aan restauratie toe, die dit en volgend jaar wordt uitgevoerd door Verschueren Orgelbouw. Bij deze restauratie wordt de oorspronkelijke dispositie van Loret gereconstrueerd, terwijl de huidige windvoorziening zal worden gehandhaafd. In mei dit jaar zal het orgel gedemonteerd worden en voor restauratie overgebracht worden naar Heythuysen. In 2010 zal het orgel weer in oude glorie klinken in de dan ook volledig gerestaureerde St.-Lambertuskerk van Vessem.

.....orgelbeheer en ....Deurne.....

In 1838 leverde F.C. Smits een nieuw orgel voor de Sint-Willibrorduskerk te Deurne. In het bewaard gebleven rekeningboek in het Smitsarchief te Utrecht is op 23 augustus een rekening vermeld van ƒ 3.600 voor de kerk van Deurne. Het instrument telde vijftien stemmen, verdeeld over Hoofdwerk en Onderpositief, het Pedaal was aangehangen. Het instrument was als balustrade-orgel opgesteld waarbij het Onderpositief zich met een eigen front in de balustrade bevond.
Bij de verbouwing van de kerk in 1881- 1882 was het instrument in de kerk blijven staan en had daardoor grote schade opgelopen.
In 1884 werd besloten om het orgel te laten restaureren door de Gebrs. Franssen. Het orgel werd hierbij naar achteren verplaatst, het front van het Onderpositief kwam te vervallen, de spaanbalgen maakten plaats voor een magazijnbalg en de klaviatuur verhuisde van de achterzijde naar de zijkant. Tevens werd de dispositie gewijzigd.
In 1897 voerde P.L. Kuijte uit Oss een grotere onderhoudsbeurt uit. Een volgende schoonmaak- en herstelbeurt, waarschijnlijk noodzakelijk door schilderwerkzaamheden in de kerk, werd in 1912 uitgevoerd door de Gebrs. Franssen. Het tinnen front werd hierbij vervangen door een zinken front.
In 1953/1954 vonden onder advies van Hub Houët de laatste herstelwerkzaamheden plaats door J.J. Elbertse & Zoon waarbij de dispositie eveneens wijzigingen onderging. Hub Houët behoedde het orgel in elk geval voor elektrificatie zoals in een eerder plan voorgesteld was door de fa. Vermeulen. De wijzigingen door Elbertse zijn kenmerkend voor de toenmalige trend om een meer barokke dispositie te verkrijgen. Ook werd er een elektropneumatisch vrij pedaal toegevoegd van 4 stemmen bestaande uit twee basisregisters en twee transmissies, waardoor het orgel sinds die tijd 22 stemmen telde.
De huidige technische toestand van het orgel is zeer slecht. Bovendien is het instrument door alle werkzaamheden vanaf 1884 een hybride geworden. Het restauratieplan voorziet daarom in een terugkeer naar de situatie van 1838. Het orgel zal weer in de balustrade geplaatst worden en voorzien worden van een nieuw onderpositief-front waarbij de achterkantbespeling zal worden hersteld. De bij te maken onderdelen zullen worden uitgevoerd naar de situatie van 1838 en alle nog aanwezige originele Smits-onderdelen zullen grondig worden gerestaureerd. Orgelmaker Verschueren staat garant voor een schitterend eindresultaat dat vanaf eind 2010 aanschouwd en gehoord kan worden in de St. Willibrorduskerk te Deurne.

ORGELMUSEUM

Ook in het Nationaal Historisch Orgelmuseum - Elburg (Rozemarijnsteeg 9) wordt aandacht besteed aan de Brabantse Orgelcultuur.
Maar er is meer te zien! Een orgelliefhebber moet minstens 1 x per jaar het Orgelmuseum bezoeken, mede ook in verband met de wisselende exposities.
In dit voor ons land unieke museum zijn voorts veel cd's, orgelhistorische boeken, orgelmuziek, grammofoonplaten en orgelfoto's te koop.

Open: in de maanden juli en augustus elke dag van 10.00 - 12.00 uur en 14.00 - 17.00 uur m.u.v. de zondag en de maandagmorgen.
Buiten deze periode elke dinsdagmorgen en zaterdagmiddag.
http://home.hetnet.nl/~f2horgelmuseum/

"Deze pagina's kwamen tot stand met dank aan Rogér van Dijk, Marcel Verheggen, Jan Castelijns, Hans Smout en Rinus Koole voor de door hen verstrekte informatie".

restauraties

door Wim van der Ros

Bergen op Zoom

Het orgel van de St.-Gertrudiskerk werd in 1864 gebouwd door R. Ibach (uit Barmen, thans Wuppertal, D.) voor de Mariakerk in Bergen op Zoom. De kas is vervaardigd naar een ontwerp van de architect E. Cels uit Brussel. Het orgel was van oorsprong mechanisch en beschikte over drie manualen en pedaal; de dispositie telde 41 stemmen. Het orgel heeft diverse wijzigingen ondergaan, waarvan de meest ingrijpende die in 1915 door de Gebr. Vermeulen was. In de oude kas bouwden zij een nieuw pneumatisch orgel met gebruikmaking van het oude stellingwerk, de windvoorziening en een deel van het oude pijpwerk. Het orgel telde toen nog maar 25 stemmen verdeeld over twee klavieren en pedaal. Er volgden nog een aantal wijzigingen in de dispositie, waarbij die in de 60-er en 70-er jaren de beruchte aanpassingen aan de geest van de tijd waren: een meer barok getinte dispositie, waarbij gelukkig wel veel oud pijpwerk bewaard bleef. Toen in 1987 de Mariakerk gesloten werd (deze is nu in gebruik als schouwburg) werd het orgel door de firma J.J. Elbertse & Zn. in 1988 overgeplaatst naar de St.-Gertrudiskerk. Deze kerk ("De Peperbus") was in 1966 door de Hervormde gemeente overgedragen aan de gemeente Bergen op Zoom en in 1972 ernstig door brand getroffen. Hierbij was het vroegere orgel van Del Haije verloren gegaan. Na de restauratie van de kerk bleef deze eigendom van de burgerlijke gemeente, maar wordt de kerk nu o.a. gebruikt door de binnenstadparochie.
Reeds in 1997 gaf orgeladviseur Jan Jongepier aan dat het zeer waardevol zou zijn het Ibach-orgel te reconstrueren naar de oorspronkelijke situatie. Hij bracht daarover in 2001 een rapport uit en in 2002 werd besloten dit plan uit te voeren indien daartoe voldoende middelen aanwezig zouden zijn. De kas was al rijksmonument, de historische oude delen van stellingwerk, windkanalen, balgen en pijpwerk werden in 2003 tot "beschermd monument" verklaard. In het huidige pijpwerk bevinden zich nog ruim 1.000 pijpen van Ibach uit 1864. Dankzij de nu afgegeven rijksbijdrage en de financiële toezeggingen van de gemeente, bedrijven, instanties en particulieren wordt momenteel de reconstructie en restauratie onder advies van Jan Jongepier en Rogér van Dijk uitgevoerd door Verschueren Orgelbouw. Begin februari dit jaar (zie foto) werd het orgel gedemonteerd. In Bergen op Zoom zal eind 2010 een herboren Ibach-orgel, en uniek instrument op onze orgellandkaart, te bewonderen en te beluisteren zijn.

Someren

In 1857 leverde de orgelmaker F.C. Smits in de St.-Lambertuskerk in Someren een tweeklaviers orgel op. Vanwege de kosten werden van de in totaal 26 stemmen 14 stemmen gereserveerd. Evenals bij veel andere orgels van Smits werd de kas vervaardigd door J.F. Beuijssen, schrijnwerker te Boxmeer. In totaal kostte het orgel, inclusief het nieuwe oksaal en het vergulden, 5.700 gulden, waarvoor het kerkbestuur zelfs 4.500 gulden moest lenen!
In 1925 namen de parochianen hun nieuwe (huidige) kerkgebouw in gebruik, waarbij het orgel door de Gebr. Vermeulen uit Weert werd overgeplaatst. Zij plaatsten een nieuwe pneumatische kegellade voor het onderpositief en verwijderden het vrije pedaal en vervingen de drie spaanbalgen door een magazijnbalg. In 1963 werd het orgel door Vermeulen gerestaureerd en uitgebreid. Het kreeg een nieuwe moderne windvoorziening, een nieuw zelfstandig pedaal en voor het onderpositief en pedaal werden nieuwe mechanische laden vervaardigd. Op alle werken werden verende sleepsystemen aangebracht. Geheel naar de geest van die tijd werd de dispositie uitgebreid, waarbij voorbij gegaan werd aan de oorspronkelijke opzet van Smits. In 1994 werden ook door Vermeulen herstelwerkzaamheden uitgevoerd en nieuwe registerknoppen en opschriften in de stijl van Smits aangebracht.
De huidige restauratie onder advies van Rogér van Dijk wordt uitgevoerd door Verschueren Orgelbouw te Heythuysen. De klaviatuur wordt hierbij gereconstrueerd, terwijl ook drie nieuwe spaanbalgen in Smits-factuur worden vervaardigd. Nieuwe eiken sleepladen worden gemaakt voor onderpositief en pedaal, terwijl de lade van het hoofdwerk wordt gerestaureerd. De dispositie van de late 19e eeuw geldt als uitgangspunt bij deze restauratie/reconstructie. Het historische Smits-pijpwerk wordt gerestaureerd. Voor het overige zal een deel van het pijpwerk uit 1963 worden gebruikt, maar ook zal nieuw pijpwerk in Smits-factuur worden bijgemaakt. Een aantal registers blijft gereserveerd. De bedoeling is dat het orgel voorjaar 2010 weer in gebruik zal worden genomen.

Sprang

In 1728 bouwde Thomas Houben voor de Waalse kerk in Dordrecht en nieuw orgel met hoofd- en rugwerk en aangehangen pedaal. In 1738 werden door Rudolph Garrels en 1743 door Jacob François Moreau herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Hendrik Hermanus Hess bracht in 1778 nieuwe klavieren aan alsmede een gehalveerde manuaalkoppel. Het orgel bezat toen negentien stemmen.
In 1804 werd het orgel drastisch gewijzigd door P.J. Geerkens, waarbij hij het rugwerk verwijderde en het pijpwerk daarvan op nieuwe lades in de verbrede onderkas als onderpositief plaatste. Ook wijzigde hij de dispositie. Zo werd het orgel in 1869 in de kerk in Sprang geplaatst. In 1953 werd het orgel in verband met de kerkrestauratie gedemonteerd door D.A. Flentrop. Deze restaureerde in 1958 het orgel en breidde het uit met een vrij pedaal. Bij deze restauratie werd onder meer een nieuwe lade voor het hoofdwerk gemaakt als kopie van de oude lade en een nieuwe windvoorziening inclusief nieuwe kanalen aangebracht. De lades van het onderpositief alsmede klavieren en mechanieken werden gerestaureerd. Voor een betere uitspraak van het onderpositief werden in de onderkas openingen aangebracht. Ook werden enkele registeraanpassingen doorgevoerd. De kas werd in de huidige kleur geschilderd.

De plannen voor de huidige restauratie van het orgel werden aanvankelijk begeleid door Jan Jongepier. Dit adviseurschap heeft hij overgedragen aan ir. Henk Kooiker, die de huidige restauratie gaat begeleiden.Deze restauratie wordt vanaf mei 2009 uitgevoerd door Flentrop Orgelbouw te Zaandam. Achter het orgel wordt een nieuwe balgstoel met 3 nieuwe spaanbalgen geplaatst. De pedaallade wordt opnieuw ingedeeld voor een nieuwe pedaaldispositie van 6 stemmen, die aansluit bij de Rijnlandse school. Voor alle lades worden nieuwe eiken slepen gemaakt ter vervanging van het verend sleepsysteem uit 1958. Teneinde terug te kunnen keren naar de oude toonhoogte, zal het pijpwerk verlengd moeten worden. Het historische pijpwerk zal na inventarisatie en restauratie conform de oorspronkelijke gegevens op de lades worden herplaatst. Tevens zal een aanpassing worden gemaakt door de hoofdkas op een verhoogde slof te zetten, zodat in de toekomst het orgel kan worden voorzien van het oorspronkelijk aanwezige rugwerk dat in 1804 werd veranderd in het huidige onderpositief.
Het register Scherp uit 1958 zal worden vervangen door een nieuwe, oorspronkelijk door Houben geplande Cimbal. De orgelkas zal na restauratie weer in de oorspronkelijke kleur van 1728 worden geschilderd door de Fa. De Jongh uit Waardenburg.

J.C. van Rossum, clavecimbel- en orgelbouwer, restaureert een aantal Brabantse orgels

Het orgel van Saar (Duitsland) in de werkplaats.

Het is iedere keer weer boeiend een bezoek te brengen aan het atelier van, en in gesprek te zijn met Hans van Rossum. Want telkens weer hoor je boeiende verhalen en zie je het prachtige werk dat hij onder handen heeft. Samen met zijn medewerkers is hij momenteel bezig met de restauratie / reconstructie van het orgel van Saar (Duitsland) dat dateert uit de 2e helft van de 18e eeuw (zie foto). Hans was vanaf 1966 werkzaam geweest bij de orgelmakersfirma K.B. Blank in Herwijnen voorat hij in 1990 de stap naar zelfstandigheid zette.

Een stukje historie
Zijn eerste orgel dat hij in zijn eigen werkplaats bouwde was dat voor Praag. Op de vraag hoe hij daar contacten had gelegd, vertelt hij: "Peter van Dijk [organist en orgeladviseur] maakte destijds voor de KRO-radio en Wereldomroep een serie opnames waarbij hij veel historische instrumenten in o.a. Tsjechië en Duitsland bespeelde. In kort tijdsbestek moest ik voor de opnames zorgen dat die orgels, die soms in erbarmelijke toestand verkeerden, weer bespeelbaar waren. Daarbij heb ik veel van die orgels leren begrijpen, veel organisten leren kennen en veel goodwill gekweekt voor mijn werk. Mede door dat werk kreeg ik veel inzicht in de orgelbouw in de diverse stijlperiodes in allerlei streken en tijden. Daardoor leer je breder kijken en ga je verbindingen zien tussen gebieden. Door het vertrouwen dat men daar in mij had gekregen, resulteerde dit o.a. in een aantal opdrachten voor nieuwbouw en restauratie van orgels in die regio's." Maar ook in Nederland kreeg hij opdrachten tot restauratie en nieuwbouw. Om in Brabant te blijven: in 1991 restaureerde hij het Vollebregt-orgel in de Lutherse kerk in Heusden, waarna in onze provincie o.a. restauraties volgden in Almkerk (Adema), Geertruidenberg (Vollebregt), Hilvarenbeek (Van Hirtum) en Stiphout (een kabinetorgel, waarbij als bouwer gedacht wordt aan Hess of iemand uit zijn school).

Huidige en komende restauraties ook in onze provincie
Momenteel zien wij in zijn atelier o.a. delen van het orgel van de Oud-Katholieke kerk in Krommenie en windlade en pijpwerk van een kabinetorgel uit de 2e helft van de 18e eeuw. De restauratie van het Van Dam-orgel in Brakel (uit 1899) is binnenkort voltooid.
En voor wat betreft onze provincie: in juli van dit jaar gaat het Van Hirtum-orgel uit Esch bij hem in restauratie. Deze restauratie moet in 2010 voltooid zijn. En in 2010 zal het Van Hirtum-orgel in Diessen door hem gerestaureerd gaan worden. Dat betekent dat we volgend jaar meer over deze restauraties in de Brabantse Orgelkrant kunnen lezen.

Pels en Van Leeuwen, orgelbouwers sinds 1903

Orgelbouw is een ambacht. Orgels maken leer je, zoals bij alle ambachten, "van meester op gezel". Zo gebeurt het nog steeds. Bernard Pels kon dan ook in 1903 melden dat hij in Alkmaar zijn eigen bedrijf startte: "Ondergeteekende, gedurende 19 jaar als Orgelmaker, waaronder 3 jaar als chef, bij de firma Wed. L.IJpma werkzaam geweest zijnde, neemt de vrijheid, ter Uwer kennisse te brengen, dat hij zich sedert Februari 1903 voor eigen rekening heeft gevestigd als Orgelbouwer, Reparateur, Stemmer enz. ...."

Zijn zoon Anton, die hem in 1933 opvolgde, bouwde het bedrijf uit tot een van de grootste in Europa. Zoon Ben, de derde generatie Pels, huwde de dochter van orgelmaker D'Hondt uit Herselt in België en zette diens bedrijf voort onder de naam Pels D'Hondt, thans onder leiding van de 4e generatie Gérard Pels. Na het overlijden van Anton Pels werd Rochus van Rumpt, die de belangen voor Pels behartigte in Zuid-Nederland en België, mede-eigenaar. Onder zijn leiding kwam in 1964 een fusie tot stand met de eveneens in 1903 door Gerrit Van Leeuwen te Leiden opgerichte orgelmakerij. De gezamenlijke werkzaamheden werden vanuit Alkmaar voortgezet onder de naam Pels & Van Leeuwen. Er werden vanaf dat moment nog uitsluitend traditionele orgels gebouwd met sleepladen. In 1970 verplaatste de familie Van Rumpt de orgelmakerij naar hun geboortestreek beneden de grote rivieren. Binnen de selecte groep van traditionele ambachtslieden kwam het accent steeds meer te liggen op de restauratie van historische instrumenten. De kennis en ervaring die hierbij werd opgedaan werd vertaald toegepast bij de bouw van nieuwe orgels onder leiding van de huidige directeur Peter van Rumpt, die zijn intrede in het bedrijf deed in 1969. In samenwerking met adjunct directeur Jan Bambacht initieerde hij een sterke artistieke ontwikkeling en werden de orgels weer puur ambachtelijk gebouwd.

Werkterrein en stijl
Het werkterrein van de orgelmakerij concentreert zich in Nederland en België op restauratie en onderhoud. Vanuit de rijke historie in eigen huis is een ruime ervaring en vakkennis aanwezig van alle tractuursystemen zoals traditionele- en moderner mechanische, maar ook pneumatische, elektro-pneumatische, direct elektrische en digitaal bestuurde systemen.
De nieuwbouwprojecten worden in toenemende mate in het buitenland gerealiseerd met een concentratie in de Verenigde Staten (Midwest en Arizona), Oost Azië (Zuid Korea, Taiwan en Japan) en binnen Europa in Scandinavië (Noorwegen en Zweden).
Pels & Van Leeuwen ontwikkelde een eigen stijl en klankkarakter vanuit de Nederlandse orgelbouwtraditie in het derde tot vierde kwart van de negentiende eeuw, met invloeden vanuit de Franse romantiek, echter nooit als kopie maar als een doorontwikkeling van bestaande en verdwenen tradities op basis van de actualiteit van het hedendaagse gebruik van orgels en de daarbij toegepaste ruime keuze van orgelliteratuur.

Orgels in Brabant
Deze Brabantse orgelbouwer heeft ook in onze provincie een aardig aantal nieuwe orgels gebouwd, maar ook belangwekkende restauraties uitgevoerd aan historische orgels. Bij nieuwbouw denken wij niet alleen aan de grote orgels in het Frits Philips Muziekcentrum en de Technische Universiteit te Eindhoven, maar ook aan de wat bescheidener orgels voor o.a. het Fontys Conservatorium te Tilburg en het Centrum voor de Kunsten te Eindhoven. Ook in Brabantse kerken treffen wij recent gebouwde orgels van Pels & Van Leeuwen, waarbij plaatsen als Schijndel, Drunen, 's-Hertogenbosch, Heusden, Sint Willibrord en Drongelen genoemd mogen worden. Voor zeer recente restauraties van historische orgels in onze provincie noemen we de orgels van Handel, Elshout en Waalwijk. En zeer recent is de reconstructie voltooid van het Nolting-orgel in Oploo. Dit orgel werd op 22 maart dit jaar in gebruik genomen (zie blz.18-19 in deze krant).

De balg van het orgel van de Groote Kerk in Maassluis in voorjaar van 2008 in de werkplaats.

Verschueren Orgelbouw

Het handmatig uitschaven van de platen orgelmetaal in de werkplaats.

Al meer dan een eeuw is de naam Verschueren te Heythuysen bekend in de orgelwereld. Na een leerschool in de meubelmakerij en na vijf jaar werkzaam te zijn geweest bij de vooraanstaande orgelmakersfirma Maarschalkerweerd in Utrecht, richtte Léon Verschueren in 1891 zijn eigen bedrijf op. Zijn eerste nieuwe (mechanische) orgel bouwde hij in 1896 voor de Hervormde Noodkerk te Schagen. Mede door de invloed van de Zuidduitse orgelmaker Max Bittner, die van 1904 tot 1955 in het bedrijf werkzaam was, werd de Zuidnederlandse orgelcultuur verrijkt met Duitse laatromantische principes, waarbij het orgel uit 1929 in de St.-Petruskerk in Gulpen als voorbeeld genoemd mag worden.

Familiebedrijf
Vanaf 1920 traden de vier zonen van Léon Verschueren toe tot het bedrijf, waarvan Léon (II) later de algehele leiding kreeg. Zoon Emile leidde het filiaal in het Belgische Tongeren, dat vanaf 1951 verzelfstandigd werd. Zoon Ton was verantwoordelijk voor de boekhouding en de overzeese export, terwijl zoon Frans, opgeleid bij de Zwitserse firma Kuhn A.G., de verantwoording droeg voor de pijpenmakerij en de intonatie-afdeling. Internationale versterking vanuit de Oostenrijkse orgelbouw (Helmut Brauner) en de Franse school van Cavaillé-Coll (Henri Grados) zorgden voor een breder zicht op stromingen, principes en werkwijzes in de orgelbouw en een goede opleiding van de medewerkers.

Heroriëntatie
Nadat in de naoorlogse jaren weer rugwerken werden gebouwd en vanaf 1953 ook weer met mechanische tractuur werd gebouwd, zien wij in het oeuvre van Verschueren in de 50-er en 60-er jaren nog veel "open fronten" maar ook historiserende orgelkassen. Belangrijke restauraties van historische orgels gaven een impuls aan de hernieuwde oriëntatie op de historische orgelbouwprincipes. Naast de restauratie van het Le Picard-orgel in de St. Martinuskerk te Gronsveld (in 1974) moet hierbij zeker het Robustelly-Smits-orgel in de St. Lambertuskerk te Helmond (in 1976) genoemd worden. Vanaf 1977 wordt de orgelmakerij geleid door de derde generatie Verschueren in de persoon van Léon III, zoon van Frans Verschueren. Onder zijn leiding wordt consequent aangesloten bij historische orgelbouwwijzen. Aanvankelijk vooral bij de Zuidnederlands-Luikse orgelbouw uit de 17e en 18e eeuw. Na 1980 ook bij andere (noordelijker) cultuurgebieden en bij de 19e eeuwse orgelbouw. Sedert 1986 nemen Verschueren orgels prominente plaatsen in op de orgellandkaarten van bijvoorbeeld Nederland, België, Duitsland, Finland, Italië, Noorwegen, Oostenrijk en Zweden. In 1991 kreeg Verschueren Orgelbouw bij haar 100-jarig bestaan het predikaat "Bij Koninklijke Beschikking Hofleverancier". Op 30 april 2004 werd Léon III door H.M. Koningin Beatrix benoemd tot "Ridder in de Orde van Oranje Nassau" als bijzondere waardering en grote erkentelijkheid voor zijn werk als Algemeen Directeur van Verschueren Orgelbouw Heythuysen B.V. alsmede voor zijn diverse bestuurlijke activiteiten ten behoeve van ontwikkelen en behoud van de orgelbouw in Nederland en het uitdragen van de Nederlandse orgelcultuur.

Belangrijke projecten
Van de recente opzienbarende nieuwbouwprojecten in ons land moeten zeker het Bach-orgel in de Grote Kerk te Dordrecht (2007) en het recent in gebruik genomen Symfonische orgel in het Orgelpark in Amsterdam (2009) genoemd worden. In onze provincie tekende Verschueren de afgelopen jaren voor veel belangwekkende restauraties, zoals die van de orgels Boxtel, Escharen en Cuijk. Momenteel worden door hen de orgels gerestaureerd en gereconstrueerd van Bergen op Zoom, Vessem, Deurne en Someren. Meer daarover leest u op blz 8 en 9 in deze Brabantse Orgelkrant 2009.

door Wim van der Ros

orgelconcert-agenda 2009

Brabantse Orgelfederatie

Alle informatie onder voorbehoud!
Voor de laatste actuele informatie over orgelconcerten in Noord-Brabant zie:
www.brabantorgel.nl

Zaterdag 18 april
St-Oedenrode, St.Martinuskerk
Aanvang 15.00 uur
Gratis toegang, collecte.
Zeeuws Vocaal Ensemble o.l.v. Kees van Eersel, orgel: Bert Augustus.

Zevenbergen. Herv. kerk aan de Markt
Toegang vrij! Collecte.
20.00 uur
Kees van Houten (Boxtel)

Zondag 19 april
Wouw, In den Wouwdfluit
Zaal open: 11.00 uur, aanvang: 11.30 uur, toegang € 3,50
Orgel Jan Walraven, Bach Schübler Koralen

Ottersum, R.k. St. Jan de Doper (Lb. bij Cuijk)
Aanvang 16.00 uur
Jos van der Kooy

Etten-Leur, Trouwkerkje
Aanvang 15.00 uur
Ettens Mannenkoor o.l.v. Dieneke Bicknese-de Rhoter en
Michel Gottmer, orgel

Boxtel, St.Petruskerk
Oude Kerkstraat, Markt.
Aanvang 20.15 uur, entree € 7,-
Piet Groenendijk

Oosterhout, St.Jansbasiliek, Markt.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,50. Gratis: studenten/scholieren.
Ben van Oosten en Margaret Roest, sopraan

Woensdag 22 april
Eindhoven, Christelijke Gereformeerde kerk

Schootsestraat 17
Aanvang 20.15 uur.
Gratis, collecte na afloop
Gerben Mourik, orgel

Vrijdag 24 april
Geldrop, H.Brigidakerk
Toegang vrij. Collecte.
Aanvang 20.15 uur
Bert Augustus

Zaterdag 25 april
Eindhoven, St.Cathrien
aanvang 15.00 uur, entree gratis met collecte na afloop.
Pieter-Jelle de Boer (Duruflé en Vierne)

Zondag 26 April
Helmond, Lambertuskerk
Aanvang 20.00 uur
Aart Bergwerff, orgel

mei

Zondag 3 mei
Hilvarenbeek, Petruskerk, Vrijthof 33
16.00 uur, € 5,00 CJP-ers en 65+ € 4,00
Piet Groenendijk
Boyvin, Bach, Mendelssohn, Sweelinck, Langlais

Heeswijk, Abdij Berne

Aanvang 16.00 uur
entreeprijs: 10 euro
Berne Abdijconcert met gregoriaans koor 'Schola Cantorum van het Ward Instituut' en organist Hans Heykers

Dinsdag 5 mei
Waalwijk, St. Jan
Aanvang 20.15 uur.
Toegangsprijs € 6,- (CJP/65+ € 3,50).
Susanna Veerman (orgel)
Bach-Mendelssohn-Saint-Saens-Widor e.a.

Zondag 10 mei
Ravenstein, Luciakerk

Aanvang 16.00 uur
Toegangsprijs € 7,-
leden FC Smits gratis.
Ute Gremmel-Geuchen (Mendelssohn-sonaten)

Vrijdag 15 mei
Raamsdonk, St.Bavokerk
Aanvang 20.00 uur.
Entree € 7,-. CJP € 2,- en tot 16 jaar vrij entree.
Leon Bierens - Mullem Louis Bayens - cello en Bert vd Bogaart - viool

Zaterdag 16 mei
Orgelexcursie naar drie Vollebregt-orgels:
Sint-Anthonis, St.Anthonius Abt kerk
Erp, St.Servatiuskerk
Breugel, Genovevakerk
Aanvang 10.00 uur, deelname € 12,50 incl CD.

's-Hertogenbosch, Sint-Cathienkerk
Aanvang 16.00 uur.
Laurens de Man, orgel en Geert-Jan de Man, viool

Zevenbergen. St.Bartholomeuskerk
Toegang vrij! Collecte.
Aanvang 20.30 uur
Jaap Kroonenburg

Zondag 17 mei
Etten-Leur, Trouwkerkje
Aanvang 15.00 uur
Jan van Mol, orgel en Cristel de Meulder, sopraan

Erp, St.Servatiuskerk

Aanvang 16.00 uur
Entree € 6,00
Concert door het Ensemble Corgano, België, organist Erwin van Bogaert en de hoornisten Mario Maes en Bert Vanderhoeft

Wouw, Lambertuskerk
Aanvang 16.00 uur,
toegang € 8,-
Rob Nederlof
Voorafgaand lezing
In den Wouwdfluit,
Omgang 10 te Wouw
14.30 – 15.30 uur

Boxtel, St.Petruskerk,
Oude Kerkstraat, Markt.
Aanvang 20.15 uur
entree € 7,-
Kees van Houten (Boxtel)

Vrijdag 22 mei
Geldrop, H.Brigidakerk
Toegang vrij met collecte.
Aanvang 20.15 uur
Leen Nijdam (Waalre)

Zaterdag 23 mei
Eindhoven, St.Cathrien.
Aanvang 15.00 uur.
Toegang vrij met collecte.
Paul Houdijk, o.a. Widor (Symphonie Romane)

's-Hertogenbosch, Sint-Cathrienkerk.

Aanvang 16.00 uur
Capella Buscoducensis olv Mario Veldpape en Willem Hörmann, orgel

Zondag 24 mei
Breugel, St. Genovevakerk.

Aanvang 15.00 uur,
toegang gratis, collecte
Kees van Houten (Boxtel)

Rosmalen, Lambertuskerk

Aanvang 16.00 uur.
Entree € 5,-
(CJP/65+ € 3,50)
Vox Gregoriana o.l.v. Norbert Bartelsman en Jetty Podt, orgel

Oosterhout, St.Jansbasiliek
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,50. Gratis studenten/scholieren.
Marc Swicegood (USA)

Helmond, Lambertuskerk

Aanvang 20.00 uur
Sietze de Vries, orgel

juni

Dinsdag 2 juni 2009
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,-
en € 5,- CJP/ 65+
Véronique van den Engh

Waalwijk, St. Clemens-Bernadette
Loeffstraat 50
Aanvang 20.15 uur.
Toegangsprijs € 6,- (CJP/65+ € 3,50).
Rob Dommisse (orgel) en Babs van der Graaf (dwarsfluit)

Zaterdag 6 juni
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis.
Stephan v.d. Wijgert

Zondag 7 juni
Handel, Parochiekerk O.L.Vrouw ten Hemelopneming
Aanvang 14.00 uur.
Toegang vrij.
Gerard Habraken.

St-Oedenrode, St.Martinuskerk
Aanvang 15.00 uur
Gratis toegang, collecte.
Jan van de Laar, orgel en strijkerensemble met muziek van Händel.

Tilburg, St.Jozefkerk
Heuvelring 224,
Aanvang 16.00 uur,
€ 5,-, 65+ € 4,-
Anton Doornhein
op Loret en Smits orgel.

Heeswijk, Berne Abdij
Aanvang 16.00 uur
Entreeprijs: € 8,-
Berne Abdijconcert met Andrea Kobi.

Bergeijk, St.Petrus' banden Hofkerk

Aanvang 20.00 uur.
Gratis met bijdrage.
Ad van Sleuwen.
Werken van Mendelsohn

Zaterdag 13 juni 2009
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
Aanvang 16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis.
Gijs van Spankeren

Waalwijk, NH Kerk a/d Haven, Grotestraat 121
Aanvang 20.15 uur.
Toegangsprijs € 6,- (CJP/65+ € 3,50).
Derde orgelconcours voor amateurs

Zondag 14 juni
Nistelrode, RK Parochiekerk
Aanvang 16.00 uur
Gratis voor Smits-leden; niet-leden € 7,-
Ana Aguado Rojo (o.a. Spaanse orgelmuziek)

Schijndel, St.Servatiuskerk, Markt
Aanvang 16.00 uur
Toegang € 5,00. 65+ en CJP € 3,50.
Michael Hedley (A'dam)

Wouw, Lambertuskerk

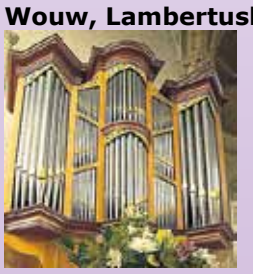

Aanvang 16.00 uur,
toegang € 8,-
Jan Walraven mmv Kristin Roland sopraan.
Voorafgaand lezing
In den Wouwdfluit,
Omgang 10 te Wouw
14.30–15.30 uur

Boxtel, St.Petruskerk
Oude Kerkstraat
Aanvang 20.15 uur
entree € 7,-
Jan Verhoeven

Dinsdag 16 juni
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,- en € 5,- CJP/ 65+
Ines Maidre, Bergen, Noorwegen

Woensdag 17 juni
Eindhoven, Christelijke Gereformeerde Kerk
(Schootsekerk) Schootsestraat 47
Aanvang 20.15 uur.
Aart Bergwerff

Zaterdag 20 juni
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
Aanvang 16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Jos Laus

Zondag 21 juni
Helmond, Lambertuskerk
Aanvang 13.00 uur
Lambertus Consort
Jan van de Laar, orgel en algehele leiding

Sint-Anthonis, St.Antonius Abt kerk

Aanvang 16.00 uur
Annelies Willemse

Aalst-Waalre, Agnus Dei-kerk
Aanvang 15.00 uur
Toegang vrij, collecte suggestie 5 euro.
Henk Kooiker

Rosmalen, Sint Lambertuskerk
Aanvang 15.00 uur,
bedankconcert voor restauratie sponsors.
Willem Hörmann

Oirschot, Sint-Petruskerk
Toegang gratis.
15.30 - 16.00 uur
Gerard Hafkenscheid

orgelconcert-

Alle informatie onder voorbehoud!
Voor de laatste actuele informatie over de orgelconcerten in Noord-Brabant zie:

www.brabantorgel.nl

Brabants orgelrijkdom

Oosterhout,
St.Jansbasiliek, Markt.

Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,50. Gratis studenten en scholieren.
Jan Willems & Joost de Nooijer (Oosterhout, orgel vierhandig)

Vrijdag 26 juni
Raamsdonk,
St.Bavokerk, Kerkplein
Aanvang 20.00 uur.
Entree € 7,-. CJP € 2,- en tot 16 jaar vrij entree.
Geert Bierling

Zaterdag 27 juni
Eindhoven, Stadskerk St.Cathrien
aanvang 15.00 uur, entree gratis collecte.
Ruud Huijbregts, orgel m.m.v. Arie Abbenes, beiaard.

Sint-Janskathedraal, 's-Hertogenbosch
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis,
Koos Teekens

Zondag 28 juni
Breugel,
St. Genovevakerk.
Aanvang 15.00 uur, gratis met collecte,
Wim Franssen.

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Viering 1e orgellustrum
11.15 uur: Hoogmis m.m.v. vrouwenkoor o.l.v. Ad Broeksteeg
15.00 uur: Lustrumconcert m.m.v. EVE o.l.v. Ruud Huijbregts en Gerard Habraken

Oirschot,
Sint-Petruskerk

Aanvang 16.00 uur
Toegang gratis.
Jo Louppen

Dinsdag 30 juni
's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,- en € 5,-
CJP/ 65+
Jan Verhoeven

Zaterdag 4 juli
Schijndel,
St.Servatiuskerk, Markt
Aanvang 13.30 uur,
'markt'-concert half uur.
Toegang gratis
Leo Spoor

Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis, na afloop collecte.
Jan Willems

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
Aanvang 16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Christiaan Plaat

juli

Zondag 5 juli
Oirschot,
Sint-Petruskerk
Toegang gratis.
15.30 - 16.00 uur
Gerard Hafkenscheid

Heeswijk, Berne Abdij
Aanvang 16.00 uur
Entreeprijs: € 8,-
Berne Abdijconcert met Hayo Boerema

Hilvarenbeek,
Petruskerk, Vrijthof 33

Aanvang 16.00 uur,
€ 5,- , CJP/65+ € 4,-
Organist Gijsbert Kok, Kempisch Vocaal Ensemble "Kwarts" en koor "Zang en Vriendschap"

Bergeijk, St.Petrus' banden Hofkerk,
Aanvang 20.00 uur.
Gratis entree bijdrage.
Aart de Kort, orgel, o.a. Toebosch en Strategier

Dinsdag 7 juli
Waalwijk, Sint Jan,
Aanvang 20.15 uur.
Toegangsprijs € 6,-
(CJP/65+ € 3,50).
Willem Hörmann (orgel) met werken van Bach, Andriessen en Widor

Vrijdag 10 juli
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur;
kerk open: 19.30 uur.
Iveta Apkalna

Zaterdag 11 juli
Schijndel,
St.Servatiuskerk, Markt

13.30 uur half uur.
Toegang gratis
Laurens de Man

Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Gerben Mourik

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis met collecte.
Kees van Houten

Geldrop,
H.Brigidakerk,

Aanvang 16.15 uur
Gratis met collecte.
Heleen van Schaik, orgel
Jürgen Feskens, trompet

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Leo Zijlema

Zondag 12 juli
Oirschot,
Sint-Petruskerk
Aanvang 16.00 uur
Toegang gratis.
Stephen Taylor

Dinsdag 14 juli
's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,- en € 5,-
CJP/ 65+
Frederick Mooney, Ontario, Canada

Vrijdag 17 juli
Breda, Grote Kerk

Aanvang: 20.00 uur
Toegang € ntb
Arno van Wijk, orgel.
Bach, Mendelssohn, Wammes, Andriessen

Zaterdag 18 juli
Schijndel,
St.Servatiuskerk, Markt
13.30 uur half uur.
Toegang gratis
Mark van Nispen

Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Fred Vonk

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis toegang, collecte.
Wim Franssen (Son)

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis toegang, collecte.
Gildas Delaporte/Roy Kroezen, beiaard en orgel

Zondag 19 Juli
Oploo, St.Matthiaskerk

Aanvang 16.00 uur
Jaap van Doorn, op het net gerestaureerde orgel

Helmond,
Lambertuskerk
Aanvang 20.00 uur
Orgelconcert

Vrijdag 24 juli
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Cristina García Banegas

Zaterdag 25 juli
Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis entree bijdrage.
Heleen van Schaik

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Henk Jan Out

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis entree bijdrage.
Arno ter Burg, orgel en Patricia Heesakkers, sopraan

Dinsdag 28 juli
's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,- en € 5,-
Christiaan Ingelse

Vrijdag 31 juli
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Toegang € ntb
Aart Bergwerff

augustus

Zaterdag 1 augustus
Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Ad van Pelt

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis met collecte.
Mark Christiaanse

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis met collecte.
Arie de Bruijn, orgel en Ilga Herzog, dwarsfluit

Woensdag 5 augustus
Terheijden,
St. Antonius Abtkerk
Van 13.30 - 16.30 uur
orgelbespeling

Vrijdag 7 augustus
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Sietze de Vries

Zaterdag 8 augustus
Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis entree bijdrage.
Mark van Nispen

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.

16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Marijn Slappendel

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis entree bijdrage.
Dirk Moree

Dinsdag 11 augustus
's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,- en € 5,-
Willem Hörmann

Woensdag 12 augustus
Terheijden,
St. Antonius Abtkerk
Van 13.30 - 16.30 uur
orgelbespeling

Vrijdag 14 augustus
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Edward de Geest

Zaterdag 15 augustus
's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Edwin Hinfelaar

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis met collecte.
Piet Groenendijk

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis met collecte.
Theo Jellema

Zondag 16 augustus
Helmond,
Lambertuskerk
Aanvang 20.00 uur
orgelconcert

Woensdag 19 augustus
Terheijden,
St. Antonius Abtkerk
Van 13.30 - 16.30 uur
orgelbespeling

Vrijdag 21 augustus
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Hans Houtman, orgel, Schroeder, Bach, Mendelssohn, Karg-Elert

Zaterdag 22 augustus
Oosterhout,
St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

St-Oedenrode,
St.Martinuskerk
Aanvang 15.30 uur
Gratis entree bijdrage.
Axel Wenstedt

's-Hertogenbosch,
Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Willeke Smits

Geldrop,
H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis entree, bijdrage.
Bas Groenewoud

agenda 2009

Zondag 23 augustus
Horst (Limburg), R.k. St. Lambertuskerk
Aanvang 16.00 uur
Jan Verschuren

Boxtel, St.Petruskerk, Oude Kerkstraat

Aanvang 20.15 uur
entree € 7,-
Jan Jansen

Dinsdag 25 augustus
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,- en € 5,-
Jacques van den Dool

Woensdag 26 augustus
Terheijden, St. Antonius Abtkerk
Van 13.30 - 16.30 uur orgelbespeling door organist uit de regio

Vrijdag 28 augustus
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Leo van Doeselaar,
Bach, Mendelssohn

Zaterdag 29 augustus
Orgelexcursie België
naar Herve, Spa, Francorchamps, Stavelot. Tilburg NS station 08.00 uur (Bastionhotel 07.45). Tot 20.00 uur.
Prijs € 37,50 reis en lunch.
Info website Brabantse Orgelklanken

Oosterhout, St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

St-Oedenrode, St.Martinuskerk

Aanvang 15.30 uur
Gratis entree bijdrage.
Bert Augustus

's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Willem Visscher

Geldrop, H.Brigidakerk,
Aanvang 16.15 uur
Gratis entree bijdrage.
Tannie van Loon

Zondag 30 augustus
Rosmalen, Lambertuskerk
Aanvang 16.00 uur.
€ 5,- (CJP/65+ € 3,50)
Theo Jellema

Oirschot, Sint-Petruskerk
Aanvang 16.00 uur
Toegang gratis.
Tannie van Loon

Wouw, Lambertuskerk
Aanvang 16.00 uur, toegang € 8,-
Orgelconcert Aldert Winkelman, Neerpelt
Voorafgaand lezing In den Wouwdfluit, Omgang 10 te Wouw 14.30 – 15.30 uur

Bergeijk, St.Petrus' banden Hofkerk
Aanvang: 20.00 uur.
Gratis entree bijdrage.
Petra Veenswijk, orgel o.a. Franck en Vierne.

september

Woensdag 2 september
Terheijden, St. Antonius Abtkerk
Van 13.30 - 16.30 uur orgelbespeling

Vrijdag 4 september
Breda, Grote Kerk
Aanvang: 20.00 uur
Jos van der Kooy, orgel
Openingsconcert Daan Manneke festival.

Zaterdag 5 september
Schijndel, St.Servatiuskerk, Markt
13.30 uur een half uur.
Toegang gratis
Axel Wenstedt

Oosterhout, St. Jansbasiliek
Aanvang 14.15 uur
Organist zie website

's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis

Zondag 6 september
Oirschot, Sint-Petruskerk
Aanvang 16.00 uur
Toegang gratis.
Gerard Hafkenscheid

Heeswijk, Berne Abdij
Aanvang 16.00 uur
Entreeprijs: € 8,-
Berne Abdijconcert met Ludger Lohmann

Hilvarenbeek, Petruskerk, Vrijthof 33
Aanvang 20.00 uur,
€ 5,00, CJP, 65+ € 4,00
Ad van Sleuwen

Ravenstein, Luciakerk

Aanvang 20.15 uur
€ 10,- , FC Smits gratis.
Ludger Lohmann, orgel
Mendelssohn-sonaten

Dinsdag 8 september
's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 6,- en € 4,- CJP/ 65+
Bram Beekman, Oostkerk, Middelburg

Vrijdag 4 september
Raamsdonk, St.Bavokerk, Kerkplein

Aanvang 20.00 uur.
Entree € 7,-. CJP € 2,- en tot 16 jaar vrij entree.
Suzanna Veerman en Wim Does, quatre mains

Zaterdag 12 september
Nationale Orgeldag en Open Monumentendag

Etten-Leur, Raadzaal

Van 1200 -17.00 uur orgelbespelingen.

Hooge Zwaluwe, Protestantse kerk

bespelingen de hele dag website: www.protestants-hooge-zwaluwe.nl

's-Hertogenbosch, Cahrienkerk
Aanvang 12.00 uur: Willem Hörmann
Aanvang 14.00 uur: Laurens de Man

Schijndel, St.Servatiuskerk, Markt
13.30 uur half uur.
Toegang gratis
Leo Spoor

's-Hertogenbosch, Sint-Janskathedraal.
16.00 uur tot 16.30 uur
Toegang gratis
Gerard Habraken

St-Oedenrode, St.Martinuskerk
Aanvang 14.00 uur
Gratis entree bijdrage.

Geldrop, H.Brigidakerk,
Gratis entree bijdrage.
Aanvang 20.15 uur
Ruud Huijbregts, m.m.v. Louise Rijs, alt

Zevenbergen. R.K.St. Bartholomeuskerk

Gratis met collecte.
20.30 uur
Anton Doornhein

Zondag 13 september
Monumentenzondag

Bergeijk, St.Petrus' banden Hofkerk, Markt
Aanvang: 20.00 uur.
Gratis met collecte.
Ensemble Trio Sonata, Saratov, Rusland (hobo, piano, cello) met populaire Russische Muziek

Boxtel, St.Petruskerk,
Oude Kerkstraat
Aanvang 20.15 uur,
entree € 7,-
Ton van Eck, orgel

Dinsdag 15 september
Waalwijk, St. Clemens-Bernadette, Loeffstraat
Aanvang 20.15 uur.
€ 6,- (CJP/65+ € 3,50).
Musica Vocalis o.l.v. Jeroen Felix.
Fred Unlandt, orgel

Zaterdag 19 september
Schijndel, St.Servatiuskerk, Markt
13.30 uur half uur.
Toegang gratis
Leo Spoor

Zondag 20 september
Oirschot, Sint-Petruskerk
Aanvang 16.00 uur
Toegang gratis.
orgel Gerard Hafkenscheid, Bach - Scarlatti

Boxmeer, Hervormde kerk, Veerstraat 24

Aanvang 16.00 uur
Toegang gratis, collecte.
Orgel Ad van Sleuwen en Fien van Dingenen, blokfluit

Oosterhout, St. Jansbasiliek
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,50. Gratis studenten/scholieren.
Jos van der Kooij

Zaterdag 26 september
Etten-Leur, Lambertuskerk
Aanvang 20.15 uur
Donateurs € 3,50, volw. € 6,00, 65+ en C.P.J. € 4,50. Kinderen gratis
Cappella Breda (Koor) o.l.v. Daan Manneke, afwisselend orgel

Zondag 27 september
Breugel, St. Genovevakerk.
Aanvang 15.00 uur
Gratis met collecte.
Piet Groenendijk

Aalst-Waalre, Agnus Dei-kerk.

Aanvang 15.00 uur.
Toegang vrij, collecte suggestie 5 euro.
Leen Nijdam

Oirschot, Sint-Petruskerk.
Toegang gratis.
15.30 - 16.00 uur
Gerard Hafkenscheid

oktober

Vrijdag 2 oktober
Raamsdonk, St.Bavokerk, Kerkplein
Aanvang 20.00 uur.
Entree € 7,-. CJP € 2,- en tot 16 jaar vrij entree.
Afsluitingsconcert.

Zaterdag 3 oktober
Bergeijk, St.Petrus' banden Hofkerk, Markt
Aanvang: 20.00 uur.
Toegang gratis, collecte.
Maxime Heintz

Zondag 4 oktober
Terheijden, Het Witte Kerkje.
Aanvang 15.30 uur
Amateurs kunnen 10 minuten spelen. Opgeven via theeconcertterheijden @ziggo.nl

Rosmalen, Lambertuskerk.

Aanvang 16.00 uur.
€ 5,- (CJP/65+ € 3,50)
Compagnia Divertente en Thed van den Aker, orgel

Goirle, Sint Jan,
Kerkstraat 3
Aanvang 16.00 uur,
€ 5,00 CJP/65+ € 4,00
Maxime Heintz

Heeswijk, Berne Abdij
Aanvang 16.00 uur
Entreeprijs: € 8,-
Berne Abdijconcert, Jean-Baptiste Robin.

Wouw, Lambertuskerk.
Aanvang 16.00 uur, toegang € 8,-, op orgel Jacques van Oortmerssen
Lezing In den Wouwdfluit, Omgang 10 te Wouw 14.30 – 15.30 uur

Zondag 11 oktober
Etten-Leur, Trouwkerkje
Aanvang 15.00 uur
Léon Berben (Keulen), orgel/klavecimbel met o.a. Händel

Berlicum, Petruskerk.
Aanvang 16.00 uur
Gratis toegang.
Willem Hörmann 25-jaar organist van deze kerk.

Schijndel, St.Servatiuskerk, Markt
Aanvang 16.00 uur
Toegang € 5,00. 65+ en CJP € 3,50.
Piet Groenendijk

Zeeland (N-Br.), RK Parochiekerk
Aanvang 16.00 uur
Gratis toegang.
Cor van Wageningen, orgel, Nienke Oostenrijk, sopraan (Frans-romantische stijlperiode)

Boxtel, St.Petruskerk,
Oude Kerkstraat bij Markt
Aanvang 20.15 uur,
entree € 7,-
Leo van Doeselaar

Zaterdag 17 oktober
Excursie West-Brabant,
met o.a. Oosterhout, Vredeskerk en basiliek
zie blz 20 in deze krant en www.brabantorgel.nl

Zevenbergen. Herv. kerk aan de Markt
Toegang gratis, collecte.
20.00 uur
Aart van Muijen

Brabants orgelrijkdom

14 orgelconcert-agenda 2009

Alle informatie onder voorbehoud!
Voor de laatste actuele informatie
over orgelconcerten in Noord-Brabant zie:
www.brabantorgel.nl

november

Zondag 18 oktober
Eindhoven, St.Trudokerk, Trudoplein

Aanvang 14.30 uur.
Entree: € 10,00
50-jarig jubileumconcert door Strijps Kamerkoor o.l.v. Wilko Brouwers, m.m.v. organist Gerard Habraken en countertenor Lester Lardenoye. Werken van Monteverdi, Manneke, Schütz, Brahms, Janequin, Sweelinck, Ford, Cage, Britten en Brouwers.

Erp, St.Servatiuskerk
Aanvang 16.00 uur
Entree: € 6,00
Norbert Bartelsman en Kamerkoor Canta Libre.

Bergeijk, St.Petrus' banden Hofkerk, Markt.
Aanvang: 20.00 uur.
Toegang gratis, collecte.
Vocaal Ens. Marcando o.l.v. Gerard van de Pas, Mariaconcert
Ton Stevens

Oosterhout, St.Jansbasiliek, Markt.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,50. Gratis studenten en scholieren.
Hayo Boerema & Imre Rolleman, fluit.

Vrijdag 23 oktober
Geldrop, H.Brigidakerk, centrum
Gratis, collecte na afloop.
Aanvang 20.15 uur
Kees van Houten

Woensdag 28 oktober
Eindhoven, Christelijke Gereformeerde kerk,
Schootsestraat 17
Aanvang 20.15 uur.
Gratis, collecte na afloop.
Jaco van Leeuwen

Zondag 1 november
Heeswijk, Berne Abdij

Aanvang 16.00 uur
Entreeprijs: € 8,-
Kees van Houten

Zondag 8 november
Etten-Leur, Trouwkerkje
Aanvang 15.00 uur
Organist zie website.

Oosterhout, St.Jansbasiliek, Markt.
Aanvang 20.00 uur
Toegang € 7,50. Gratis studenten en scholieren.
Dennis Vallenduuk m.m.v. mannenkoor o.l.v. Arjan van Baest

Zondag 15 november
St-Oedenrode, St.Martinuskerk
Gratis, na afloop collecte.
Aanvang 15.00 uur
Roois kamerkoor met orkest, koororgel (A.Wenstedt) en Smitsorgel (Bert Augustus) o.l.v. Ad van de Wetering

Zaterdag 21 november
Zevenbergen. Herv. kerk, Markt
Gratis, na afloop collecte.
Aanvang 20.15 uur
Zevenbergs Vocaal Ensemble, concert in teken van Henry Purcell.

Zondag 29 november
Hooge Zwaluwe, Protestantse kerk.

Adventsconcert
Meer informatie via www.toonart.nl

Erp, St.Servatiuskerk
Aanvang 20.00 uur
Entree: € 6,00
Norbert Bartelsman, orgelconcert, Die Kunst der Fuge van J.S. Bach.

december

Zaterdag 19 december
Etten-Leur, Trouwkerkje.

Aanvang 20.15 uur
Kerstconcert met Lambertus Cantorij Etten o.l.v. Michel Gottmer

Zondag 20 december
Erp, St.Servatiuskerk
Aanvang 16.00 uur
Kerstconcert met Harmonie O.B.K., koor, solist en organist Bert Augustus

Heeswijk, Berne Abdij
Aanvang 16.00 uur
entreeprijs: € 10,-
Kerstconcert met koor 'Cappella Breda' o.l.v. Daan Manneke, op orgel Joost Langeveld

Vrijdag en zaterdag 25 en 26 december
St-Oedenrode, St.Martinuskerk
Gratis toegang.
Aanvang 12.00 uur.
Orgelmuziek bij kerststal.

Zaterdag 26 december
Hilvarenbeek, Petruskerk, Vrijthof 33
Aanvang 15.00 uur,
€ 5,00 CJP/ 65+ € 4,00
Mark van Nispen kerstconcert met Mendelssohn orgelsonate II

Zondag 27 december
's-Hertogenbosch, Cathrienkerk.

Aanvang 16.00 uur
Gratis toegang.
Willem Hörmann

febr. 2010

Zaterdag 13 februari
Zevenbergen. R.K. St.Bartholomeuskerk, aan de Markt
Gratis, na afloop collecte.
Aanvang 20.30 uur
Jaap Zwart

mrt. 2010

Zaterdag 20 maart
Zevenbergen. Herv. kerk en de R.K. St.Bartholomeuskerk, beiden aan de Markt
Gratis, na afloop collecte.
20.00 uur wandelconcert
Gottfried Drywa

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLEVERANCIER

SINDS 1891

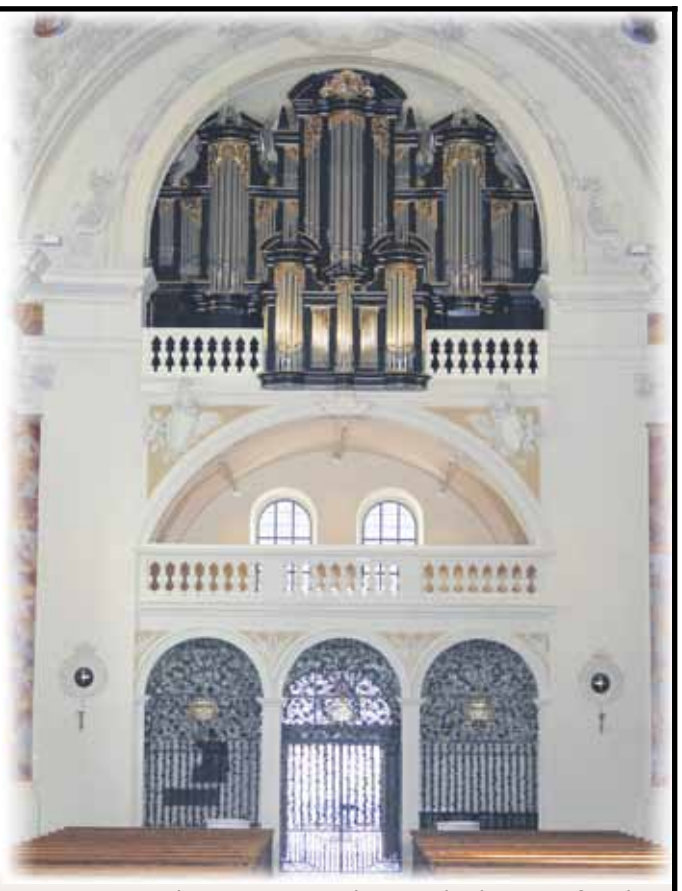

Verschueren-Festorgel 2008 Chorherrenstift Wilten, Innsbruck (Oostenrijk).

VERSCHUEREN ORGELBOUW HEYTHUYSEN B.V.
Dorpstraat 100-102
6093 ED Heythuysen
Tel. 0475 491882
Fax 0475 494892

www.verschuerenorgelbouw.nl info@verschuerenorgelbouw.nl

....restauratieplan orgel St.Trudokerk Eindhoven Strijp.....

U kunt het orgelfonds financieel steunen met een bijdrage op giro 308 1408 ten name van Stichting Orgelfonds St.Trudo, Eindhoven.

Dirk Moree
[organist en secretaris Orgelfonds St.Trudo]

Het orgel dat in 1949 is gebouwd door de firma Verschueren uit Heythuysen heeft een heel eigen gezicht en geluid wat al blijkt uit enkele opvallende details in de dispositie, zoals: de Baardpijp 16' op het Hoofdwerk; de Gemshoorn 8' en Blokfluit 4' op het Positief; de houten fluiten (8' en 4') op het Zwelwerk, waarvan de overblazende houten Dwarsfluit 4' een zogenaamde Wienerflöte is, een zeldzaam register in ons land; een Zachtbas 16' op het Pedaal is ontleend aan het Zwelwerk en biedt de mogelijkheid dit werk adequaat zacht te begeleiden.
Het orgel biedt een combinatie van de goede elementen uit verschillende stijlperioden, waardoor het veelzijdig bruikbaar is. In het gedenkboek van het 60-jarig bestaan van de firma Verschueren staat dat het Trudo-orgel 'bijzonder nobel van klank' is.

Restauratie van het orgel
In 1987 is een restauratie (vooral ten gevolge van aantasting door houtworm) van groot belang geweest voor het behoud van het instrument. Er zijn toen een aantal zaken buiten beschouwing is gebleven die nu echter wel aandacht behoeven. Volgens het adviesrapport van de KKOR: het controleren van en waarnodig repareren van motorkist, magazijnbalg, windladen, registerkasten, membranen en magneten, elektrisch systeem en houtwerk. De rest van het orgel en het pijpwerk is in goede staat. Ook is er nu geen sprake van houtworm. Dit betekent dat restauratie zeker de moeite waard is.

Inmiddels is het restauratieplan verzonden aan een drietal orgelbouwers en zijn offertes door hen uitgebracht. De betrokken adviseur van de Katholieke Klokken en Orgel Raad (KKOR) heeft deze offertes beoordeeld. Diverse stichtingen zijn aangeschreven voor financiele steun. Daaraan kan nu een financieel plan voorgelegd worden. Na de fondsenwerving kan de opdracht voor de restauratie gegund worden.
Ook is met de gemeente Eindhoven gesproken over subsidiemogelijkheden. De gemeente heeft ter ondersteuning van de subsidieaanvraag verzocht een kalender te maken van voorgenomen concerten ter promotie van het orgel. Na het succesvolle en goed bezochte concert vorig jaar door organist Eric Koevoets met het vrouwenkoor La Confiance, is de stichting orgelfonds Sint Trudo hier thans volop mee bezig.

Jubileumconcert SKK in de Trudo
Het is ons een groot genoegen dat het Strijps Kamer Koor (SKK) als eerste haar medewerking heeft toegezegd en haar 50-jarig jubileumconcert in de Trudokerk geeft op zondag 18 oktober om 14.30 uur.
Dit koor is in 1959 opgericht door Willem van Maris, toenmalig organist van de Trudokerk.
Huidige dirigent is Wilko Brouwers, organist is Gerard Habraken en solist is countertenor Lester Lardenoye. Het zeer gevarieerde concert omvat werken van Monteverdi, Manneke, Schütz, Brahms, Janequin, Sweelinck, Ford, Cage, Britten en Brouwers.
Kijk voor actuele info over de overige voorgenomen concerten, die bij het ter perse gaan van deze krant nog in voorbereiding waren, op www.brabantorgel.nl.
U bent van harte welkom!

Vollebregt-orgel Geertruidenberg te bespelen en te beluisteren...

De Geertruidskerk in Geertruidenberg heeft een geschiedenis welke teruggaat tot ca. 1420. Een kerk met een prachtige crypte, tekst- en rouwborden en wapens.

In de maanden juli en augustus van 2009 is deze historische en zeer bezienswaardige Geertruidskerk op de Markt in Geertruidenberg elke middag open van 13.30 tot 16.30 uur voor het bezoeken van de kerk maar ook voor het bekijken van enkele exposities.
Enkele jaren geleden in 2005 restaureerde de orgelmaker Hans van Rossum het Vollebregt-orgel uit 1861 en voegde een zelfstandig pedaal toe.
Op woensdagmiddagen kunnen organisten het orgel bespelen.
Op zaterdagmiddagen zijn er concerten.

Voor meer informatie:
http://nhkerkgeertruidenberg.9f.com/vollebregt.html

De Midden-Brabantse Orgelkring

Bätz-orgel van de Pauluskerk in Tilburg

Reeds vele jaren is de Midden-Brabantse Orgelkring actief in en om Tilburg. In zowel in het documenteren van orgels, het organiseren van concerten en orgelexcursies, als in het uitgeven van geluidsdragers herkennen wij activiteiten van deze kring. In 1993 gaf zij het boek uit Tilburgse orgels in beeld, waarin ca 45 orgels die Tilburg rijk is, uitgebreid beschreven werden. Overigens is de kring ook eigenaar van het in 2005 in de H. Gerardus Majellakerk in Weebosch geplaatste orgel, in 1959 gebouwd door de fa. Vermeulen voor de Kapel Elsenhof in Tilburg.
Drijvende kracht achter de c.d.-opnames is Gerrit Janssen. Het afgelopen jaar werden onder het label Brabantse Orgelklanken twee nieuwe cd's uitgegeven waarop recent gerestaureerde orgels werden bespeeld door Ad van Sleuwen uit Hilvarenbeek. De klanken van het Bätz-orgel van de Pauluskerk in Tilburg werd vastgelegd na de restauratie door de orgelmakers Gebrs. Van Vulpen. Daar het in 2008 precies 150 jaar geleden was dat de franse componist A.P.F. Boëly overleed, speelt Ad van Sleuwen op zijn Van Hirtum-orgel, recent gerestaureerd door de orgelmaker Hans van Rossem in Hilvarenbeek werken van Boëly en tijdgenoten.
Voor meer gegevens over deze kring zie http://members.home.nl/brabantseorgelklanken/

....'Muziek en Poëzie'.....in Breugel.....

Van de Orgelkring
Vollebregt-orgel Breugel
Voor het tweede seizoen zal er in Breugel een drietal concerten worden gegeven op het Vollebregt-orgel uit 1854. Vorig jaar concerteerden Ad van Sleuwen, Bert Augustus m.m.v. Els Althuizen, blokfluiten en het slotconcert werd verzorgd door Piet Groenendijk, de vaste organist. Al deze concerten hebben als thema 'Orgel en Poëzie', orgelmuziek en gedichten in bonte afwisseling, waarbij gestreefd wordt woord en muziek op elkaar af te stemmen. Een relatie die tevens verdieping kan betekenen. Niet altijd zijn het gedichten, het kan ook anders. Zo stond van Alain zijn beroemde Litanies op het programma, waarbij de woorden klonken die Alain zelf als motto bij dit stuk schreef. Bij een Magnificat van Dandrieu werd de Lofzang van Maria bij wijze van alternatim gelezen. Zo zijn er vele mogelijkheden.
Daarnaast wordt ook iets verteld over de muziek, wanneer dit relevant is. Educatie is daarbij geen doel, maar een middel om muziek en woord als gerelateerd en zo mogelijk als eenheid te kunnen ervaren. Deze luisterervaring, gecombineerd met de karakteristieke klanken van het Vollebregt-orgel en de sfeervolle ruimte, geven aan zo'n concert van een uur een extra dimensie. In ieder geval is dat het streven van deze opzet. Dat het Vollebregt-orgel en de concerten door velen als waardevol en zinvol worden ervaren, blijkt ondermeer uit het feit, dat de 'Vrienden van het Vollebregt-orgel' bijna 100 donateurs in zo'n twee jaar aan zich heeft weten te binden. Een niet geringe prestatie. Velen van hen bezoeken ook regelmatig de concerten.
Het eerste concert op 24 mei zal Kees van Houten voor zijn rekening nemen. Dat hij het de moeite waard vindt om op dit orgel te concerteren, zegt wel iets over de kwaliteit van dit instrument. De concerten zijn gratis te bezoeken, wel wordt na afloop een bijdrage gevraagd om deze concerten te kunnen voortzetten.

Geldrop concertserie en lustrumviering

In de H. Brigidakerk, de bekende koepelkerk van architect Carl Weber die zo gezichtsbepalend is voor het centrum van Geldrop wordt in het voor- en najaar elke maand een uitgebreid concert verzorgd. Verder vindt vanaf 11 juli tot eind augustus 's zaterdagmiddags om 16.15 uur een concert plaats.
Dit jaar viert de Geldropse orgelstichting het eerste lustrum van de restauratie van het Vollebregt-Smitsorgel met een feestelijk concert op zondag 28 juni 2009 waaraan de organisten Gerard Habraken en Ruud Huijbregts mee zullen werken.

Voorjaarsconcerten:
- vrijdag 24 april 20.15 uur door Bert Augustus (Deurne)
- vrijdag 22 mei 20.15 uur door Leen Nijdam (Waalre)
- zondag 28 juni de viering van het 1e lustrum met om 11.15 uur de Hoogmis m.m.v. vrouwenkoor o.l.v. Ad Broeksteeg en om 15.00 uur het Lustrumconcert m.m.v. Gerard Habraken, orgel en het Eindhovens Vocaal Ensemble o.l.v. Ruud Huijbregts die o.a. 'Laus Organi' van Zoltan Kodaly uitvoert.

De zomerconcerten op zaterdag om 16.15 uur
- 11 juli: Heleen van Schaik, orgel en Jürgen Feskens, trompet
- 18 juli: Gildas Delaporte/Roy Kroezen, beiaard en orgel
- 25 juli: Arno ter Burg, orgel en Patricia Heesakkers, sopraan
- 1 augustus: Arie de Bruijn, orgel en Ilga Herzog, dwarsfluit
- 8 augustus: Dirk Moree (Eindhoven)
- 15 augustus: Theo Jellema (Leeuwarden)
- 22 augustus: Bas Groenewoud (Utrecht)
- 29 augustus: Tannie van Loon (Eindhoven)

De najaarsconcerten:
- zaterdag 12 sept. 20.15 uur door Ruud Huijbregts (Eindhoven),
- vrijdag 23 oktober 20.15 uur door Kees van Houten (Boxtel).

Concertcyclus Stadskerk St.Cathrien Eindhoven

De orgelconcerten op het grote Verschueren-orgel (1936) in de Catharinakerk in Eindhoven zijn opgenomen in een grotere concertcyclus. Vier keer per maand vindt er op zaterdag om 15 uur een concert plaats, ieder met een eigen karakter:
- 1e zaterdag: beiaardbespeling, gevolgd door een vocaal/instrumentaal concert
- 2e zaterdag: kamermuziek
- 3e zaterdag: koormuziek
- 4e zaterdag: orgelconcert

Zo werd in 2008 op deze vierde zaterdagen het complete orgeloeuvre van Messiaen uitgevoerd in 8 concerten. Dit jaar opende in januari de Berlijnse organist Florian Wilkes het Mendelssohn-jaar met een concert, geheel gewijd aan werken van deze 200 jaar geleden geboren componist. Dit voorjaar zijn de volgende orgelconcerten geprogrammeerd:
- 28 maart: gebrs. de Jong (Tolbert) met 4-handige orgelmuziek
- 25 april: Pieter-Jelle de Boer (Parijs) met Duruflé en Vierne
- 23 mei: Paul Houdijk (Utrecht) met Symphonie Romane van Widor
- 27 juni: Arie Abbenes, beiaard en Ruud Huijbregts, orgel

door Wim van der Ros

Waalwijks

Op zaterdag 25 oktober 2008 werd in Waalwijk het door Pels & Van Leeuwen gerestaureerde orgel in de Hervormde kerk aan de haven in gebruik genomen. Daarbij werd het orgel bespeeld door Bram Beekman en door Aart Bergwerff, welke laatste als adviseur betrokken was bij deze restauratie.

De kerk aan de haven
De kerk aan de haven in Waalwijk werd vermoedelijk gebouwd in de periode 1450 tot 1470. Tijdens de contrareformatie werd in 1559 het bisdom 's-Hertogenbosch opgericht, onder welk bisdom ook deze kerk aan de haven viel. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd in 1580 de kerk ernstig beschadigd: de toren stortte in en brand verwoestte vooral het noordelijk deel van de kerk. De herbouw van de kerk begon tijdens het Twaalfjarig Bestand in 1616, waarbij de toren niet werd herbouwd, daar die anders gedeeltelijk op Hollandse grond zou staan (de grens met het toen Hollandse Besoyen is nu direct west van de kerk in de bestrating aangebracht). Bij de Vrede van Munster in 1648 kregen de Staten Generaal de zeggenschap over de Meierij van 's-Hertogenbosch, waarbij ook de kerk aan de haven in Waalwijk definitief in protestantse handen kwam. Rond 1660 zou in de kerk een orgel zijn geplaatst door Johan Rijmsmit. Toen Henrich Metzker in 1686 een nieuw orgel bouwde, zal hij vermoedelijk de oude kas van Rijmsmit hebben gebruikt.

Nieuw orgel van Cornelis van Oeckelen
In 1821 was de situatie van het oude orgel dermate slecht dat het feitelijk onbruikbaar was. Daarop schonken mr. J.P. Scholten en zijn vrouw A.M. Frijlinck in dat jaar de hervormde gemeente te Waalwijk een nieuw orgel. De heer Scholten, advocaat en griffier van het Vredegerecht te Waalwijk, was onder meer voorzitter en initiatiefnemer van het Departement Waalwijk van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en bekleedde belangrijke functies binnen de kerkgemeenschap aan de haven. Het orgel werd gebouwd door de Bredase orgelmaker Cornelis van Oeckelen.
Het orgel in Waalwijk werd ontworpen als eenklaviers balustradeorgel met achterkantbespeling. Helaas zijn de originele contracten niet bewaard gebleven, en moeten wij ons baseren op de gegevens uit de Orgelbeschrijvingen van Broekhuyzen. Hij vermeldt o.a. "… heeft 10 stemmen, een handklavier van 4 ½ octaaf, aangehangen pedaal en drie blaasbalgen, lang 7 en breed 4 vt, gevende dertig graden winds."
Zie de dispositie van 1821 in het kader.

Orgelbord uit 1823.

Latere restauraties

Het orgel, dat boven het klavier het jaartal 1822 draagt, wordt op 30 mei 1823 in gebruik genomen.

Voor zover bekend worden er ca. vijftig jaar later in 1875 herstelwerkzaamheden aan het orgel uitgevoerd door J.A. Naber, negen jaar later volgt herstel door C. Loret. In 1906 en 1909 werkt G.J. van Dungen uit Amsterdam aan het orgel. Hij vervangt daarbij de Quint, Mixtuur en de Flute travers door een Salicionaal 8 v, Gamba 8 vt en een Cornet 4 st. discant, alles fabriekspijpwerk. Tevens verhoogt hij de toonhoogte een halve toon.

Een reeds lang geplande restauratie van de kerk kon eindelijk aan het begin van de Tweede Wereldoorlog ter hand worden genomen. Bij die kerkrestauratie werd in 1943 ook het orgel gedemonteerd en opgeknapt, waarbij de Utrechtse orgelbouwer Fa. J. de Koff & Zn. het orgel tevens op de nieuwe galerij aan de westzijde van de kerk plaatste. Hierbij verplaatste hij de klaviatuur van de achterzijde naar de zuidelijke zijwand van het orgel. Tevens breidde hij het orgel uit met een pneumatisch vrij pedaal met alleen een Subbas 16 vt. Niet bekend is wanneer de lade van Van Oeckelen vervangen is door de huidige twee lades. Deze lades zouden gedateerd kunnen zijn voor 1943.

De firma De Koff & Zn. tekende ook voor een grote restauratie en uitbreiding in 1961/-62. Er werd een bovenwerk geplaatst met 7 stemmen, terwijl ook nieuwe klaviatuur werd vervaardigd en de speel- en registermechanieken werden vernieuwd. Nu werd een nieuw mechanisch pedaal aangelegd met 3 stemmen, waarbij de oude Subbas 16 vt. werd gebruikt. Ook de dispositie van het hoofdwerk werd aangepast.

Deze uitbreiding en dispositiewijziging was meer geënt op de heersende trend in de toenmalige orgelnieuwbouw, dan dat het een oriëntatie was op het werk van Van Oeckelen. Ook de intonatie werd aan die heersende trend aangepast. Zie de dispositie van 1962 in het kader.

De nieuwe lades van De Koff werden uitgevoerd in mahonie met dito roosters en stokken. Op de slepen werden telescoopverenen toegepast. Op het hoofdwerk zijn alle vulstemmen nieuw van De Koff. Het groot-octaaf van de Roerfluit 8 vt van het bovenwerk en de Prestant 8 vt van het pedaal werden in roodkoper uitgevoerd. De oude magazijnbalg werd buiten werking gesteld en per werk werden regulateurbalgen aangebracht. Uiteraard moet dit alles bezien worden in de geest van die tijd.

In 1986 werd door Flentrop de dispositie iets gewijzigd en uitgebreid. De Sesquialter kreeg er een twee-voets koor bij (tot 3 sterk) en op het hoofdwerk werd een nieuwe Vox Humana 8 vt bijgeplaatst.

Een bij de laatste restauratie gedemonteerde Vox Humana tongwerk-pijp uit 1986.

De recente restauratie door Pels & Van Leeuwen

Met veel ijver is in Waalwijk toegewerkt naar de recente kerkrestauratie. Daarbij werd ook het orgel gerestaureerd. Mede door het ontbreken van een deel van het dakbeschot van de middentoren van het orgel was veel vuil in het binnenwerk terechtgekomen en waren de lades sterk vervuild. Het orgel had een onregelmatige speelaard met storende speling in de toetstractuur. Op enkele plaatsen was sprake van windlekkage en doorspraak. Het karakter van diverse stemmen en de samensmelting van een groot aantal registers uit de zestiger jaren liet veel te wensen over.

Uitgangspunt bij de restauratie onder advies van Aart Bergwerff was het respecteren van de uitbreiding in 1962. Naast vooral technisch herstel zou de dispositie en de intonatie worden aangepast aan de meer milde en galante stijl van Van Oeckelen.

De magazijnbalg is gerestaureerd en weer functionerend gemaakt, waarbij de regulateurbalgen uit 1962 verwijderd werden. De windladen en windkanalen werden gereinigd en waar nodig gerestaureerd. De verende slepen werden vervangen door nieuwe eiken slepen, terwijl de gehele speelmechaniek werd hersteld en verbeterd.

Qua dispositie is het orgel nu meer geënt op het concept van Van Oeckelen. Op het hoofdwerk spreekt het voorheen ontbrekende groot-octaaf van de Viola 8 vt nu in de Holpijp 8 vt. De Mixtuur, welke gebaseerd was op 1 1/3 vt kreeg weer het 2-voets koor als basis. De Vox Humana 8 vt die sterk vervuild was, is qua intonatie aangepast. De Trompet 8 vt werd nieuw gemaakt.

Het bovenwerk werd nu terecht ingericht als een fluitenwerk. De Prestant 4 vt en de Scherp 3 st werden verwijderd. Daarvoor in de plaats kwamen een Flûte travers 8 vt discant en een Flageolet 1 vt. De Nasard 1 1/3 vt werd opgeschoven en met deels nieuw pijpwerk aangevuld tot een Nasard 2 2/3 vt. Op het pedaal werd de intonatie van de Subbas 16 vt verbeterd, waarbij een krachtiger grondtoon werd verkregen. Een geheel nieuwe Prestant 8 vt uit orgelmetaal werd geplaatst ter vervanging van de roodkoperen versie uit 1962. Van de Fagot 16 vt is de intonatie volledig herzien, de kelen werden beleerd en de bekers werden verlengd en van de deksels ontdaan. Met gebruik van delen van de oude Trompet 8 vt van het Hoofdwerk en nieuwe bekers is een Trompet 8 vt op het pedaal gerealiseerd ter vervanging van de Trompet 4 vt.

Van Oeckelen herboren

Waalwijk heeft een herboren Van Oeckelen terug. Het oude werkenprincipe, in de zestiger jaren gerealiseerd met zijn strakke bovenwerkdispositie, heeft plaatsgemaakt voor een evenwichtige opbouw van een "tweeklaviers Van Oeckelen" met een optimaal passend bovenwerk. Zowel qua dispositie, windvoorziening als intonatie is er prachtig werk geleverd. Het orgel is weer in een prima conditie, die past bij deze prachtig gerestaureerde kerk. Waalwijk en Brabant beschikken met dit instrument weer over een fraai galant orgel. Gemeente, adviseur en orgelmaker kunnen hiermee met recht worden gefeliciteerd.

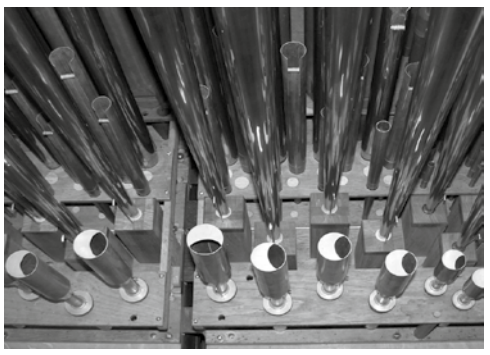

De hoofdwerklade met vooraan de Vox Humana en daarachter de Trompet.

Gerestaureerd pijpwerk bij Pels & van Leeuwen.

Waalwijk,
Hervomde kerk aan de haven
C. van Oeckelen, 1822-1823
Restauratie Fa. De Koff, 1962
Restauratie Pels & Van Leeuwen, 2008

De rijk versierde belettering van de orgelbouwer geschilderd boven het klavier.

C. Van Oeckelen En Zonen Te Breda 1822

Van Oeckelen-orgel stijlvol gerestaureerd

Dispositie 1943

Manuaal	
Prestant	8 vt
Bourdon	16 vt
Gamba	8 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Roerfluit	4 vt
Quint	3 vt
Octaaf	2 vt
Terts	1 3/5 vt
Mixtuur	3-4 st
Trompet	8 vt
Pedaal	
Subbas	16 vt

Dispositie 1962

Hoofdwerk	
Bourdon	16 vt
Prestant	8 vt
Holpijp	8 vt
Viola	8 vt
Octaaf	4 vt
Roerfluit	4 vt
Quint	3 vt
Octaaf	2 vt
Sesquialter	2 st
Mixtuur	4-5 st
Trompet	8 vt
Bovenwerk	
Prestant	4 vt
Roerfluit	8 vt
Gedekte fluit	4 vt
Gemshoorn	2 vt
Nasard	1 1/3 vt
Scherp	3 st
Dulciaan	8 vt
Tremulant	
Pedaal	
Subbas	16 vt
Prestant	8 vt
Fagot	16 vt
Trompet	4 vt

Dispositie 1821

Bourdon D	16 vt
Prestant	8 vt
Holpijp	8 vt
Flute travers	8 vt
Opctaaf	4 vt
Fluit	4 vt
Quint	3 vt
Super Octaaf	2 vt
Mixtuur	3 st
Trompet	8 vt
Tremulant	
Ventil	

Huidige dispositie

Hoofdwerk	
Bourdon	16 vt
Prestant	8 vt
Holpijp	8 vt
Viola	8 vt
Octaaf	4 vt
Roerfluit	4 vt
Quint	3 vt
Octaaf	2 vt
Sesquialter	3 st
Mixtuur	4-5 st
Trompet	8 vt
Vox Humana	8 vt
Tremulant	
Bovenwerk	
Roerfluit	8 vt
Flûte travers D	8 vt
Gedekte fluit	4 vt
Nasard	2 2/3 vt
Gemshoorn	2 vt
Flageolet	1 vt
Dulciaan	8 vt
Tremulant	
Pedaal	
Subbas	16 vt
Prestant	8 v
Fagot	16 vt
Trompet	4 vt

De speeltafel aan de linker zijde van het orgel.

Geraadpleegde bronnen:
Dr. F.E.M. Vercauteren, Gemeente en Gemeenschap, Hervormde Gemeente Waalwijk-Centrum, 2008
Frans Jespers, Brabants Orgelbezit, Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch, 1975
Frans Jespers, Repertorium van orgels en orgelmakers in Noord-Brabant tot omstreeks 1900, Het Noordbrabants Genootschap, 's-Hertogenbosch, 1983
Dr. T. den Toom (redactie). Het historisch orgel in Nederland, 1819-1840, Stichting NIvO, Amsterdam, 2001
Aart Bergwerff, Historisch en technisch rapport: Het orgel in de Hervormde kerk te Waalwijk-Centrum, Brielle, 2006

Dit artikel is een ingekorte versie van de publicatie die dit voorjaar verscheen in het maandblad de Orgelvriend, jaargang 51 nr. 2

De oude orgels van Handel en Escharen

door
Wout van Kuilenburg

.....Oh, als sprekende pijpen toch eens zouden kunnen praten.....

Het orgel van Escharen

De vroegste orgelhistorie vermeldt Oost-Brabant als een gebied waar meerdere orgelmakers actief waren. We horen als eersten in 's-Hertogenbosch van de dominicaan Jan van Gemert (laatste kwart 15e eeuw), Willem Boets van Heyst (begin 16e eeuw), de families Lampeler van Mill en Hocque in Grave (beide rond 1600) en Jan van Dijck in Gemert (laatste kwart 17e eeuw). De Lampelers van Mill zochten hun toevlucht rond Münster in Westfalen, en Hocque vertrok naar Keulen en Luik. Jan van Dijck trekt in de tweede helft van de 17e eeuw op met Pouwel Munnick uit Rees. Alles wijst erop dat het in de zuidelijke Nederlanden rond de Peel destijds heeft gezinderd van activiteiten van orgelmakers. Deze streek omvatte met de Hertogdommen Gelre en Brabant een gebied dat nu deels in Nederland, België en Duitsland ligt. Men beleed er dezelfde (katholieke) godsdienst en sprak er het Nederdiets als gemeenschappelijke taal.

Het orgel van Escharen

Als Broekhuyzen over Escharen vertelt, is dat in feite het verhaal dat bij Cuijk hoort. Daar plaatste Peter Torleij in 1803 een Zuid-Nederlands orgel van Severijn (1649) vanuit Luik in de katholieke St.Martinuskerk. Jan Boogaarts stelt dat het in 1803 in de kerk van Reek geplaatst werd, en dat het in 1829 naar de schuilkerk van Escharen verhuisde toen de Smitsen in Reek hun nieuwe orgel voltooiden. Oost-Brabant was na de Vrede van Münster in 1648 tot na de Franse tijd een lappendeken van vrije heerlijkheden, enclaves in Staats-Brabant waar de katholieke godsdienst onbelemmerd kon worden beleden. Reek maakte deel uit van het vrije Ravenstein. Dit gebied grensde weer aan het graafschap Megen. Onder invloed van de Oost-Brabantse geestelijkheid, met name de Boxmeerse karmeliet en musicus Benedictus Buns, hadden de parochiekerken in deze gebieden vaak juweeltjes van orgels die een krachtig contra-reformatorisch protestgeluid konden laten horen. De orgels van bijvoorbeeld Handel, Macharen, Teeffelen en Schaijk (oorspronkelijk voor Velp bij Grave) zijn daar tegenwoordig nog de klinkende bewijzen van.
Het orgel in Escharen sluit naadloos bij dit rijtje aan. Het is dus goed mogelijk dat het in de loop van de 18de eeuw als een overbodig geworden orgel in Reek is terecht gekomen. Dat tegenwoordige organologen zonder aarzelen Brammertz uit Kornelimünster als maker van dit Escharense orgel noemen, baseren zij slechts op de aangetroffen factuur. Maar wie beweert dat die factuur ooit uit Brabant verdwenen is? Er zijn aanwijzingen dat leerlingen van Hocque (ik noem Peter Goldfuss) hun werkgebied vanuit Keulen via 's-Hertogenbosch en Vlaanderen in de zuidelijke Nederlanden hadden, en zo de kiem legden voor wel erg antiek aandoende orgels waarvan naar de herkomst vaak nog gegist wordt. Vente signaleert in zijn "Die Brabanter Orgel" *(Amsterdam 1963, hoofdstuk 14, 146-150)* onmiskenbaar de invloed van de Noordbrabantse orgelschool verder Maas- en Rijnopwaarts.
Wie kent de herkomst van het oudste orgel van de franciscanen in Megen, waarover Hess in zijn Dispositien schrijft in de voetnoot op bladzijde 154: *'In het Closter der Minder-Broeders te Megen, heb ik een orgel met één Hand-Clavier en onder die nog één Clavier van 2 Octaaven, waarop niets dan een Holpyp 8 voet Discant aanspreekt, aangetroffen. Een profitabele uitvinding voor zulke Orgels, welke tot dienst van de Gregoriaansche Choral-zang gebruikt moeten worden, om de zwaare kosten te vermeyden.'* Het bescheiden orgel van Escharen laat de aanleg van een tweede klavier zien, en wellicht was ook hier sprake van zo'n discantklaviertje dat in Vlaanderen een borstwerk genoemd werd. Heeft de franciscaan en orgelmaker Cornelis van Cromwijck misschien ook ooit in dit gebied gewerkt?

De oudste orgels van Oost-Brabant

Waar heeft Jan van Dijck (aan wie het orgel van Handel wordt toegeschreven) uit Gemert het vak van orgelmaker geleerd, en hoe kwam hij in contact met Paul Munnick uit Emmerik? Munnick had de zorg voor de muziekinstrumenten op Huis Bergh, de thuisbasis van het grafelijk huis Bergh waar Boxmeer toe behoorde. Toen met het overlijden van Blasius Bremser in 1679 de opvolging van Bremsers orgelmakerij in Mechelen stokte, zijn Munnick en Van Dijck via Benedictus Buns en graaf Oswald van den Bergh in Mechelen terecht gekomen.
De degelijk gebouwde orgels in de Brabantse parochiekerken moeten latere orgelmakers als Van Nistelrooy uit Oss en de al eerdere genoemde Smits uit Reek geïnspireerd hebben tot hun ambachtelijke werk. In de aanhef van mijn artikel noem ik Handel en Escharen. Dit zijn namelijk twee van de oudste orgels in deze streek waar zowel de oude meesters als hun latere vakgenoten Van Nistelrooy en Smits aan gewerkt hebben. *Oh, als sprekende pijpen toch eens zouden kunnen praten.....*

Het orgel van Handel

Omdat het Rijnlandse orgel zoals dat nu bekend is, feitelijk pas na 1850 ontstond uit modernisering van de in het Rijnland aanwezige instrumenten, en omdat de wortels van het Oploose orgel verder terug in de tijd liggen, is het zinvol te kijken naar dat oude bestand.

....hoezo een Rijnlands orgel.....?

...enkele aantekeningen bij de reconstructie van het orgel van Oploo...

door Wout van Kuilenburg

Het Rijndal is altijd een drukke verkeersader geweest, en zo werd de orgelbouw hier gevoed uit Waalse, Brabantse en Duitse bronnen. Voor met name de Waalse inbreng was vanaf ongeveer 1770 Jacob Courtain verantwoordelijk. Nog steeds is niet bekend bij wie hij zijn opleiding genoten heeft, al wordt er vanuit gegaan dat hij zich als autodidact verdiepte in de boeken van Dom Bédes de Celles "L'Art du Facteur d'Orgues" uit 1766. Hierin wordt het hele vak van orgelmaker behandeld, zoals dat in Frankrijk in die tijd werd beoefend. Daadwerkelijk zijn veel overeenkomsten gevonden tussen de constructiedetails, de factuur en de werkwijze. Waar in Frankrijk Courtain precies vandaan kwam heeft hij wijselijk verzwegen. Het gerucht gaat dat hij destijds Frankrijk ontvluchtte om te ontkomen aan een duel. Ook wordt verteld dat hij gedeserteerd zou zijn. Hoe het ook zij, zijn eerste vestigingsplaats was waarschijnlijk Elten, maar van rond 1780 tot 1786 woonde hij in Emmerik. Tot 1812 was hij een actieve orgelmaker. In korte tijd bouwde hij een goede naam op. Zijn laatste levensjaren tot 1825 zijn weer in nevelen gehuld. Uit de school van Courtain werkte Johann Daniel Nolting (Vlotho 1757-Emmerik 1848) veel in Nederland. Begrijpelijk, als je bedenkt dat de grenzen toentertijd niet allemaal even duidelijk getrokken waren en dat in zijn woonplaats het Nederlands de voertaal was. Dat was de taal ook waarvan hij zich bediende.

De orgels, hun ontwerp en hun karakter

Zijn meest authentieke en best bewaarde orgel in Nederland staat in de Hervormde kerk van Gendringen. Als bouwjaar voor dit orgel lezen we 1840; omdat Nolting toen al ruim 80 jaar oud was, en omdat het etiket bij de claviatuur spreekt van "J.D. Nolting & Zoon" zal zijn stiefzoon Andreas Dietrich Holland (Essen 1778-Emmerik 1858) het leeuwendeel in de bouw van dit orgel gehad hebben. Dit instrument beantwoordt aan de beschrijving die Hilberath geeft van de orgels. Dit instrument beantwoordt aan de beschrijving die Hilberath geeft van de orgels die aan het Rijnlandse type vooraf gingen (p. 115-116). Op en paar uitzonderingen na telden deze instrumenten maar één klavier met daarop zo'n 7 tot 10 registers (Gendringen heeft er 12). Als er al een Pedaal was, dan had dit geen eigen pijpen, maar was het gekoppeld aan de laagste tonen van het Manuaal. Het diende ter versterking van de bas, met name bij de begeleiding van de volkszang. Zelfs de paar grotere orgels met twee klavieren hadden geen zelfstandig Pedaal. Zo onderscheidde het Rijnlandse orgel zich sterk van het Noord- en Midden-Duitse of Bachorgel, dat al vroeg een sterk uitgebouwd zelfstandig Pedaal kende. In Gendringen is het Franse accent duidelijk herkenbaar in de samenstelling van de vulstemmen en te horen in de Trompet.
Na 1850 verschoof de aandacht naar de draagkrachtige 8-voets registers, ten koste van de klankkroon die geleverd werd door een vulstem als de cimbal en het tongwerk Kromhoorn. In de aantekeningen van Broeder Gregorius van Dijk is een sprekende illustratie te vinden, die hij voor Oploo had ontworpen. Hier zien we een klassiek hoofdwerk en een Positief als tweede klavier, dat duidelijk een ondergeschikte rol vervulde. Het Pedaal dient ook hier als slechts een ondersteuning van de bas. Van Dijk ontwierp een Rijnlands orgel pur sang:

Manuaal *C-g3*		***Positief*** *C-g3*	
Bourdon	*16 vt*	*Viola da Gamba*	*8 vt*
Prestant	*8 vt*	*Bourdon*	*8 vt*
Trompet	*8 vt*	*Salicionaal*	*4 vt*
*Gemshoorn**	*8 vt*	*Flauto traverso**	*4 vt*
Prestant	*4 vt*		
Bourdon	*8 vt*	***Pedaal*** *C-d*	
Flauto dolce	*4 vt*	*Subbas*	*16 vt*
Octaaf	*2 vt*	*Violoncello*	*8 vt*
Mixtuur 3 st.	*-2 vt*		

** ad libitum*

Het orgel in Oploo

Voor de reconstructie van het orgel in Oploo is uitgegaan van de mensuren (maten) die de kas prijsgaf, aangevuld met details van het Gendringse orgel. De kas immers legt de link naar orgelmaker Nolting, en Gendringen wijst de weg naar Courtain. Het gehele Hoofdwerkplenum werd nieuw gemaakt en voor de Trompet werd die van Gendringen zorgvuldig nagemaakt. Met de Kromhoorn leveren de registers Quint 1/3 vt en Flageolet 1 vt in het Positief een stralende klankkroon, waardoor het klassieke karakter van dit orgel extra benadrukt wordt.
Net als in Gendringen is de manuaalomvang C-g^3, maar van de Mixtuur is het hoogste koor hier uitgebouwd tot g^3 , terwijl dat in Gendringen ontbreekt. Bovendien heeft Oploo een tweede klavier. Voor de manuaalkoppel stond die van het uit 1843 daterende Nolting-orgel in de R.K. Werenfriduskerk te Zeddam model. Deze is gedeeld in bas en discant (de deling in Zeddam ligt tussen f en fis, analoog aan de pedaalomvang, in Oploo werd gekozen voor h/c^1) en het Pedaal in Oploo is niet aangehangen, maar zelfstandig. De omvang bedraagt 27 tonen, naar de omvang die Winkels het in 1862 gegeven had. Met Bourdun 16, een Fluit 8, een Octaaf 4 en een Trompet 8 is dit Pedaal een verrijking voor het wezen van het Rijnlandse orgel.

Geraadpleegde bronnen en literatuur:
Dijk, Broeder Gregorius van, Archief Karmelietenklooster Boxmeer.
Hilberath, Dr. Hans, Die Orgel des Kreises Erkelenz in MUSIK IN DEN ERKELENZER LANDEN (Erkelenz 1972), 111-117.
Jansen, A., De orgelmaker Jacob Courtain in TWINTIG VERHALEN OVER HET ORGEL EN NOG WAT (Elburg 1998), 123-187.
Os, Drs. J.F. van, Een grote meester uit Emmerik in LANGS NEDERLANDSE ORGELS, OVERIJSSEL GELDERLAND (Baarn 1978), 52.
Os, Drs. J.F. van, OUDE ORGELS IN OOST-GELDERLAND (Elburg 2003).

.... het orgel in de Parochiekerk van de H. Matthias te Oploo ....

door Wout van Kuilenburg

Gebruik, hergebruik, ingebruikname van een bijzonder orgel

De oorsprong
Het orgel dat nu in Oploo staat stond daarvoor in Sonsbeck (bij Xanten). In 1860 besloot het Kerkbestuur van Oploo voor de hier in 1835 gebouwde kerk van het "Jaarlijksche batig slot" een orgel aan te schaffen. Men riep hiertoe de hulp in van de landelijk vermaarde en veel geraadpleegde orgeldeskundi-ge Boxmeerse karmeliet Broeder Gregorius van Dijk (Kleef 1816 Boxmeer 1894). Zijn uitvoerig ontwerp op voor een nieuw te laten bouwen orgel bleef liggen en Van Dijk zal het kerkbestuur hebben geatten-deerd op het te koop staande orgel van Sonsbeck. Het is een aannemelijke gedachte dat dit orgel in 1803 ergens werd afgebroken en dat de Gebr. Franssen uit Horst het in 1845 gebruikten voor de bouw van een gelegenheidsaanbieding of, zoals zij het noemden, een "economie-orgel" voor de Maria Magdalenakerk te Sonsbeck bij Xanten.
Wie het orgel naar Oploo overplaatste staat beschreven in het Streekarchief te Grave. Op 6 juni 1862 verplichtte Johann Winkels (Wissen/Weeze 1830 Boxmeer 1907) zich het orgel over te plaatsen en uit te breiden. Op 21 mei van het jaar daarop werd hij met fl. 783 betaald. In het memoriaal op de pastorie wordt slechts vermeld dat er meerdere malen werklieden van en naar Venray moesten komen, zonder Winkels met name te noemen. Hieruit valt af te leiden dat het orgel toen in Venray gestaan moet heb-ben. In dezelfde map in Grave is te vinden dat het orgel op 27 mei 1862 met 700 hollaendischen Gulden aan de pastoor van Sonsbeck betaald is.
De aanschaf van het nieuwe orgel in Oploo was een van de redenen dat Boxmeer een orgelmaker onder zijn bewoners kreeg. Dat was Johann Winkels, degene die het orgel van Sonsbeck vanuit Venray in Oploo opbouwde. Omdat zij gezamenlijk bij Rütter in de leer geweest zijn, kende Winkels de gebroeders Franssen die in Horst een orgelmakerij runden, en zal het orgel niet vreemd voor hem geweest zijn. Deze firma had het na 1845 logischerwijs in onderhoud.

Bedrijvigheid in Boxmeer
De vrije heerlijkheid Boxmeer was eeuwenlang een vrijplaats voor het katholieke volksdeel in het protestantse generaliteitsland dat Brabant na de 80-jarige oorlog geworden was. Dankzij de inspanningen van de sinds 1506 heersende Heren van den Bergh bloeide Boxmeer op en vestigden zich hier ondernemers die met hun vaardigheden van hoog artistiek gehalte de religieuze cultuur een onbetwiste standing gaven. Op verzoek van de graven vestigden zich hier in 1653 vanuit Vlaanderen de Karmelieten, een kloosterorde die zich onder meer toelegde op de integratie van kunst in het kloosterleven en het onderwijs. Vanaf 1835 was hier ook Jacobus Franciscus Beuijssen gevestigd. Als "Fabrikant van Kerk- en huismeubelen" ontwierp en maakte hij met zijn medewerkers menig kerkinterieur van hoog artistiek gehalte.

De orgelmaker Winkels
Tussen de nu Duitse plaatsen Weeze en Kevelaer ligt het buurtschap Wissen. Rond het kasteel daar hadden zich verscheidene families gevestigd die elk hun eigen specialiteit hadden. De timmerman van Wissen kwam zo al sedert zeker de 17de eeuw uit de familie Winkels. Als lid van minstens de vierde generatie werd op 1 juli 1830 Johann Baptist Winkels geboren als zoon van Christian Winkels en Johanna Terhoeven. Net als zijn broers leerde ook Johann het timmermansvak bij zijn vader in de werkplaats. Het ligt voor de hand dat Johann tijdens timmerwerkzaamheden in kerkinterieurs kennis gemaakt zal hebben met een andere ambachtsman, de orgelmaker. In het nabijgelegen Kevelaer was toentertijd de orgelmaker Wilhelm Rütter (1812 1887) werkzaam. Van deze Rütter staat vast dat hij zijn orgelbehuizingen zelf vervaardigde. Bij diverse werkzaamheden van Rütter zal Winkels betrokken zijn geweest. Vast staat dat hij in 1856 als leerling betrokken was bij de bouw van Rütters orgel in Kleve-Düffelward.
Behalve bij Rütter kan Johann Winkels ook in de invloedssfeer van Johann Daniël Nolting (1757 1848) uit Emmerik gekomen zijn; in verschillende plaatsen waar deze in Nederland werkzaam geweest is zien we Winkels als zijn opvolger. Algemeen wordt aangenomen dat Nolting de leermeester van Rüt-ter geweest is. Onmiskenbaar draagt de kas van Oploo's orgel kenmerken van andere Nolting-orgels.
De eerste vermelding van Winkels' bezigheden als orgelmaker is te vinden in het Streekarchief 'Land van Cuijk' te Grave en wel in het Parochiearchief van Oploo: in 1862 wordt hem dan opgedragen het oude orgel van Sonsbeck naar Oploo over te plaatsen. Johann woont dan in Venray, waar hij in datzelfde jaar de balgen van het orgel in de Petrus' Banden-kerk repareerde. Het is nog niet duidelijk waarom Johann naar Venray getrokken is; mogelijk was er een relatie met de franciskanen of franciskanessen in die plaats, maar Venray had ook een orgel-bouwtraditie: vanaf ca. 1785 was Johann Reiner Titz (1749 1825) hier als orgelmaker werkzaam geweest.
Na Titz' overlijden werd diens orgelmakerij voortgezet door de Gebr. Franssen die in het nabije Horst woonden. De orgelmakerijen van Franssen te Horst en die van Winkels te Venray hebben tot 1867 naast elkaar bestaan. Van Winkels is bekend dat hij in Venray bij een hospita woonde; mogelijk werkte hij toen bij of met de Gebr. Franssen. Op meerdere plaatsen zien we Franssen zowel als Winkels of Bik aan hetzelfde orgel aan het werk.

Winkels vestigt zich in Boxmeer
Toen de Franssens in 1867 verhuisden van Horst naar Roermond, besloot Winkels zich in Boxmeer te vestigen. Hier had hij in 1862 tenslotte organist broeder Gregorius van Dijk leren kennen, de orgeldeskundige met invloed in binnen- en buitenland. Bovendien had hij zo minder concurrentie te duchten van gevestigde vakbroeders als de al genoemde Franssen in Roermond, Van Dinter in Tegelen of Vermeulen in Weert. Broeder Van Dijk was geboren in Kleef en stond op goede voet met Rütter, die broeder Gregorius' uit 1677 stammende en in aanleg door Blasius Bremser gebouwde Boxmeerse orgel in 1845 met een vrij pedaal had mogen uitbreiden. Belangrijker wellicht was de kennis die hij in de loop van de tijd gekregen had aan kasteleinsdochter Claartje van der Putten, met wie hij trouwde en in 1870 zoon Harrie kreeg.

De huidige restauratie
Toen Winkels het orgel in Oploo plaatste, verloste hij het van Franssens economieladen en voorzag hij het op aanwijzing van de Broeder Gregorius van Dijk van de beproefde mechanische sleepladen. Twee discantregisters, een Bourdon en een Flauto Traverso werden in de bas uitgebouwd en daarnaast leverde hij een nieuwe Kromhoorn en een Salicionaal. Ook breidde hij het Pedaal uit tot 27 tonen. Hierop stond een aanvankelijk Posaune 16' die Winkels door een Subbas 16' verving, een register dat dit keer opnieuw gebruikt is. Omdat ook Oploo in de vaart der volkeren meeging, verving Vermeulen uit Weert die oude sleepladen in 1931 door moderne pneumatische kegelladen.
In 1991 was de in Boxmeer gevestigde stichting Johann Winkels Kerkorgelfabriek Boxmeer gaan inventariseren hoeveel sporen van Winkels er nog in de omtrek te vinden waren, en mede hierdoor werden de onderzoekers getroffen door de kwaliteit die dit instrument te bieden leek. John Blummel uit Oss herstelde het instrument waardoor het zich kon manifesteren. Zo zelfs, dat Ton van Eck, die namens het Bisdom Blummels werk keurde, de wens uitsprak om het orgel om te bouwen of het van een historisch binnenwerk te voorzien, een wens die toen heel ver weg leek.

Orgelkring Gregorius van Dijk
Mede dankzij bemiddeling van de Orgelkring Gregorius van Dijk kwam het Kerkbestuur in de gelegenheid deze wens, de ombouw naar een mechanisch orgel, te realiseren. En zo werd gekozen voor een orgel van het Rijnlandse type, de stijl waarin zowel Johann Daniël Nolting als Rütter zich manifesteerden en wat voor Johann Winkels de grondslag was. Afwijkend van dit type orgel is het vrije Pedaal, maar het is goed dat deze echo van de Boxmeerse inbreng als regionaal trekje toch gehandhaafd blijft! Het is zo aangelegd, dat het duidelijk als een toegevoegd element herkend wordt.
De geschiedenis herhaalt zich en wat Winkels in 1862 deed, presteert de firma Pels & Van Leeuwen bijna 150 jaar later: de wedergeboorte van een orgel dat in zijn lange leven van veel orgelmakers iets meekreeg:

±1790 nieuwbouw Nolting (? Emmerich) voor ?
1845 herbouw Gebr. Franssen (Horst) in Sonsbeck
1862 restauratie Winkels (Venray, na 1867 Boxmeer) in Oploo
1868 kast gesierd met de drie beeldjes Geloof, Hoop en Liefde, geleverd door atelier Beuijssen (Boxmeer) in Oploo
1931 en '68 modernisering Vermeulen (Weert) in Oploo
1991 revisie door Blummel (Oss) in Oploo
2008 restauratie Pels & Van Leeuwen ('s-Hertogenbosch) in Oploo

Een deel van het pijpwerk van Oploo. Links in het midden zijn enkele 'flessenpijpjes' zichtbaar.

Dispositie:

Manual (II)
Bordun 16'
Prestant 8'
Bordun 8'
Prestant 4'
Flöthe 4'
Quint 3'
Octav 2'
Mixtur 4 fach
Trompete B/D 8'

Positif (I)
Gedact 8'
Flöthe Dolce 8'
Prestant 4'
Flöthe Does 4'
Octav 2'
Quint 1 1/3'
Flageolet 1'
Krummhorn B/D 8'

Pedal
Bordun 16'
Flöthe 8'
Octav 4'
Trompete 8'

Manuaalomvang C-g^3, 56 tonen
Pedaalomvang C-d^1, 27 tonen

Manualkoppel B/D
Pedalkoppel

Het klavier tijdens de opbouw van het orgel in februari 2009. De registerknoppen ontbreken nog.

....de Brabantse Orgelfederatie organiseert i.s.m. het maandblad de Orgelvriend een orgelexcursie in het oosten van Noord-Brabant naar een drietal orgels van de orgelmaker J.J. Vollebregt & Zn....

door Wim van der Ros

Tijdens de excursie van 16 mei bezoeken wij een vroeg instrument van hem, dat van de Sint Servatiuskerk in Erp. Een orgel uit 1848 dat Vollebregt in 1858 uitbreidde met een zelfstandig pedaal. Met zijn fraaie kas ook een van de meest bekende orgels van Vollebregt. Daarnaast bezoeken we de goed bewaard gebleven orgels te Sint Anthonis (1855) en Breugel (1854). Het drieklaviers orgel van de Sint Cathrien in 's-Hertogenbosch kunnen wij helaas bij deze excursie niet bezoeken, daar het bisdom Den Bosch daar dan haar 450-jarig bestaan viert.
Frans Jespers, een van de auteurs van Tot roem van zijn makers, een studie over J.J. Vollebregt en Zoon Meester orgelmakers, zal ons voor en tijdens de excursie meer vertellen over deze orgelmakers en hun werk.

Programma orgelexcursie
Op zaterdag 16 mei zijn de deelnemers aan de excursie vanaf 10.00 uur welkom in de Sint Antonius Abt te Sint Anthonis. In de ruimte onder de recent afgeschotte koorzolder wordt men verwelkomd en kan men zich inschrijven.
Vanaf 10.30 uur zal, na een toelichting op het dagprogramma, dr. Frans Jespers een korte inleiding houden over Vollebregt en zijn werk. Daarna zal hij het orgel toelichten en zal Willem Hörmann, organist van de Sint Cathrien in 's-Hertogenbosch, ons het orgel demonstreren en bespelen. In Sint Anthonis zullen wij de meegebrachte lunch kunnen nuttigen, waarna wij om 13.00 uur vertrekken naar Erp.
Om 13.30 uur zal Frans Jespers ons in Erp het orgel toelichten. Hierna zal Jan van der Laar het orgel demonstreren en bespelen. Daarna, om 14.45 uur, vertrekken wij naar Breugel.
In Breugel worden wij om 15.15 uur met koffie ontvangen in het naast de Sint Genovevakerk gelegen Den Bauw. Vanaf 15.30 uur zal Frans Jespers het Vollebregt-orgel toelichten, waarna Piet Groenendijk, organist van deze kerk en verbonden aan het Rotterdams Conservatorium, het orgel zal demonstreren en bespelen. De afsluiting van de excursie en de uitreiking van de cd's zal onder het genot van een drankje rond 16.45 uur plaatsvinden in Den Blauw.

Opgave deelname en bijzonderheden
Zoals gebruikelijk bij deze gecombineerde excursies, kunnen deelnemers onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en aantal deelnemers, zich per mail opgeven via excursie@brabantorgel.nl. Voor hen die niet over de mogelijkheid van e-mail beschikken, is het mogelijk zich schriftelijk aan te melden bij Piet Groenendijk, Zuiderkruislaan 32, 5694 LV Breugel.
Deelnemers aan de excursie ontvangen op de excursiedag een programmaboekje met de gegevens van de orgels en het volledige programma van de dag. Daarin staan ook de te spelen werken vermeld. Aan het eind van de dag ontvangen de deelnemers als klankdocument een dan te verschijnen cd, waarop eerder het presentatieconcert van de organisten van deze excursie op de drie orgels is opgenomen. De opname van deze cd is, net als die van de eerdere Brabantexcursies, mede mogelijk gemaakt dankzij steun van het DELA Fonds.
Voor de deelname aan deze excursie dient de bijdrage van € 12,50 per persoon aan het begin van de excursie te worden voldaan. Mocht onverhoopt een uitvaartmis het excursieprogramma doen wijzigen, dan zullen wij dat de deelnemers die zich hebben opgegeven, direct laten weten.
Tijdens de excursie zijn ook de eerder door de Brabantse Orgelfederatie opgenomen cd's te verkrijgen voor € 8,50.

www.brabantorgel.nl
Voor de laatste actuele informatie verwijs ik graag naar onze website.

Excursie naar drie Vollebregt juwelen....

door Frans Jespers

Waarom zijn de Vollebregt dorpsorgels in Erp, Breugel en Sint Anthonis zo bijzonder? En wie waren de Vollebregten eigenlijk? Een kennismaking met makers en instrumenten.

De grote drie
Onder kenners in de orgelwereld gelden als de grote drie van de Brabantse orgelbouw Smits, Vollebregt en Van Hirtum. Het gaat om drie bedrijven die rond het midden van de negentiende eeuw tot bloei kwamen en waarvan gelukkig vrij veel instrumenten bewaard bleven. Het was een tijd van katholieke herleving die aan orgelmakers alle kansen bood. Het blijft wonderlijk hoe deze drie bedrijven binnen een afstand van ongeveer tachtig kilometer tot een compleet eigen concept van orgelbouw konden komen. Toch vertonen deze orgelmakers en hun werken enige overeenkomsten. De centrale figuren Frans Smits, Jan Vollebregt en Bernard van Hirtum waren tijdgenoten. Ze werden geboren rond het begin van de negentiende eeuw, in de Franse Tijd, voor orgelbouwers een rampzalige periode. Kort daarna begon er een katholieke emancipatie, waarbij vele middeleeuwse dorpskerken gerestaureerd en opnieuw ingericht werden. Ook de kerkkoren moderniseerden en wierpen zich op Mozartmissen en andere klassiek-Weense muziek.
Opvallend genoeg sprongen Bernard van Hirtum en Frans Smits in dit gat in de markt toen hun broer wegviel. Want beiden hadden een broer die orgelmaker was. Anthonie van Hirtum emigreerde naar de Verenigde Staten in 1816, en Klaas Smits overleed in 1831. Zo konden de achterblijvers aan hun carrière beginnen. Jan Vollebregt kwam uit Holland en zag in 1845 werkgelegenheid in Brabant. Maar alle drie vestigden ze een familiebedrijf, samen met een of meer zonen.
De belangrijkste overeenkomst is te vinden in de orgels van deze drie firma's. Aan de buitenkant zien we dikwijls prachtige orgelkassen, zelf vervaardigd (Van Hirtum) of opgedragen aan beeldhouwers (Smits). Vollebregt & Zoon vervaardigden zelf de kassen van kleine orgels en kochten er beelden bij, maar bestelden voor grote orgels de kas bij een beeldhouwer. De orgelklank van 'de grote drie' is behoorlijk verschillend, maar bedoeld om de kerkmuziek in de stijl van de Weense klassieken te begeleiden, stevig, pittig en helder. Hierdoor zijn deze orgels vooral geschikt om er muziek uit barok en classicisme op te vertolken.

De Vollebregten
Johannes Vollebregt is katholiek gedoopt op 21 mei 1793 in Maassluis. Zijn vader was instrumentenmaker en wordt soms orgelmaker genoemd, hoewel er geen enkele werkzaamheid van hem bekend is. Hij overleed toen Jan tien jaar was. Die bekwaamde zich vooral in de schrijnwerkerij, trouwde en kreeg een gezin met onder andere een zoon Jacobus, geboren in 1825. Hij verhuisde geregeld, naar Vlaardingen, Schiedam en Rotterdam.
Uit de schaarse archiefgegevens moeten we afleiden dat Jan Vollebregt zich pas goed in de orgelbouw ging verdiepen rond 1840, toen zijn vrouw was overleden en hun kinderen volwassen waren. Hij werd leerling van de Goudse orgelmaker Lohman, werkte een tijd bij Bätz in Utrecht, en nog bij Naber in Deventer, in die tijd gerenommeerde firma's. In elk geval weten we zeker dat vader en zoon Vollebregt in het najaar van 1845 samen als orgelmakers neerstreken in Heusden, al snel naar Waalwijk verhuisden en zich vervolgens midden 1847 in 's-Hertogenbosch vestigden, min of meer voorgoed.
Ik heb lang de indruk gehad dat Vollebregt senior de echte orgelmaker was en dat de zoon medewerker in het bedrijf bleef. Pas enkele jaren geleden is duidelijk geworden dat zoon Jacob ook na de dood van zijn vader nog enkele grote orgels heeft gebouwd. Hun samenwerking heeft in elk geval een serie prachtige instrumenten opgeleverd, waaronder de drie juwelen van dit artikel. Vollebregt senior moet een ondernemende en vitale persoon zijn geweest, die tot aan zijn dood in 1872 actief was in zijn vak. Verder bleef het bedrijf klein, met een tweetal knechten als er veel opdrachten waren. Hierdoor konden ze heel concurrerend werken, voor relatief lage prijzen.

Katholiek en protestants...
Daar komt bij dat de Vollebregten voor zowel katholieke als protestantse kerken beschikbaar waren, voor die tijd niet zo gebruikelijk. Zelf waren ze katholiek, maar Jan Vollebregt was met een protestantse vrouw getrouwd en hun eerste kinderen waren protestants gedoopt. Vanaf het begin van de orgelmakerij, in Heusden, namen ze opdrachten van allerlei kerkgenootschappen aan. Zodoende komen we hun instrumenten ook tegen in protestantse kerken. Dit betekent dat de Vollebregten geen typisch katholieke orgels bouwden, maar meer algemeen bruikbare instrumenten.
Toen het bedrijf eenmaal een goede naam had, verwierf het ook opdrachten in hun vroegere woongebied, Zuid-Holland, en nog noordelijker, tot aan Assendelft toe. Van de twaalf orgels die ze in dat gebied leverden, zijn er nog zes redelijk bewaard gebleven; verder een in Zeeland, een in Utrecht en elf in Noord-Brabant. Vijftien andere orgels zijn verwoest of ingrijpend verbouwd.

Zaterdag 17 oktober: excursie West-Brabant...

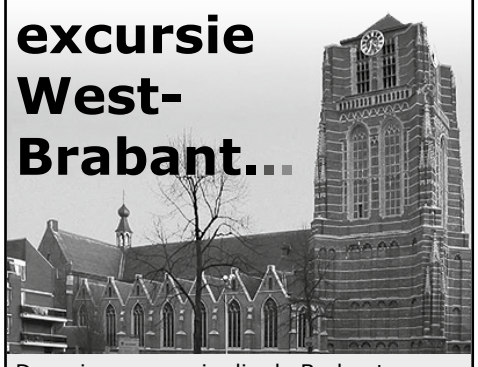

De najaarsexcursie die de Brabantse Orgelfederatie dit jaar organiseert in samenwerking met de Orgelvriend doet West-Brabant aan, en met name Oosterhout. Daar staan een aantal bijzondere en prachtige orgels. In de Vredeskerk staat een prachtig Moreau-orgel (1753, zie het artikel op pagina 6). De basiliek beschikt over twee orgels: het grote Maarschalkerweerd-orgel (1890), dat enige jaren geleden gerestaureerd is door Elbertse Orgelmakers te Soest, en het Verschueren-koororgel. Daarnaast zal waarschijnlijk één van de abdij-orgels in het programma worden opgenomen. Uiteraard zal van de te bezoeken orgels weer een klankdocument worden opgenomen, welke cd tijdens de excursie gepresenteerd zal worden.
Kijk op www.brabantorgel.nl voor het laatste nieuws over deze orgelexcursie. Informatie via excursie@brabantorgel.nl.

Elegant classicisme in Sint Anthonis

Ruim een jaar na het orgel van Breugel kwam dat van Sint Anthonis klaar, in de zomer van 1855. De kas en het snijwerk zijn vervaardigd door beeldhouwer Beuijssen uit Boxmeer, in zijn tijd een veelgevraagd vakman die ook voor Smits menige rijke orgelkast leverde. In Sint Anthonis kwam een elegant front in klassieke vormen tot stand. Toch is het oorspronkelijke effect moeilijk voor te stellen, omdat de kerk anderhalve eeuw geleden aanzienlijk kleiner was dan nu, eigenlijk maar een middeleeuws dorpskerkje.
Dit heeft meteen zijn weerslag op de klank, die ontworpen was voor die kleine kerk. Het is te begrijpen dat men na de uitbreiding van het kerkgebouw heeft geprobeerd om het volume van het orgel aan te passen. Bovendien moest er een groter mannenkoor op het oksaal kunnen plaatsnemen, waarvoor het orgel tegen de achterwand van de kerk werd gezet. Pas bij de restauratie van 1996 zijn die veranderingen ongedaan gemaakt en kreeg het orgel zijn plaats in de balustrade terug.
Toen is ook de Basson-Hautbois teruggehaald die eerder aan Breugel verkocht was. Tevens zijn de balgen gerestaureerd, want die waren in de loop der jaren vervangen. De klank is weer even sierlijk als het aanzicht van het orgel.

Sint Anthonis, Sint Antonius Abt
J.J. Vollebregt & Zn, 1855
Wijzigingen: Gebr. Vermeulen, 1923, 1952
Herstel: Pels & Van Leeuwen, 1984
Reconstructie naar 1855: Pels & Van Leeuwen, 1996

Manuaal	
Prestant	8 vt
Bourdon	16 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Gemshoorn	4 vt
Octaaf	2 vt
Mixtuur	3 st
Trompet	8 vt
Onderpositief:	
Salicionaal	8 vt
Bourdon	8 vt
Fluit	4 vt
Nachthoorn	2 vt
Dulciaan	8 vt
Manuaalkoppel	
Ventil	
Manuaal C-f’’’	
Pedaal C-c’	
Toonhoogte: a’=419 Hz	
Winddruk: 68 mm Wk	
Stemming: evenredig zwevend	

... op zaterdag 16 mei in Oost-Brabant

Erp, Sint Servatiuskerk
J.J. Vollebregt & Zn, 1848 / 1858
Wijzigingen: Gebrs. Franssen, 1910
Reconstructie naar 1858: Gebr. Vermeulen, 1985

Hoofdwerk:	
Prestant	8 vt
Bourdon	16 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Fluit	4 vt
Quint	3 vt
Octaaf	2 vt
Mixtuur	3 st
Cornet	5 st
Trompet B/D	8 vt
Positief:	
Roerfluit	8 vt
Salicionaal	8 vt
Viola di Gamba	8 vt
Fluittravers D	8 vt
Prestant	4 vt
Gemshoorn	4 vt
Nachthoorn	2 vt
Flageolet	1 vt
Basson-Hobo	8 vt
Pedaal:	
Subbas	16 vt
Octaafbas	8 vt
Wijd Gedekt	8 vt
Octaaf	4 vt
Trompet	8 vt
Manuaalkoppel	
Pedaalkoppel	
Ventiel	
Calcant (buiten werking)	
Manuaal C-f’’’	
Pedaal C-c’	
Toonhoogte: a’ = 435 Hz	
Winddruk: 62 mm Wk	
Stemming: evenredig zwevend	

Het barokke meesterwerk van Erp

Het orgel van Erp is in 1848 tot stand gekomen, blijkbaar met een ruim budget. Aanvankelijk bezat het orgel twee klavieren en aangehangen pedaal, maar na tien jaar liet het kerkbestuur een flink vrij pedaal toevoegen. Het totaal aantal registers is 24. Het is een van de grotere orgels die de Vollebregten vervaardigden, en momenteel het best bewaarde van die groep. Alleen hun orgel in de Sint Cathrien in Den Bosch heeft drie klavieren en 43 registers, maar hieraan is veel veranderd.
Dit is gelukkig in Erp in mindere mate gebeurd. Toch is in 1910 ruim een derde van het pijpwerk vervangen door romantische registers. Bij de restauratie van het orgel in 1985 kon men gebruik maken van een inmiddels gesloopt Vollebregt-orgel uit Gorinchem, zodat er in Erp weer een authentiek geheel ontstond. Het totale klankbeeld in Erp doet bijna barok aan, een beetje donker, helder, vitaal en met een spetterende klankkroon. Die klank zou niet zo stralend zijn als de neoclassicistische kerk van architect Van Veggel uit 1844 niet zo royaal zou klinken. De kerkruimte geeft de orgelmuziek een geweldige allure. Dat geldt eveneens voor het aanzicht van het orgel. Achterwand van de kerk, balustrade en orgelfront vormen een prachtig architectonisch ensemble. Schrijnwerker Henri Meijers en beeldhouwer Hendrik van der Mark konden zich volop uitleven volgens een neobarok ontwerp, dat geïnspireerd is op het grote orgel van de kathedraal van Den Bosch. De Sint Cecilia die midden in het orgelfront zit te spelen, wordt zelfs de mooiste organiste van Nederland genoemd.

Een vol en mollig geluid in Breugel

Misschien is het orgel van Breugel wel het best behouden instrument van de Vollebregten. De pastoor noteerde in maart 1854 uitgebreid in de parochiekroniek hoe het orgel in drie weken was opgebouwd, plus de namen van de veertien registers. Deze leverden volgens hem ‘een vol, zeer mollig en zacht en toch sterk doordringend geluid’ op, precies geschikt voor de kerk. Ook al ziet deze omschrijving er een beetje tegenstrijdig uit, toch moeten we de pastoor gelijk geven. Want in onze tijd klinkt dit orgel nog zacht en rond in de afzonderlijke stemmen, maar krachtig in combinaties en plenum.
En dat terwijl de van oorsprong laatmiddeleeuwse kerk een halve eeuw geleden vergroot is met transeptarmen.
Het is verbazend dat de Vollebregten het orgel blijkbaar compleet hadden geïntoneerd in de werkplaats. Ze moeten een uitstekende klankvoorstelling van de kerk van Breugel hebben gehad om een gave intonatie voor te bereiden. Bij de oplevering sprak de keurmeester, broeder Gregorius van Dijk, alle lof uit over het geluid.
Dit orgel is wel enigszins aangepast aan de smaak van latere jaren, maar alle registers bleven gehandhaafd op één na. De Basson-Hautbois van het positief is vijftig jaar geleden vervangen. Bij de restauratie in 1970 kocht men een originele Basson-Hautbois van het orgel in Sint Anthonis. Maar toen dit orgel in 1996 werd gerestaureerd, wilde men daar dit tongwerk weer terug hebben. Voor Breugel is toen een kopie van dit register gemaakt. Tegelijkertijd is het gehele orgel nog eens bijgeïntoneerd. Opmerkelijk is verder dat hier bij de restauratie in 1970 een spaanbalg van Smits is geplaatst, afkomstig uit het orgel van Oijen.
De kast van het orgel in Breugel zal wel uit de werkplaats van de orgelmakers komen, maar wie het verfijnde barokke snijwerk heeft gemaakt, is niet bekend. In die jaren waren er verschillende goede beeldhouwers in ‘s-Hertogenbosch werkzaam. Toch was er geen geld voor een echt beeld van Sint Cecilia op de middentoren. Men heeft genoegen genomen met een vlakke schildering, technisch een trompe-l’oeil geheten.

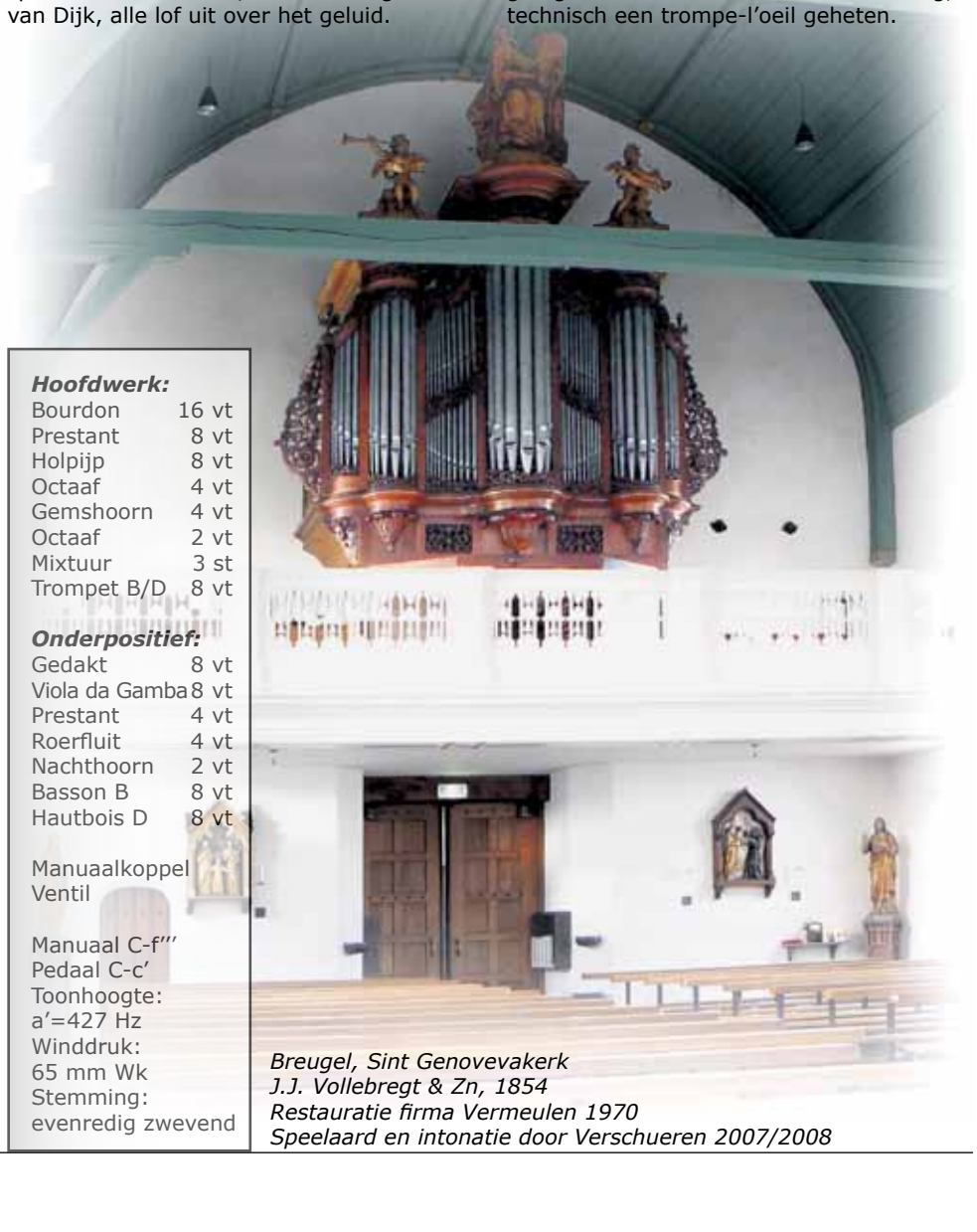

Hoofdwerk:	
Bourdon	16 vt
Prestant	8 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Gemshoorn	4 vt
Octaaf	2 vt
Mixtuur	3 st
Trompet B/D	8 vt
Onderpositief:	
Gedakt	8 vt
Viola da Gamba	8 vt
Prestant	4 vt
Roerfluit	4 vt
Nachthoorn	2 vt
Basson B	8 vt
Hautbois D	8 vt
Manuaalkoppel	
Ventil	
Manuaal C-f’’’	
Pedaal C-c’	
Toonhoogte: a’=427 Hz	
Winddruk: 65 mm Wk	
Stemming: evenredig zwevend	

Breugel, Sint Genovevakerk
J.J. Vollebregt & Zn, 1854
Restauratie firma Vermeulen 1970
Speelaard en intonatie door Verschueren 2007/2008

.....jeugd en orgel.....

....een project dat de jeugd moet boeien....

door Wim van der Ros

Al vele jaren vragen orgeldocenten en orgelliefhebbers zich af, op welke wijze de jeugd nadrukkelijk in aanraking kan worden gebracht met het orgel. De kennismaking met dit muziekinstrument was vroeger veelal vanuit het geloof en het horen en beleven van het orgel in een liturgische omgeving. De kans om op een andere wijze met het orgel in aanraking te komen was relatief klein. Of het moest zijn vanuit een muziekschool of bij een incidenteel project als een schoolexcursie of muzikale voorstelling. Hier in onze provincie wordt ook vanuit de Sint-Gregoriusverenigingen en het Koorplein Noord-Brabant in de richting van de Brabantse Orgelfederatie een project Jeugd en orgel gestimuleerd. Enkele ervaringen werden op diverse plekken opgedaan. Zo kunt u in deze krant ook lezen over het project vorig jaar in Raamsdonk, waar Willem Hörmann aan de groepen 7 en 8 van de basisscholen gastles gaf aan zo'n 250 kinderen. Jan van de Laar, als docent verbonden aan de muziekafdeling van het Kunstkwartier in Helmond, heeft op onze uitnodiging in onze najaarsvergadering van 2008 een boeiend betoog gehouden over een structurele opzet van een project Jeugd en orgel. Reden om hem thuis op te zoeken en met hem daarover door te praten.

"Wanneer je praat over kunsteducatie en cultuureducatie moet je dat structureel en professioneel aanpakken. En dat is dan ook de reden dat wij met een groep professionals van het Kunstkwartier hier in Helmond de koppen bij elkaar hebben gestoken. Dat deden we met o.a. Mieke Chatrou van CultuurContact, Heleen Volman, schrijver van het script en ondergetekende" aldus Jan van de Laar. "Je hebt daarbij een goede samenwerking nodig tussen de afdelingen Kunsteducatie, Marktplaatsen (van muziekscholen) en gemeenten."

Project in Helmond

"Hier in Helmond sluiten we dan ook aan op het project 'Muziek met een staartje', een kennismaking waarin leerlingen van groep 5 kennismaken met diverse muziekinstrumenten en bijzondere liedjes over deze instrumenten leren. Met de betreffende docenten leren die kinderen als een binnensschoolse activiteit spelenderwijs de gitaar, de klarinet, de piano e.d. kennen. Dat moet met muziek in hun eigen belevingswereld, daarmee kun je ze enthousiasmeren. Daar zetten we op in en daarmee moeten we ook met het orgel stappen zetten. Daarvoor ontwikkelen we lesmateriaal, waarin we een voorstelling schrijven, met script en scenario en de regie nader uitwerken. Eind september dit jaar presenteren we dat traject aan het basisonderwijs." Jan van de Laar benadrukt dat die uitvoering door vakmensen gegeven moet worden. *"Die moeten in dat traject de stappen met de kinderen zetten van beleven – ervaren – opnemen – verwerken- leren."* Hoe pak je nu zo'n kennismaking bij groep 5 beet? *"Je moet natuurlijk een inhoudelijk spannend verhaal hebben, waarbij de entourage met 'een pak en een pruik' kinderen boeit. En daarbij moet je ook denken aan extra belichting en aan verrassingseffecten. Dat versterkt het visuele en het muzikale en daarbij kan je ook het technische aspect van een instrument toelichten."*

Werk in uitvoering

Die eerste stap is dus praktisch uitgewerkt? *"Nou, we zitten nog midden in de fase 'werk in uitvoering'. Dat vergt altijd meer tijd en energie dan je tevoren met elkaar kan inschatten. Want bij het ontwikkelen van die eerste stappen houd je al rekening met de vervolgstappen die je straks wilt gaan zetten met groep 7. En je moet zelf ook beseffen dat het een pilot is. Iedere keer zal je weer bijschaven voor een nog betere opzet voor het volgende jaar. En daarbij willen wij uiteraard graag onze ervaringen delen met andere plaatsen in de provincie waar ze ook een dergelijk project willen initiëren.*
Bij groep 7 ga je daarop vervolgstappen zetten. Dan kan iets meer op de inhoud worden ingezoomd. Het is een iets oudere doelgroep, waarbij je meer op de beleving gaat inspelen, wat minder entourage, wat meer een 'leerles'. Daarbij ga je van 'ervaring' naar 'leren', ook met facetten uit de orgelmuziek.
Het is en blijft een project dat de jeugd moet boeien. Zo hebben we ook voor ogen dat we een documentaire-achtige film willen maken met een orgel dat life-music speelt. Een opengewerkt model van een orgel, waarbij de kinderen kunnen zien hoe alles werkt bij zo'n instrument, dat is essentieel bij de vervolgstappen. En dan mogen we hier in Helmond gelukkig zijn met ons Kunstkwartier en met een wethouder die deze cultuureducatie een goede support geeft. Maar ook samen met de Brabantse Orgelfederatie willen wij graag kijken hoe we die ontwikkeling breder kunnen trekken. Maar daarbij beseffen we wel dat we de ervaring van iedere dag laten meespreken om dit project, waar nodig, bij te sturen op punten, het blijft 'werk in uitvoering'."

Uiteindelijk doel

Hoeveel leerlingen wil je warm zien te krijgen voor een orgelopleiding? *"Ik besef heel goed dat ik gelukkig moet zijn wanneer uit een groep er b.v. maar één kind is dat het orgel boeiend vindt en daarmee verder wil gaan op de muziekschool. Maar de winst zit er ook in dat je al die kinderen laat kennismaken met dat prachtige instrument, wat voor velen maar al te vaak heel ver weg is en nauwelijks van dichtbij te beleven is. Daar zetten we in de eerste plaats op in, dat is ons primaire doel. Dat het een langdurig traject is en dat het voor ons ook een leertraject is, dat mag duidelijk zijn. Maar met ons geloven in deze opzet en met een goede samenwerking bereik je ongetwijfeld je doel."*

....in gesprek met Jan van de Laar...

Jan van de Laar (Helmond, 1955) behaalde het diploma solospel orgel met onderscheiding van muzikaliteit aan het Utrechts Conservatorium bij Kees van Houten. Vervolgens studeerde hij clavecimbel en piano. Hij volgde daarnaast cursussen bij o.m. Anton Heiller (Bach) en Ewald Kooiman (oudfranse muziek) en nam deel aan interpretatiecursussen voor oude muziek bij Alan Curtis en William Christie te Innsbruck. Jan van de Laar treedt veelvuldig op als solist en in binnen- en buitenland en maakte tal van radio-opnamen. Als continuo-speler treedt hij op bij diverse ensembles, ondermeer bij het Brabantsch Muzyk Collegie en het Viviani-ensemble. Zijn plaatdebuut was in 1986 met Bach's Clavierübung III. Daarnaast verschenen o.a. een cd "Die Bachsche Schule", diverse cd's opgenomen op het orgel van de St. Lambertuskerk in Helmond, alsmede een cd met koor- en orgelwerken van Anton Heiller (opgenomen met het Nationaal Kinderkoor o.l.v. Silvère van Lieshout) en een cd met het befaamde Requiem van Gabriël Fauré (uitgevoerd door het Nationaal Jeugdkoor, eveneens o.l.v. Silvère van Lieshout). Jan van de Laar gaf interpretatielessen o.m. aan de Kirchenmusikschule te Stuttgart/Esslingen en Bayreuth en het Koninklijk Vlaams Conservatorium te Antwerpen. Als organist is Jan van de Laar sedert 1976 verbonden aan de St. Lambertuskerk te Helmond waar hij het befaamde Robustelly-orgel bespeelt. Daarnaast is hij docent aan de muziekafdeling van het Kunstkwartier Helmond. Per 1 januari j.l. is hij benoemd tot stadsorganist van Helmond. (zie ook www.janvdlaar.nl)

Helmond , St. Lambertuskerk, Robustelly-orgel 1772

.....'jeugd en orgel' project in Raamsdonk.....

Op 4 oktober vorig jaar vond in Raamsdonk weer de RAAMSDONK ORGELDORP DAG plaats. Traditiegetrouw worden op deze dag de vier orgels die het dorp rijk is, bespeeld in het kader van een dagprogramma met een reeks orgelconcerten die gegeven worden door gerenommeerde organisten.
In 2008 was het thema 'Jeugd en Orgel' met als doel de bekendheid van het orgel onder kinderen en jeugd te vergroten.
Het thema is vormgegeven middels een basisscholenproject en een masterclass.

Basisscholenproject

Bij het scholenproject, waarin de groepen 7 en 8 van zes basisscholen in de gemeente Geertruidenberg (waar Raamsdonk deel van uitmaakt) bezocht werden, gaf organist Willem Hörmann een uur durende gastles over het orgel. Hij legde aan de hand van een demonstratiemodel de werking uit.
Op deze manier werd het instrument onder de aandacht gebracht van meer dan 250 kinderen in de lagere schoolleeftijd. Zowel de leerlingen als de leerkrachten waren zeer enthousiast over deze lessen.

Masterclass

Op de tweede plaats was er op de Orgeldorp dag een masterclass voor jonge organisten. Deze werd gegeven door Bram Beekman, Hoofdvakdocent Orgel aan het Brabants Conservatorium te Tilburg. Er waren vier jonge deelnemers die gedurende een tweetal uren hun kunnen aan de heer Beekman en aan elkaar lieten horen. De masterclass was openbaar en het publiek heeft met grote aandacht de verrichtingen van de organisten en het commentaar van de heer Beekman gadegeslagen.

Verdere activiteiten

Naast de twee orgels in de St. Bavo kerk, en het Van Dam orgel in de St. Lambertus-kerk speelde ook Landgoed 'Het Broeck', gelegen in een zeer landelijke omgeving van de Langstraat, een rol op deze dag. Het heeft binnen haar poort het rijtuigmuseum 'De koetserij' gevestigd en is de trotse bezitter van een Pels-Standaart orgel, dat op deze dag bekeken en bespeeld kon worden. Zie de foto hiernaast.

Stichting Vrienden Orgels St. Bavo

Wie geïnteresseerd is in de details van de Orgeldorp dag verwijzen we naar de website www.orgelsbavo.nl van de Stichting Vrienden Orgels St. Bavo, die deze dag organiseerde. Voor een meer gedetailleerd verslag van de ervaringen die de stichting heeft opgedaan met het thema 'Jeugd en Orgel' kunt u contact op nemen met de heer Romme van de stichting (tel. 0162-520978).

‘Gesellschaft der Orgelfreunde’ komt in 2011 naar Noord-Brabant

De Duitse organistenvereniging Gesellschaft der Orgelfreunde (GDO), met meer dan 5.000 leden, belegt ieder jaar een Orgeltagung. Tijdens deze Tagung wordt een orgelregio in Europa bezocht, waarbij in een week tijd naast een congres o.a. diverse excursies naar belangwekkende instrumenten worden georganiseerd en een aantal orgelconcerten wordt bezocht.
Het bestuur van de GDO heeft de Brabantse Orgelfederatie vorig jaar verzocht een presentatie te verzorgen over Brabants Orgelrijkdom, welke op de Orgeltagung in Zwitserland zou worden getoond. Mede op basis hiervan heeft de ledenvergadering van de GDO besloten de Orgeltagung in 2011 in onze provincie te houden. Daarop heeft het bestuur van de GDO onze federatie verzocht mee te helpen met de voorbereiding en organisatie van deze Orgeltagung. In de week rond 1 augustus van dat jaar zal Noord-Brabant een groep van waarschijnlijk meer dan 300 organisten uit Duitsland mogen laten genieten van de orgelcultuur hier.

Daar kunnen wij als provincie en als Brabantse Orgelfederatie trots op zijn!

Brabantse Orgelfederatie

Excursie België op zaterdag 29 augustus 2009

Orgelkring Midden-Brabant organiseert een orgelexcursie in België naar Herve, Spa, Francorchamps en Stavelot. Vertrek vanaf Tilburg NS station om 08.00 uur (Bastionhotel 07.45). Terug om ongeveer 20.00 uur. Prijs € 37,50 incl. koffie, lunch, bus en programmaboekje. E-mail brabantseorgelklanken@home.nl. Telefonisch 013 5435762. Meer info over deze excursie is te lezen op www.brabantseorgelklanken.nl.

Bladmuziek?
www.gebruiktebladmuziek.nl

Orgelcd’s?
www.orgelcd.nl

Koop nu voor € 25,- aan bladmuziek of cd’s en ontvang een gratis promotie-cd

Ga naar onze website’s om gebruik te maken van deze aanbieding

Bladmuziek en cd’s

Al in 2007 heeft de Brabantse Orgelfederatie Gerrit van de Werken van Landgoed Gerianna (www.orgelcd.nl) gevraagd een soort ‘hofleverancier’ te worden voor onze federatie.
Dat betekent dat hij met een uitgelezen selectie orgelcd’s (uit binnen- en buitenland) aanwezig kan zijn bij o.a. jaarvergaderingen en excursies van onze federatie. Marijn de Jong is al jaren gespecialiseerd in de verkoop van gebruikte bladmuziek via internet (www.gebruiktebladmuziek.nl). Met zijn antiquariaat De Minstreel richt hij zich op klassieke muziek in de volle breedte. Ook boeken op het gebied van muziekgeschiedenis, muziektheorie en biografische werken zitten in zijn assortiment. Deze twee bedrijven hebben voor ons hun handen ineen geslagen. Dat impliceert dat bij grotere bijeenkomsten van onze federatie zij mogelijk een gezamenlijke stand zullen hebben ten behoeve van onze leden. Maar ook voor de lezers van de Brabantse Orgelkrant wordt er een promotie-cd beschikbaar gesteld. Iedereen die voor meer dan 25 euro aan bladmuziek of cd’s bestelt, ontvangt de cd gratis bij deze bestelling.
Meer informatie daarover vindt u op de websites van beide bedrijven.

Fontys Hogeschool voor de Kunsten

Orgel studeren

aan het
Fontys Conservatorium
in Tilburg

Docenten:

Bram Beekman
Henco de Berg
Geert Bierling
Ad van Sleuwen

Toelatingsexamens
worden gehouden in april, mei en juni

Open dagen
in maart en november

Kijk op www.fontys.nl/conservatorium
voor meer informatie

ORGELMAKERS

Gebr. van Vulpen b.v

Tennesseedreef 16
3565 CJ Utrecht
Tel. 003130-2313541
Fax. 003130-2315476
E-mail: vulpen@proximedia.nl

Huisorgel Fam. Van Dieren

Restauratie Bätz-orgel Tilburg

NIEUWBOUW - RESTAURATIES - STEMMEN - ONDERHOUD

www.vulpen-orgel.nl

J.C. van Rossum
Clavecimbel- en Orgelbouwer
advies, begeleiding, restauratie, nieuwbouw

J.C. van Rossum
Hoge Maasdijk 8
4281 NG Andel
T.: 0031(0)416 561790
F.: 0031(0)416 561874
M.: 06 53388734
E.: info@rossumorgelbouw.nl
http://www.rossumorgelbouw.nl

muziek centrum
FRITS PHILIPS EINDHOVEN

Vraag de brochure
aan of kijk op
www.muziekcentrum.nl
voor de orgelconcerten

ONTDEK HET SYMFONISCH ORGEL
IN MUZIEKCENTRUM FRITS PHILIPS

040. 244 20 20 - WWW.MUZIEKCENTRUM.NL

Daarom hoor ik bij het Muziekcentrum!

- nieuwe pijporgels
- restauraties
- uitgebreide concertagenda
- muziekbijlage in ieder nummer, ook in klavar
- organisten - orgelbouwers - componisten - concoursen
- 11 x per jaar

binnenwerk gedeeltelijk in kleur

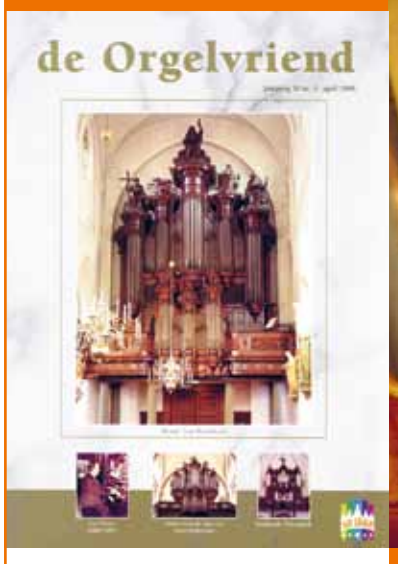

kennismaking
4 nummers voor € 8,-

meteen een jaarabonnement:
eerste 4 nummers gratis

info: www.orgelvriend.nl

aanmelden:
- e: abonnementen@boekencentrum.nl
- i : www.orgelvriend.nl
- t : 079 – 3 628 628
- p: Antwoordnummer 10291
  2700 VB Zoetermeer

als orgelliefhebber kunt u niet zónder

Oploo, Sint-Matthiaskerk, restauratie/reconstructie Nolting-orgel 2009

PELS & VAN LEEUWEN, ORGELMAKERS TE 'S-HERTOGENBOSCH
(073) 641 29 51 - INFO@PELSENVANLEEUWEN.NL
WWW.PELSENVANLEEUWEN.NL